

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

LORETA VASILEVIČIŪTĖ
(SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINĖS STUDIJOS)

VAIKŲ DIENOS CENTRŲ VAIDMUO UGDANT VAIKŲ SOCIALINIUS
ĮGŪDŽIUS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
Prof. dr. Rita Raudeliūnaitė

Vilnius, 2026

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. SOCIALINIAI ĮGŪDŽIAI TEORINIU ASPEKTU	6
1.1 Socialiniai įgūdžiai asmens socializacijos kontekste	6
1.2 Socialinių įgūdžių samprata ir grupės	7
1.3 Veiksniai, turintys įtakos socialinių įgūdžių ugdymui	11
2. VAIKŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO DIENOS CENTRUOSE TEORINIAI ASPEKTAI. 16	
2.1. Dienos centrus lankančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo poreikis	16
2.2. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo galimybės dienos centruose	19
2.3. Socialinio darbuotojo vaidmuo ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose	21
3. VAIKŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO DIENOS CENTRUOSE PRAKTINĖ PATIRTIS ...	21
3.1 Tyrimo metodologija.....	24
3.2 Tyrimo rezultatų analizė.....	30
3.2.1. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose praktika.....	30
3.2.2. Veiksniai, laiduojantys vaikų socialinių įgūdžių ugdymo sėkmę dienos centruose.....	51
3.2.3. Sunkumai ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimas.....	57
3.3 Diskusija.....	62
IŠVADOS.....	64
REKOMENDACIJOS.....	66
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	67
SANTRAUKA.....	74
SUMMARY.....	76
PRIEDAI.....	78
AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA.....	111

IVADAS

Temos aktualumas. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymas dienos centruose yra ypač aktuali tema dėl kelių tarpusavyje susijusių socialinių, edukacinių, ir psichologinių veiksnių. Augant socialinei nelygybei, kintant šeimos struktūroms ir stiprėjant sociekonominiams iššūkiams, vis daugiau vaikų susiduria su emocinio saugumo stygiumi, nuosekliu tėvų dalyvavimu ugdymo procese, elgesio ir socialinės adaptacijos sunkumais. Vaikystėje išugdyti socialiniai įgūdžiai turi didelę įtaką vaiko socializacijai, jo tolimesniam gyvenimui. Socialiniai įgūdžiai yra svarbus veiksnys, užtikrinantis asmens bendruomeniškumą, savarankiškumą, padeda įveikti kylančius sunkumus ir prisitaikyti kintančioje socialinėje aplinkoje.

Nepalankios sąlygos šeimoje – pozityvių santykių šeimoje stygius, konfliktai, vaiko nepriežiūra, tėvų socialinių įgūdžių stoka, prasta tėvų psichologinė savijauta – tiesiogiai lemia vaikų socialinių įgūdžių stoką, kuri vėliau pasireiškia sunkumais bendraujant, sprendžiant konfliktus, įsitraukiant į grupines veiklas ar priimant socialiai tinkamus sprendimus (Masiliauskienė, Griškutė, 2010).

Tyrimai, rodo, kad socialiniai įgūdžiai yra reikšmingi vaiko raidai, jo socializacijai. Denham ir Zinsser (2014) bei Domitrovich ir kt. (2017) nustatė, kad socialiniai įgūdžiai glaudžiai susiję su vaiko mokymosi pažanga, emocine savireguliacija, socialiai tinkamu elgesiu ir tarpasmeninių santykių kokybe. Vaikai, kurie ankstyvame amžiuje ugdomi empatiją, savikontrolę, bendradarbiavimo gebėjimus, yra labiau pasirengę mokyklai, rečiau patiria elgesio sunkumus ir lengviau įsitraukia į socialinę veiklą.

Europos komisijos Eurydice ataskaitoje (2025) pabrėžiama, kad socialinių ir emocijų kompetencijų stiprinimas tapo vienu svarbiausių ugdymo prioritetų Europos šalyse. Daugelyje valstybių skatinamos į vaikų emocinę gerovę orientuotos programos, didinamas specialistų kompetencijų tobulinimas, plečiamos kompleksinės pagalbos formos vaikui ir šeimai. Ši kryptis tiesiogiai dera su vaikų dienos centrų misija, nes šios įstaigos neretai tampa jungtine erdve tarp šeimos, mokyklos ir bendruomenės.

Vaiko socializacijai socialiniai įgūdžiai yra būtini. Jų pagalba vaikai veiksmingai geba tenkinti savo poreikius, integruotis į visuomenę, užmegzti bei palaikyti santykius bei įveikti kasdienes problemas (D'Addario, 2018). Tiems, kuriems sunku susidoroti su kasdienio gyvenimo sunkumais, rizikuoja patirti socialinių ir asmeninių sunkumų, kurie turi įtakos daugeliui gyvenimo sričių. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymas yra būtinas norint ugdyti atsakingus piliečius (Hvalby, Gulbrandsen, Fandrem, 2024).

Pasak Bierman ir kt. (2017), socialiniai įgūdžiai įgalina asmenį elgtis jautriai ir kultūriškai tinkamai. Ugdant socialinius įgūdžius vaikai atpažįsta koks elgesys yra socialiai tinkamas, o koks – netinkamas. Denzin (2017) teigimu, vaikų gyvenimą, pasaulėžiūrą ir socialinius įgūdžius formuoja kasdienė sąveika su šeima, kurioje tėvai/globėjai užtikrina nuoseklius santykius, saugų prierašumą.

Šeimoms, susiduriančioms su socialinės rizikos veiksniais dažnai pritrūksta gebėjimų tinkamai pasirūpinti vaikų poreikiais ir sudaryti palankias sąlygas jų visapusiškam ugdymui. Tokiose šeimose vaikai tampa socialiai pažeidžiami dėl nesaugios aplinkos, pozityvių santykių šeimoje stygiaus, netinkamo elgesio, nepriežiūros (Masiliauskienė, Griškutė, 2010). Dienos centrai tampa svarbia institucija, kuri suteikia saugią ir palaikančią aplinką vaikui, padeda jam ugdytis socialinius įgūdžius.

Temos iširtumas. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo tema aktuali, todėl susilaukia vis daugiau tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos mokslininkų dėmesio. Didesnė dalis tyrimų yra sutelkti analizuojant švietimo įstaigų vaidmenį ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Taip pat vis daugiau dėmesio sulaukia vaikų, esančių globoje socialinių įgūdžių ugdymas, akcentuojamas vaikų, augančių socialinę riziką patiriančiose šeimose socialinių įgūdžių ugdymo svarba. Maleki ir kt. (2019) analizavo ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymą šeimoje ir ikimokyklinėse ugdymo įstaigose pabrėždami, kad šių įgūdžių ugdymui tiek tėvams, tiek pedagogams svarbu skirti kuo daugiau dėmesio, nes šie įgūdžiai ypač svarbūs vaikų socializacijai. Atliktas tyrimas vaikų dienos priežiūros įstaigose atskleidė, kad vaikai, išsivystę socialinius įgūdžius, gebėjo lengviau užmegzti bei palaikyti pokalbį su bendraamžiais (Reunamo ir kt. 2013). Veijalainen, Reunamo ir Alijoki (2017) analizavo vaikų socialinius įgūdžius Suomijos vaikų dienos centruose ir atskleidė, kad socialiniai įgūdžiai padeda vaikams geriau prisitaikyti socialinėje aplinkoje. Derella ir kt. (2019) tyrimas rodo, kad vaikai, kurie stokoja socialinių įgūdžių dažnai būna irzlūs, greitai pyksta, nemoka užmegzti ir palaikyti santykių su kitais, jie jaučiasi labiau atstumti bendraamžių. Lietuvos mokslininkai atkreipia dėmesį, kad svarbu didinti socioedukacinės pagalbos prieinamumą socialinę riziką patiriančioms šeimoms ir jų vaikams, akcentuoja teikiamos pagalbos dienos centruose reikšmingumą vaiko socialinei-kultūrinei raidai ir visavertei socializacijai bei individualizacijai (Masiliauskienė, Griškutė, 2010). Indrašienė, Šlapelienė (2007) atskleidė, kaip vaikų požiūriu dienos centrai prisideda prie jų gerovės. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aktualumą dienos centruose atskleidžia Gudžinskienė, Burvytė, Barkauskaitė (2017).

Mokslinė problema. Nemaža dalis vaikų, lankančių dienos centrus yra iš šeimų, patiriančių socialinę riziką, kuriose stokojama socialinių įgūdžių. Vienas iš svarbių vaikų dienos centrų tikslų stiprinti vaikų pozityvią socializaciją. Tam, kad vaikų socializacija taptų sėkminga, svarbu sutelkti dėmesį į vaikų socialinių įgūdžių ugdymą. Tačiau vis dar trūksta empirinių tyrimų atskleidžiančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymą dienos centruose.

Keliami šie probleminiai tyrimo klausimai: 1. Kaip dienos centruose ugdomi vaikų socialiniai įgūdžiai? 2. Kas laiduoja vaikų socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose sėkmę? 3. Su kokiais sunkumais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose ir kaip juos sprendžia?

Tyrimo objektas: vaikų socialinių įgūdžių ugdymas dienos centruose.

Darbo tikslas: teoriniu ir empiriniu aspektu atskleisti vaikų socialinių įgūdžių ugdymą vaikų dienos centruose.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti socialinių įgūdžių ypatumus, jų ugdymo svarbą.
2. Aptarti socialinių įgūdžių ugdymo vaikų dienos centruose teorines prielaidas.
3. Ištirti socialinių darbuotojų patirtis ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose.

Tyrimo metodai :

Teoriniai: mokslinės literatūros analizė siekiant atskleisti socialinių įgūdžių ypatumus, jų ugdymo svarbą, aptarti socialinių įgūdžių ugdymo vaikų dienos centruose teorines prielaidas.

Empiriniai: empiriniam tyrimui atlikti pasirinktas kokybinis tyrimo tipas, taikant pusiau struktūruotą interviu metodą, siekiant atskleisti socialinių darbuotojų patirtis ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose.

Tyrimo duomenims analizuoti pasirinkta kokybinė turinio analizė.

Darbo struktūra: magistro darbas sudarytas iš įvado, trijų skyrių, išvadų, rekomendacijų, literatūros sąrašo (77 šaltiniai), santraukos lietuvių ir anglų kalbomis bei 4 priedai. Darbo apimtis 64 puslapiai be titulinio puslapio, turinio, priedų. Magistriniame darbe pateiktos vaizdinės priemonės: 6 lentelės ir 21 paveikslas.

1. SOCIALINIAI ĮGŪDŽIAI TEORINIU ASPEKTU

Socialiniai įgūdžiai yra neatsiejama asmens socializacijos dalis, nes jie padeda efektyviai bendrauti, bendradarbiauti ir prisitaikyti visuomenėje. Šiame skyriuje aptariama socialinių įgūdžių svarba asmens socializacijai, pateikiama socialinių įgūdžių samprata ir socialinių įgūdžių grupės bei veiksniai, turintys įtakos socialinių įgūdžių ugdymui.

1.1 Socialiniai įgūdžiai asmens socializacijos kontekste

Socializacija yra siejama su socialinės patirties perėmimo procesu ir jos raiška asmens veikoje, bendravime. Socializacija besitęsiantis procesas asmens gyvenime, padeda asmeniui įsitraukti į visuomenę. Ji apima ne tik normų, vertybių ir elgesio modelių perėmimą, bet ir socialinių įgūdžių formavimąsi, leidžiantį individui užmegzti ir palaikyti pozityvius santykius, tinkamai spręsti konfliktus, bendradarbiauti bei sėkmingai prisitaikyti prie aplinkos (Denzin, 2017).

Socializacija yra nepriklausomybės ir savarankiškumo įgijimas. Individas veikiamas jį supančios aplinkos ir įsitraukęs į įvairią veiklą, socialines sąveikas perima tam tikros visuomenės ir kultūros bruožus pasirinkdamas vieną ar kelis jos komponentus, kurie sudaro individo pasaulėžiūrą (Arnett, 2015).

Grusec ir Hastings (2015) socializaciją aprašo kaip vyksmą, kurio metu išmokstama įgūdžių, elgesio, vertybių ir motyvų, reikalingų kompetentingai veikti kultūroje. Svarbiausi iš jų yra socialiniai įgūdžiai, reikalingi bendrauti su kitais asmenimis taip, kad jie galėtų funkcionuoti tiek mažesnėse, tiek didesnėse grupėse. Panašiomis įžvalgomis dalinasi ir Darmon (2022), kuris teigia, kad socializacija yra nesibaigiantis procesas, kuris vyksta visą gyvenimą, ir per kurį nuolat formuojasi asmens identitetas.

Pasak autorių Genner ir Süss (2017), žmonės, ypač jaunesnė karta, naudoja žiniasklaidą, kad išreikštų save ir formuotų savo tapatybę. Socializacijos procesas ilgalaikis, per kurį asmuo gali išmolti vertybių, standartų, tačiau žiniasklaidos vartojimas ilgainiui keičia socialinius santykius.

Gauvain ir Parke (2010, 2014) teigimu, kultūra daro didelę įtaką visiems asmens vystymosi aspektams ir daugiausiai jaučiama per socializaciją. Socializacijos procesų raida nevyksta visiems vienodai, nes kultūrinė aplinka skirtinga.

Ugdymo institucijos taip pat reikšminga socializacijos vieta. Jose vaikai susiduria su įvairiomis socialinėmis situacijomis, dėl kurių reikalingi bendradarbiavimo įgūdžiai, lankstumas ir gebėjimai atpažinti bei suvokti aplinkinių poreikius bei lūkesčius. Durlak ir kt. (2011) atskleidė, kad sistemingai integruotos socialinių, emocinių įgūdžių programos padidina socialinę adaptaciją, sustiprina mokymosi pasiekimus ir sumažina elgesio problemų riziką.

Socialiniai įgūdžiai apima socialinių aplinkybių supratimą ir prisitaikymą prie jų. Gebėjimas atpažinti ir kontroliuoti emocijas, būti dėmesingesniems, priimti atsakingus sprendimus ir tinkamai elgtis sudėtingomis aplinkybėmis laikomi socialinių įgūdžių komponentais (Monnier, 2015). Svarbu pabrėžti, kad socialiniai įgūdžiai nestovi nėra statiški, jie nuolat kinta ir tobulėja, priklausomai nuo socialinių patirčių, gyvenimo etapų, aplinkos poveikio. Kaip teigia autoriai Jones ir kt. (2015), socializacijai ir asmens gerovei reikalingos, nuo jauno amžiaus pradėtos vystyti, socialinės ir emocinės kompetencijos. Taip pat autorių teigimu, ugdomi socialiniai įgūdžiai turi ilgalaikių pasekmių tolimesnei ateičiai. Vaikystėje išugdyti socialiniai įgūdžiai padeda lengviau integruotis į visuomenės procesus, lavina gebėjimą dalintis, bendradarbiauti ir spręsti iškilusias problemas. Laikotarpyje, kuriame vaikai jauni ir pažeidžiami, socializacija ir socialinių įgūdžių ugdymas tampa apsaugos priemonė, kuri mažina atskirties, pavojingo elgesio, patiriamų emocinių ir psichologinių sunkumų tikimybę.

Reikšmingais socializacijos veiksniais laikomi ir sporto būreliai, kuriuose vaikai sąveikauja, kūrybinės veiklos, per kurias vyksta bendradarbiavimas ir savanorystė, kurios metu realiai praktikuojami, tobulinami socialiniai įgūdžiai. Mahoney ir kt. (2009) pažymi, kad dalyvavimas įvairiose laisvalaikio užimtumo veiklose skatina socialinių ryšių kūrimą, padeda ugdyti drausmę ir nuoseklumą, suteikia galimybę praktikuoti socialinius įgūdžius realiame kontekste. Tokios veiklos taip pat gali padėti kompensuoti socializacijos spragas tiems vaikams, kurie patiria šeimos ar mokymosi aplinkos iššūkių.

Socializacijos procese itin svarbus ir darbas su vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių. Tokiems vaikams būdingas prastesnis emocinis savireguliuojimas, sunkiau formuojasi socialiniai ryšiai, gali būti sudėtinga suprasti nerašytas socialines taisykles ar adekvačiai reaguoti į socialinius aplinkos signalus (Mitchell, 2014). Todėl integruotas, sistemingai suplanuotas socialinių įgūdžių ugdymas, modeliuojant realias situacijas, taikant žaidybines veiklas ir bendradarbiavimo metodus, gali reikšmingai prisidėti prie jų sėkmingos socialinės integracijos. Efektyvi ir laiku skirta parama sudaro sąlygas vaikui augti kaip visaverčiam bendruomenės nariui, padeda išvengti socialinės izoliacijos bei elgesio sunkumų.

Apibendrinant galima teigti, kad socializacija vyksta visą vaiko gyvenimą kai jis augant pasisavina iš aplinkos normas, vertybes, elgesio modelius. Socializacija sukuria pirmuosius pamatus tinkamai sąveikai su visuomene, o socialiniai įgūdžiai veikia kaip praktikos įrankis, kurį galima modeliuoti ir tobulinti. Išsiugdžius socialinius įgūdžius vaikystėje, atsiveria platesnės ateities perspektyvos, gebama bendradarbiauti įvairiuose socialiniuose kontekstuose, prisitaikyti prie kultūros normų bei sėkmingiau integruotis į visuomenėje vykstančius procesus.

1.2 Socialinių įgūdžių samprata ir grupės

Kaip teigia Clark (2022), socialiniai įgūdžiai yra socialinė parama ir gebėjimų visuma leidžianti asmeniui sėkmingai įsitraukti į socialinę sąveiką ir joje veikti, kurti sėkmingus santykius su aplinkiniais, spręsti socialines situacijas. Tinkamam gebėjimų vystymuisi socialinę paramą turi suteikti draugų, šeimos ir mokytojų tinklas.

Salaveros ir Usan (2021) teigimu, socialiniai įgūdžiai leidžia asmeniui labiau kontroliuoti savo socialinę aplinką bei veikia kaip prevencinė priemonė prieš vienatvę, stresą ir kitas psichologines problemas. Vadinasi, turint gerus ir išvystytus socialinius įgūdžius žmogus mažiau paveikiamas psichologiškai, geba susidoroti su emociniais sunkumais ir jaučiasi laimingesnis.

Montroy ir kt. (2014) socialinius įgūdžius apibūdina kaip pagrindinius socialinio funkcionavimo elementus, kurie prisideda prie savireguliacijos ir mokymosi pasiekimų. Autoriai taip pat atskleidė, kad socialiniai įgūdžiai leidžia vaikams pozityviai sąveikauti su mokytojais ir bendraamžiais, geriau įsisavinti gaunamas žinias, valdyti impulsus, laikytis socialinių normų ir taisyklių. Kai šių įgūdžių vaikams trūksta, jie sunkiau užmezga ryšius su aplinkiniais, elgiasi problematiškai.

Kaat ir Lecavalier (2014) teigimu, socialiniai įgūdžiai tai elgesio ir žinių pritaikymo įgūdžiai. Vaikams ir jaunuoliams svarbu lavinti šiuos įgūdžius ir mokėti pritaikyti juos realiose situacijose, suprasti kaip tinkamai elgtis. Šių gebėjimų lavinimas stiprina draugystes tarp bendraamžių, padeda suprasti ribas ir taisykles.

Pereira Del Prette (2015) socialinius įgūdžius įvardija kaip gerovės planavimo gebėjimus. Autorės tyrime nurodoma, kad turint gerus socialinius įgūdžius asmuo geba būti empatiškas, išradingas, jaučiasi geriau psichologiškai bei turi stipresnę savikontrolę. Šie įgūdžiai turėtų būti stiprinami prevenciškai, nes jų pagalba paaugliai turės geresnę psichinę sveikatą, nepriklausomai nuo to ką jie išgyvena namų aplinkoje.

Jones ir kt. (2015) bei Moffitt ir kt. (2011) moksliniuose šaltiniuose atskleidžia socialinių įgūdžių sąsajas su emociniu raštingumu ir savikontrolė, kas tiesiogiai siejasi su vaiko gebėjimais prisitaikyti prie socialinės aplinkos, efektyviai moko pozityvaus elgesio. Socialinių įgūdžių išsivystymo lygis yra glaudžiai susijęs su vaikų emocine gerove ir mokymosi sėkme. Vaikai, kurių socialiniai gebėjimai labiau išsivystę, dažniau pasiekia geresnių mokymosi rezultatų, rečiau susiduria su emocijų ar elgesio sunkumais ir lengviau geba prisitaikyti prie vėlesnių gyvenimo iššūkių.

Rajkumari (2023) teigimu, socialiniai įgūdžiai yra išmokstami gebėjimai, kurie ugdomi, tobulinami bei naudojami bendraujant ir bendradarbiaujant su kitais. Vaikai mokosi tam tikrų elgesio modelių, kurie palengvina socialinę sąveiką per vykstančias veiklas ar žaidimus. Šie įgūdžiai yra itin svarbūs norint sėkmingai bendrauti visose gyvenimo srityse.

Socialinių įgūdžių ugdymo turinys ir prioritetai gali skirtis priklausomai nuo amžiaus tarpsnio, sociokultūrinio konteksto ir švietimo politikos nuostatų. Ankstyvuojų vaikystės laikotarpiu dėmesys skiriamas vaikų emocijų pažinimui ir bendravimo gebėjimams, kurie sudaro tolesnį socialinės raidos pagrindą. Socialiniai gebėjimai neišsivysto iškart, jie formuojami palaipsniui vaikui sąveikaujant su jį supančia aplinka ir prisitaikant prie jos, stebint kitų elgesį, o jei jau pačioje vaikystėje įvyksta sąveikos su suaugusiais trūkumas, susidaro socialinių įgūdžių stoka tolimesniame gyvenime (Soto-Icaza, Aboitiz, Billeke, 2015). Socialiniai įgūdžiai yra glaudžiai susiję tarpusavyje ir formuojasi palaipsniui, todėl jų vystymas vertinamas kaip vientisas, o ne atskiras procesas, paveikiantis vaiko brandą. Saugioje aplinkoje vaikas nebijos suklysti, todėl mokinsis bendrauti bei bendradarbiauti su aplinkiniais (Schonert-Reichl, 2017).

Lekavičienės ir Antinienės (2015) nuomone socialiniai įgūdžiai yra reikšmingi emociniam intelektui, turi įtakos santykių vystymuisi, bendravimui, konfliktų sprendimui ir bendrai individo gerovei. Bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai, savikontrolė, emocinis intelektas, streso valdymas laikomi svarbiais vaikų socialiniais įgūdžiais. Šių socialinių įgūdžių ugdymas yra būtinas, nes jie daro įtaką vaiko elgesiui tiek savęs, tiek kitų atžvilgiu (Gudžinskienė, 2013). Vaitkienės (2013) nuomone, socialiniai įgūdžiai apibrėžiami kaip sąveikos gebėjimų sistema, leidžianti vaikui mokytis ir prisitaikyti prie aplinkos, laikytis socialinių normų bei kurti konstruktyvius tarpasmeninius santykius. Socialiniai įgūdžiai ugdomi per patirtį ir yra būtini visaverčiam asmens socialiniam funkcionavimui.

Moksliniuose šaltiniuose galima aptikti įvairias socialinių įgūdžių apibrėžtis. Kai kurios jų pateikiamos 1 lentelėje.

1 lentelė. Socialinių įgūdžių samprata

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Clark (2022); Salavera ir Usan (2021); Montroy ir kt. (2014); Kaat ir Lecavalier (2014); Pereira Del Prette ir kt. (2015); Jones ir kt. (2015); Moffitt ir kt. (2011); Rajkumari (2023); Soto-Icaza, Aboitiz, Billeke, 2015); Schonert-Reichl (2017); Lekavičienė ir Antinienė (2015); Gudžinskienė (2013); Vaitkienė (2013).

Autorius (-iai)	Apibrėžtis
Clark (2022)	Socialiniai įgūdžiai – tai gebėjimai, apimantys bendravimo aspektus, emocijų valdymą, savireguliaciją ir adaptaciją.
Salaveros ir Usan (2021)	Socialiniai įgūdžiai leidžia asmeniui labiau kontroliuoti savo socialinę aplinką, padeda valdyti stresą ir kitas psichologines problemas.
Montroy ir kt. (2014)	Socialiniai įgūdžiai – esminė gebėjimų visuma, kuri prisideda prie savireguliacijos ir mokymosi pasiekimų, pozityvios sąveikos, valdyti impulsus, laikytis socialinių normų ir taisyklių.
Kaat ir Lecavalier (2014)	Socialiniai įgūdžiai tai elgesio ir žinių pritaikymo įgūdžiai, prisitaikymas prie aplinkos, taisyklių ir ribų supratimas.

Pereira Del Prette (2015)	Socialinius įgūdžiai įvardijami kaip gerovės planavimo gebėjimus, kurie stiprina empatiją, psichologinį atsparumą ir savikontrolę.
Jones ir kt. (2015), Moffitt ir kt. (2011)	Socialiniai įgūdžiai tai emocinis raštingumas ir savikontrolė, vaiko gebėjimai prisitaikyti prie socialinės aplinkos, moko pozityvaus elgesio.
Rajkumari (2023)	Socialiniai įgūdžiai yra išmokstami gebėjimai, kurie ugdomi, tobulinami bei naudojami bendraujant ir bendradarbiaujant su kitais
Soto-Icaza, Aboitiz, Billeke (2015)	Socialiniai įgūdžiai akcentuojami kaip emocijų atpažinimas, bendravimas ir sąveikavimas ir prisitaikymas prie aplinkos.
Schonert-Reichl, (2017)	Glaudžiai susijusi įgūdžių sistema, kuri formuojasi palaipsniui, padeda bendrauti ir bendradarbiauti su aplinkiniais.
Lekavičienė ir Antinienė (2015)	Socialiniai įgūdžiai reikšmingi emociniam intelektui, santykių vystymui, bendravimui, konfliktų sprendimui, bendrai gerovei.
Gudžinskienė (2013), Vaitkienė (2013)	Sąveikos gebėjimų sistema, leidžianti prisitaikyti prie aplinkos, laikytis socialinių normų, kurti konstruktyvius santykius.

1 lentelės tęsinys. Socialinių įgūdžių samprata

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Clark (2022); Salavera ir Usan (2021); Montroy ir kt. (2014); Kaat ir Lecavalier (2014); Pereira Del Prette (2015); Jones ir kt. (2015); Moffitt ir kt. (2011); Rajkumari (2023); Soto-Icaza, Aboitiz, Billeke, 2015); Schonert-Reichl (2017); Lekavičienė ir Antinienė (2015); Gudžinskienė (2013); Vaitkienė (2013).

Socialinių įgūdžių sampratos pateiktos lentelėje, leidžia teigti, kad autoriai socialinius įgūdžius apibūdina gana panašiai. Jie apjungia emocijas, jų pažinimą bei valdymą, gebėjimus kurti ir palaikyti pozityvius santykius, bendradarbiavimą, problemų sprendimą, atsakingumą ir prisitaikymą.

Socialiniai įgūdžiai gali būti apibrėžiami per kelias esmines sritis (žr.1 pav.)

1. pav. Socialinių įgūdžių sritis

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal Levin ir Segev (2023)

Viena iš svarbių sričių, kurias apima socialiniai įgūdžiai – gebėjimas suprasti savo ir kitų emocijas bei tinkamai jas valdyti kasdienėse aplinkos situacijose. Kai vaikai iš aplinkos mokosi atpažinti emocijas, jiems pasidaro lengviau palaikyti pozityvius santykius su suaugusiais ar bendraamžiais (Valčiukienė, Slušnienė, 2023).

Socialiniai įgūdžiai taip pat apima vaikų empatijos ugdymą ir gebėjimą suprasti kaip jaučiasi kitas žmogus, padeda suvokti socialines situacijas, prisideda prie elgesio draugiškumo stiprinimo bei mažina agresyvias reakcijas (Schonert-Reichl, 2017). Larkina ir Valaitienė (2021) pabrėžia, kad sistemingas empatijos ugdymas padeda vaikams kurti atviresnius, draugiškesnius santykius su aplinkiniais.

Socialinė atsakomybė ir taisyklių laikymasis taip pat priskiriama prie socialinių įgūdžių. Socialinė atsakomybė suprantama kaip gebėjimas suprasti veiksmų pasekmes ir laikytis socialinių normų. Moffitt ir kt. (2011) tyrimai atskleidė, kad savitvartos ir atsakingo elgesio ugdymas yra susijęs su geresniais akademiniais pasiekimais, geresne socialine adaptacija ir aukštesne gyvenimo kokybe.

Ketvirtoji sritis apima bendravimą ir bendradarbiavimą. Bendravimo įgūdžiai įgalina asmenį kurti ir palaikyti pozityvius tarpusavio santykius. Gebėjimas bendradarbiauti reiškia mokėti dalintis, klausytis kito ir kartu siekti bendro tikslo. Durlak ir kt. (2011) pabrėžia, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių ugdymas skatina prosocialų elgesį ir asmens pasitikėjimą savimi.

Penktoji sritis apimanti savireguliaciją. Tai gebėjimai laikytis taisyklių, planuoti veiksmus, kontroliuoti ir modeliuoti impulsus ir užbaigti pradėtas užduotis. (Braidokienė, Jusienė, 2012).

Socialiniai įgūdžiai sudaro nuoseklų gebėjimų rinkinį. Jų ugdymas turi būti sistemingas, integruotas į kasdienę veiklą ir grindžiamas palaikančia aplinka. Vaikai, kurie įgyja šiuos įgūdžius, geriau prisitaiko prie socialinių situacijų, pasiekia geresnių rezultatų gyvenime, kuria bei išlaiko gerus santykius su aplinkiniais.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinių įgūdžių samprata yra įvairialypė. Nors skirtingi autoriai išryškina skirtingus aspektus – nuo elgesio reguliavimo ir emocijų raiškos iki bendravimo ir bendradarbiavimo. Visus požūrius jungia mintis, jog šie gebėjimai yra esminė vaikų socializacijos dalis. Jie formuojasi kompleksiskai, priklausomai nuo amžiaus tarpsnio, ugdymo aplinkos bei socialinio konteksto, ir lemia ne tik sėkmingą vaikų adaptaciją bendruomenėje, bet ir jų psichologinę gerovę.

1.3 Veiksniai, turintys įtakos socialinių įgūdžių ugdymui

Socialinių įgūdžių ugdymas vis dažniau vertinamas kaip prevencinė priemonė, padedanti užkirsti kelią įvairioms socialinėms, emocinėms bei elgesio problemoms. Vaikai yra ypač jautri grupė, nes jų vertybinės nuostatos dar nėra stabiliai susiformavusios, todėl jie lengvai paveikiami neigiamos aplinkos įtakų. Moksliniai tyrimai atkreipia dėmesį į tai, kad vaikų patiriamiems socialiniams sunkumams įtaką

dar ir šeimos aplinkoje patiriamas emocinio ryšio trūkumas, prasti mokymosi rezultatai ir mokyklos nelankymas, įtempti santykiai su pedagogais, bendravimo iššūkiai ir savikontrolės trūkumas, kas siejama su vaikystėje nepakankamai išvystytais socialiniais įgūdžiais (Hoffmann ir kt. 2018).

Kaip teigia Bagherabadi ir kt. (2020), šeimos aplinkoje vaikai gauna tiesioginį pavyzdį kaip reikia elgtis, bendrauti. Tačiau ilginiui šeimos funkcijos kinta, šeima prisitaiko prie aplinkos veiksnių ir naujovių. Svarbu didinti sąveiką tarp tėvų ir vaikų, nes taip pagerės ir socialiniai įgūdžiai.

Bierman ir kt. (2017) teigimu, vaikai turintys mažą draugų grupę ir esantys šiek tiek drovesni, kitiems gali pasirodyti kaip keisti, nebendruojantys kas lemia atstūmimą, kiti vaikai nepriima jų žaisti kartu, naudoja prieš juos agresiją bei erzimą. Taip veikiami vaikai bendrauti su aplinkiniais sieks dar mažiau ir taps uždaresni, jiems todėl reikalinga pagalba ir palaikymas ugdant socialinius įgūdžius.

Pasak Kurtz ir kt. (2014), svarbus rizikos veiksnys, lemiantis socialinių įgūdžių ugdymą yra vaikų elgesio, raidos bei intelekto problemos. Iškilusias stresines situacijas ir jų valdymą bei elgesio savikontrolę gali apsunkinti ribotas emocinis reguliavimas, prastesni prisitaikymo gebėjimai prie aplinkos įvykių ar asmenų grupės, riboti bendravimo įgūdžiai. Kai jaučiamas šių įgūdžių trūkumas, padidėja vaikų probleminis elgesys, jiems sunkiau kurti pozityvius santykius su kitais.

Vaikų ir jaunuolių raidos problemas gali sukelti socialinio elgesio trūkumai, todėl vienas svarbiausių vaiko ugdymo aspektų yra jų socialinių įgūdžių vystymas. Patiriamos nesėkmės mokykloje taip pat izoliuoja juos nuo bendraamžių, kaip ir neturėjimas gerų bendravimo įgūdžių, nesugebėjimas išreikšti minčių ar spręsti problemų ir nesupratimas kaip prisitaikyti prie socialinės situacijos. Autorius taip pat pamini, kad socialinių įgūdžių ugdymui daro įtaką ir žinių stoka, nes informaciją vaikai turi gauti tiek iš aplinkos, tiek iš suaugusiųjų, todėl reikalinga nuolat žinias stiprinti (Baligar, 2016).

Apie patiriamus vaikų elgesio ir agresijos sunkumus, kurie paveikia socialinių įgūdžių ugdymą taip pat užsimena Kim ir kt. (2025). Autoriai teigia, kad svarbu ugdyti vaikų socialinius įgūdžius ir leisti jiems socialiai sąveikauti, kad sustiprėtų jų socialinė kompetencija, emocinė gerovė ir akademiniai pasiekimai. Apleidžiant socialinių įgūdžių ugdymą, kai patiriami elgesio ir agresijos sunkumai, atsiranda socialinis atstūmimas ir bendravimas su kitais tampa ribotas.

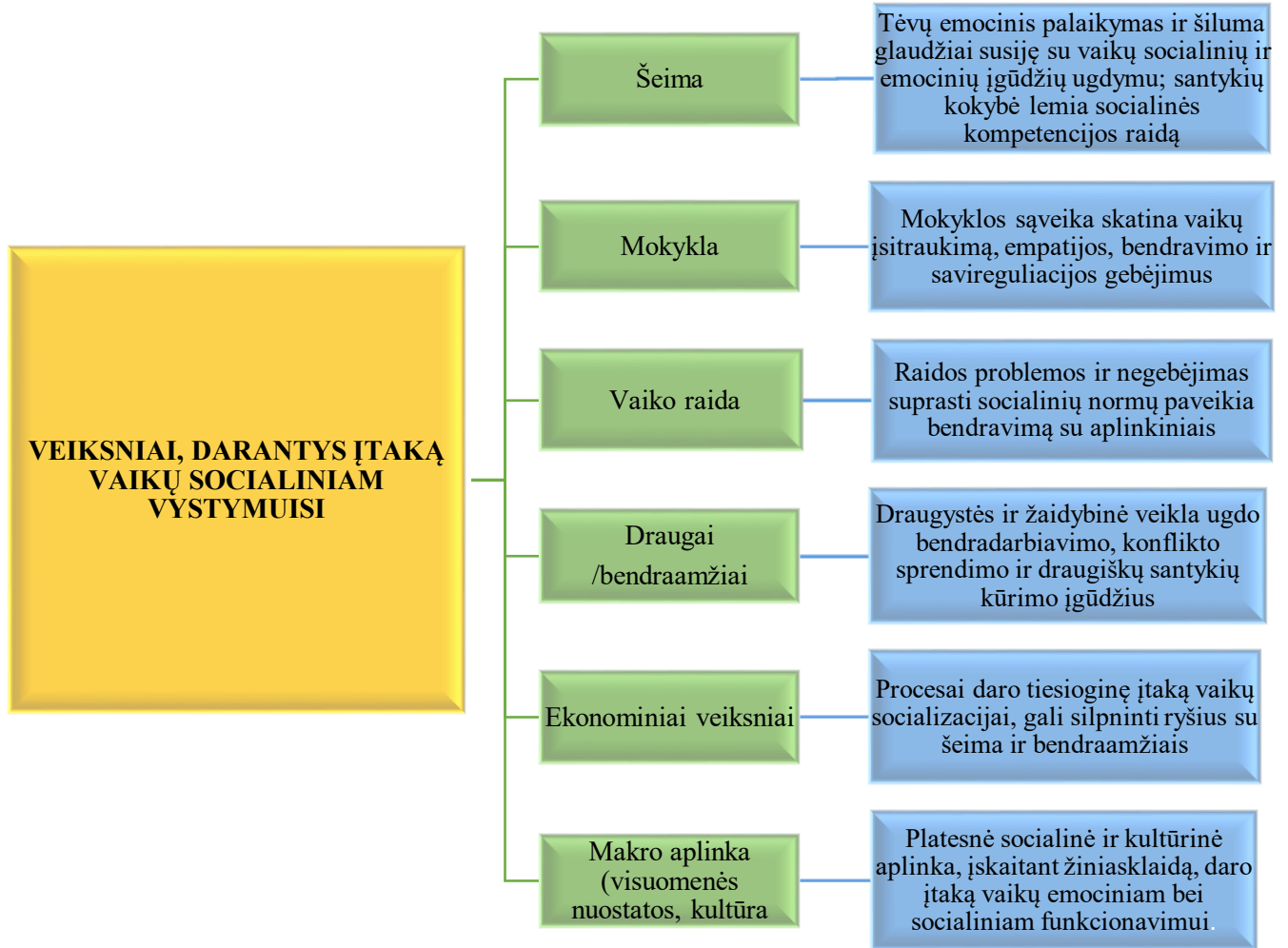
Ekonominius veiksnius ir jų įtaką socialinių įgūdžių ugdymui tyrė Tetik ir kt. (2025), kurie teigia, kad lengvai prieinamos ir tobulėjančios technologijos bei išmanieji įrenginiai paveikia bendravimą, skatina izoliaciją. Skaitmeninis bendravimas mažina ir pakeičia bendravimą gyvai, kas sukelia tolimesnių problemų, sunkumų siekiant atpažinti kito neverbalinio bendravimo ženklus.

Kaffemanienė ir Jurevičienė (2012) teigia, kad socialiniai įgūdžiai yra glaudžiai susiję su situacijos sudėtingumu ir aplinkos lūkesčiais. Autorės atkreipia dėmesį, jog socialiniams įgūdžiams formuotis įtaką taro tiek asmenys, tiek konkreti aplinka. Greenberg (2023) teigimu, norint garantuoti, kad vaikai gebėtų vystyti tiek socialinius, tiek emocinius įgūdžius, reikalingas saugios bei palankios aplinkos užtikrinimas. Tinkamos aplinkos reikšmę išryškina ir Monkevičienės ir kt. (2022) atliktas tyrimas,

kuriame analizuotos vaikų patirtys mokantis nuotoliniu būdu. Autorės nustatė, kad vaikai, turintys geresnius savireguliacijos ir emocijų valdymo gebėjimus, lengviau įveikia stresą, turėjo stipresnę mokymosi motyvaciją, sėkmingiau bendradarbiavo su bendraamžiais. Tuo tarpu vaikams, kuriems pastebimas socialinių įgūdžių trūkumas, kilo emocinių sunkumų, greičiau prarado susidomėjimą, vengė bendrauti su aplinkiniais.

Vaikų socialinė, emocinė raida glaudžiai siejasi su gebėjimais prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos, kurioje patiriami įvairūs socialiniai iššūkiai. Todėl ugdymo procese svarba tampa ne tik teorinių žinių perdavimas, bet ir mokinimas kaip atpažinti emocijas, kaip valdyti impulsus bei stiprinti pozityvaus bendravimo gebėjimą.

Vaikų socialinių įgūdžių ugdymas yra sudėtingas procesas, kuriam įtaką daro įvairūs mikro ir makro aplinkos veiksniai. Visuomenės nuostatos, žiniasklaida, kultūra, ekonominė situacija sudaro platesnį kontekstą, kuriame formuojasi vertybinės nuostatos ir socialiniai modeliai (Masiliauskienė, Griškutė 2010; OECD, 2025; Denzin, 2017). Tyrimai atskleidžia, kad šių veiksnių sąveika yra itin svarbi – tiek teigiami, tiek neigiami aplinkos aspektai daro didelę įtaką vaikų gebėjimui kurti santykius, reguliuoti emocijas bei prisitaikyti prie visuomenės reikalavimų (Žr. 2 pav.)

2 pav. Veiksniai, darantys įtaką vaikų socialinių įgūdžių ugdymui

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal Kurtz ir kt. (2014); Hoffmann ir kt. (2018); Bagherabadi ir kt. (2020); Bierman ir kt. (2017); Greenberg, (2023); Baligar, (2016); Kim ir kt. (2025); Tetik ir kt. (2025); Denzin, (2017); Monkevičienė ir kt. (2022); Kaffemaniemė ir Jurevičienė (2013); Masiliauskienė ir Griškutė (2010); OECD, (2025)

Analizuojant 2 paveiksle pateiktus veiksnius, matyti, kad šeima yra pirminis ir svarbiausias vaikų socialinių įgūdžių formavimosi kontekstas. Būtent šeimoje vaikas pirmą kartą susiduria su socialinėmis normomis, emociniais ryšiais bei santykių kūrimo modeliais. Kai kurie tyrimai atskleidžia, kad vaikų socialinė ir emocinė raida priklauso nuo to kiek jie yra emociškai palaikomi tėvų, nuo šiltų tarpusavio santykių su jais ir stabilios šeimos klimato (Kurtz ir kt., 2014; Denzin, 2017; Hoffmann ir kt. 2018). Teigiamas tėvų pavyzdys šeimoje sustiprina vaikų socialinius įgūdžius, jie geba bendrauti su aplinkiniais ir socialiai sąveikauti (Bagherabadi ir kt. 2020). Vaikai, augantys aplinkoje, kurioje jaučiamas saugumas ir rūpestis, lengviau mokosi reikšti savo jausmus, valdyti emocijas ir kurti pasitikėjimu grįstus santykius. Tuo tarpu šeimose, kuriose vyrauja konfliktai ir emocinis atstumas, vaikams kyla didesni sunkumai

ugdysis empatiją, bendradarbiavimo ir savikontrolės įgūdžius (Masiliauskienė, Griškutė, 2010). Tai rodo, kad daug kas priklauso nuo tėvų santykių kokybės, nes vaikai tinkamai vystysis aplinkoje, kuri jiems simbolizuoja saugumą ir pasitikėjimą bei paskatinimą.

Reikšmingu vaikų ugdymo elementu laikoma ir mokykla. Ypač svarbu stabilus šeimos ir mokyklos bendravimas, padedantis užtikrinti socialinių įgūdžių ugdymo tęstinumą. Trūkstant šių įgūdžių susiformuoja tolimesnės problemos, kaip mokymosi sunkumai, ką augant darosi sunku įveikti (OECD, 2025).

Vaiko raida bei elgesio sutrikimai taip pat turi įtakos vystytis socialiniams įgūdžiams. Tokiems vaikams sunkiau valdyti save socialinėse situacijose, sunkiau valdyti emocijas (Kurtz ir kt. 2014). Pasireiškiant raidos problemoms, vaikams sunkiau bendrauti su kitais, sunkiau sekasi išreikšti savo poreikius ir prisitaikyti prie aplinkos (Baligar, 2016). Elgesio sunkumai lemia ribotą bendravimą ir atstūmimą, todėl svarbu tobulinti socialinius įgūdžius (Kim ir kt. 2025).

Ekonominiai veiksniai ir besikeičiančios technologijos paveikia bendravimą, mažiau sąveikaujama gyvai ir daugiau naudojamos išmaniosios priemonės (Tetik ir kt. 2025). OECD (2025) taip pat atkreipia dėmesį į veiksnius, kurie turi įtakos vaikų gerovei. Nepalanki ekonominė ar socialinė padėtis, ribotas išsilavinimas, nestabili šeima, sudaro sąlygas lėtesniam vaikų tobulėjimui.

Tokiose situacijose vaikai tampa jautresni, jiems sunkiau išlaikyti artimus santykius su bendraamžiais ar prisitaikyti prie mokyklos reikalavimų.

Apibendrinant galima teigti, kad vaikų socialinių įgūdžių ugdymą lemia tiek artima mikro aplinka, tiek platesni makro aplinkos socialiniai ir kultūriniai veiksniai. Šeima suteikia emocinio saugumo santykių kokybės pagrindą, mokykla sudaro galimybes, integruojant socialinių įgūdžių ugdymą tiek pamokinėje, tiek popamokinėje veiklose, kryptingai ugdyti vaikų socialinius įgūdžius. Platesnė socialinė ir kultūrinė aplinka formuoja vertybines nuostatas bei sąlygas, nuo kurių priklauso vaikų emocinė pusiausvyra, saugumas ir socialinė branda.

2. VAIKŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO DIENOS CENTRUOSE TEORINIAI ASPEKTAI

Šiame skyriuje aptariama dienos centrus lankančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo poreikis, šių įgūdžių ugdymo galimybės dienos centruose bei socialinio darbuotojo vaidmuo ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose.

2.1 Dienos centrus lankančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo poreikis

Socialinio darbo praktikoje vis daugiau dėmesio skiriama vaikams, augantiems sudėtingose šeimos aplinkose, kuriose jiems ne visada sudaromos tinkamos sąlygos socialinei ir emocinei raidai. Vaikai, lankantys dienos centrus, dažnai susiduria su emociniais, socialiniais ir elgesio sunkumais, kurie siejami su nestabilia šeimos aplinka, ribotomis tėvų ugdomosiomis galimybėmis ir emocinio palaikymo stoka. Dėl šios priežasties socialinių įgūdžių ugdymas tampa viena svarbiausių pagalbos krypčių, padedančių vaikams stiprinti savarankiškumą, mokytis bendrauti ir lengviau įsilieti į bendruomenę. Dienos centruose organizuojamos veiklos padeda bent iš dalies kompensuoti tas ugdymo spragas, kurios susiformuoja šeimoje, ir mažinti socialinės atskirties riziką.

Masiliauskienė ir Griškutė (2010) pabrėžia, kad dienos centrus lankantys vaikai dažnai pasižymi žemesne saviverte, patiria bendravimo sunkumų, turi problemų spręsdami konfliktus ar valdydami savo elgesį. Autorės atkreipia dėmesį, kad šie sunkuma susiję su ilgalaikiu emocinės paramos ir nuoseklaus ugdymo trūkumu šeimoje. Dienos centrai atlieka ne tik užimtumo funkciją, bet ir tampa socialinio mokymosi erdve.

Vaikai ir jaunuoliai lankosi dienos centruose dienos metu, kol jų tėvai dirba. Dienos centro įstaigos darbuotojai suteikia palaikančią aplinką vaikams iš socialiai ar ekonomiškai nepalankių bendruomenių ir šeimų, kuriems pasireiškia socialinis ir emocinis neprisitaikymas. Vaikų socialinė dienos priežiūra yra vaiko patirtis organizuotoje grupėje, kurioje mokinamasi reguliuoti emocijas, bendrauti su bendraamžiais ir susidoroti su konfliktais (Larose ir kt. 2019).

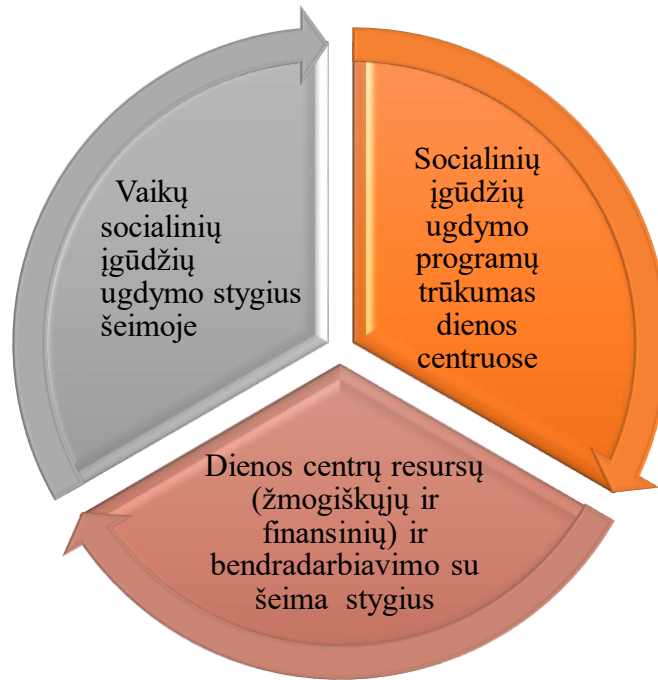
Silliman ir Makinen (2022) tyrimu patvirtina, kad vaikų dienos centrai turi ilgalaikį poveikį formuojant socialinius įgūdžius. Taip pat autoriai pamini, jog kai vaikai perkeliama iš namų atmosferos į dienos priežiūros įstaigą ir jei šeimoje bendravimas tarp jo ir tėvų yra stiprus, jų socialinių įgūdžių pasisavinimas gali būti silpnesnis, o tie vaikai, kurie turi žemesnę socialinę sąveiką su tėvais, įgauna stipresnius socialinius įgūdžius.

Vaikų dienos centrai atlieka kompensavimo funkciją mokindami vaikus kaip bendrauti ir bendradarbiauti su aplinkiniais, atpažinti savo poreikius ir priimti tinkamus sprendimus, suprasti savo teises, pareigas bei atsakomybes (Railienė, Gudžinskienė, 2012).

Dienos centrų lankymas šiame kontekste turėtų būti vertinamas kaip reikšminga socialinių įgūdžių ugdymo galimybė, o ne vien laisvalaikio praleidimo forma. Islam, Rashid ir Hossain (2016) taip pat pažymi, kad tėvai vertina dienos centrų reikšmę vaikų raidai ir kasdieniam funkcionavimui. Dienos centrai Lietuvoje veikia kaip tarpinė institucija tarp šeimos ir mokyklos. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006) ir įstatymas dėl socialinių paslaugų katalogo (2006) numato, kad vaikų dienos centrų paskirtis – užtikrinti vaikų socialinių įgūdžių ugdymą, saugų užimtumą, padėti spręsti socialines problemas bei suteikti sąlygas sėkmingai socializacijai ir socialinei integracijai. Tačiau mokslinėje literatūroje atkreipiamas dėmesys, kad praktikoje socialinių įgūdžių ugdymas stokoja nuoseklumo, įrodymais grįstų metodikų diegimo. Dėmesys atkreipiamas ir į tai, kad vaikų dienos centrų veiklos plėtra ir stiprinimas nuolat susiduria su iššūkiais. Problemos kaip, finansavimo trūkumas ar žmogiškųjų išteklių stoka lemia, kad praktinis socialinių įgūdžių ugdymas dažnai nėra pakankamai sistemingas – trūksta aiškių metodinių gairių, įrodymais grįstų priemonių ir nuoseklaus programų taikymo. Kaip teigia Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė (2017), svarbu pradėti socialinių įgūdžių ugdymą jau nuo pat vaikystės, kai vaikai viskuo labiau domisi ir yra imlesni naujoms patirtims.

Socialinių įgūdžių ugdymo poreikį stiprina ir pati vaikų gyvenamoji aplinka. Didelė dalis dienos centrų lankančių vaikų auga šeimose, kuriose vyrauja nepalanki sociokultūrinė situacija, stokojama emocinės paramos, stabilios kasdienės rutinos ir ugdomųjų išteklių. Tokios aplinkos nepadedą formuoti pozityviems socialiniams gebėjimams, todėl vaikai atsineša į dienos centrų ryškias tarpasmeninio elgesio spragas.

Taigi vaikų socialinių įgūdžių ugdymo stiprinimo poreikiai kyla dėl kelių tarpusavyje susijusių veiksnių: vaikų socialinių įgūdžių ugdymo stygius šeimoje, socialinių įgūdžių ugdymo programų stygiaus dienos centruose, taip pat dienų centrų resursų (žmogiškųjų, finansinių) ir bendradarbiavimo su vaiko tėvais/globėjais stoka (žr. 3pav.).

3 pav. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo stiprinimo poreikiai dienos centruose

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal Masiliauskienė ir Griškutė (2010); Larose ir kt. (2019); Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė (2017)

Kaip minėta, vaikų, lankančių dienos centrus, gyvenimo patirtys dažnai pasižymi socialinės rizikos veiksniais, todėl jų gebėjimas mokytis ir praktikuoti socialinius įgūdžius namų aplinkoje yra ribotas. Dėl to dienos centrai tampa bene vienintele aplinka, kurioje gali vykti kryptingas socialinių įgūdžių ugdymas.

Vaikų dienos priežiūros centrai daug dėmesio sutelkia į edukacines ir apsaugines programas bei jų perteikimą vaikams. Siekiant užkirsti kelią probleminiam elgesiui, emocinėms problemoms, svarbu bendradarbiauti su kitais specialistais ir dienos centruose teikti psichologines paslaugas. Gaunamos psichologinės paslaugos įstaigoje, kurioje vaikas praleidžia didžiąją dalį dienos, skatina nuoseklumą. Taip pat autoriai paminėti, kad prastas prisitaikymas prie dienos centrų atsiskleidžia kai vaikai demonstruoja agresiją, konfliktuoja su kitais, meluoja ir turi prastesnius santykius su kitais (Han, Lee, Suh, 2017).

Socialinių įgūdžių ugdymo kokybė taip pat priklauso nuo specialistų pasirengimo ir darbo patirties. Specialistai, kurie geba taikyti patikrintas ugdymo programas, atpažinti vaikų poreikius ir dirbti individualiai, gali pasiekti geresnių rezultatų ugdant vaikų socialinius įgūdžius (Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė, 2017).

Socialinių įgūdžių ugdymui didelę reikšmę turi ir bendradarbiavimas su šeima, tačiau praktikoje tai neretai kelia sunkumų. Socialinę riziką patiriančios šeimos dažnai mažai įsitraukia į dienos centro veiklas ir retai palaiko ugdymo procesą namuose. Dėl šios priežasties vaikų įgyti socialiniai įgūdžiai ne

visada yra sustiprinami kasdienėje aplinkoje. Ribotas finansavimas dar labiau apsunkina galimybes kurti ilgalaikį bendradarbiavimą su šeimomis ir teikti joms reikiamą pagalbą.

Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo poreikis dienos centruose siejamas su tuo, kad daugelis šias įstaigas lankančių vaikų auga aplinkoje, kurioje nepakanka galimybių formuoti socialiniams gebėjimams. Dienos suteikia vaikams galimybę prasmingai ir turiningai praleisti laiką po pamokų, ugdyti socialinius įgūdžius. Be to, jie kompensuoja šeimoje ar mokykloje patiriamų emocijų, socialinių ir elgesio sunkumų poveikį, sudarydami saugią ir palaikančią aplinką. Tokios įstaigos tampa svarbia socializacijos erdve, kurioje vaikai mokosi bendradarbiauti, spręsti konfliktus, laikytis taisyklių bei kurti teigiamus tarpusavio santykius.

2.2. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo galimybės dienos centruose

Dienos centrai Lietuvoje tapo neatsiejama socialinių paslaugų sistemos dalimi, atliekančia svarbų vaidmenį užtikrinant vaikų gerovę ir mažinant socialinę atskirtį. Šių centrų veikla orientuota į vaikus, augančius sudėtingose socialinėse ar ekonominėse sąlygose, siekiant suteikti jiems ne tik kasdienę priežiūrą, bet ir kompleksinę socialinę bei edukacinę pagalbą.

Veiklą dienos centruose galima apibūdinti kaip įvairiapusišką ir orientuotą į vaiko kasdienio gyvenimo poreikių tenkinimą, dienos centre sudaromos sąlygos nuosekliai ugdyti vaikų socialinius įgūdžius. Greta individualaus darbo su vaikais, čia organizuojamos grupinės veiklos, kūrybinės dirbtuvės, pamokų ruošos užsiėmimai, projektinės veiklos ir bendruomeninės iniciatyvos. Tokia veiklų įvairovė leidžia vaikams nuolat išbandyti skirtingus bendravimo ir bendradarbiavimo modelius, mokytis savireguliacijos, atsakomybės ir tinkamo elgesio įvairiose situacijose. Socialiniai įgūdžiai ugdomi ne dirbtinai, o natūraliai, įprasminant vaikų kasdienės patirtis ir kuriant erdvę, kurioje jie gali saugiai išbandyti naujus elgesio būdus.

Vaikų dienos centrai užtikrina vaikų užimtumą po pamokų, kur vaikai praleidžia nuo dviejų iki penkių valandų. Autorės tyrimas parodė, kad vaikams patinka dienos centre būti, o kitiems nelabai, nes ten neturi draugų ir reikia atlikti namų darbus. Tyrime vaikai išskyrė jiems patinkančius dalykus ir apie dienos centro darbuotojus. Vaikų nuomone, dienos centruose juos išklauso ir domisi kaip jie gyvena, linksmi leidžia laiką, padeda su namų darbų atlikimu bei kartu žaidžia (Indrašienė ir Šlapelienė, 2007). Tai parodo, kad dienos centro darbuotojų užtikrinta saugi ir tinkama atmosfera įtraukia vaikus į veiklas, kuriose mokinasi bendravimo ir bendradarbiavimo bei suteikia emocinę paramą, kurios negauna kitur.

Railienė, Gudžinskienė (2012) pabrėžia, kad socialinių įgūdžių ugdymas dienos centruose yra ne atskira veikla, o natūrali vaikų socialinės raidos dalis. Autorių tyrimai rodo, kad socialiniai įgūdžiai ugdomi per nuolatinį dalyvavimą įvairiose veiklose, kurios reikalauja bendravimo, atsakomybės prisiėmimo, saviraiškos ir problemų sprendimo. Darbuotojai socialinių įgūdžių ugdymą vertina kaip

ilgalaikį procesą, kuriam svarbūs nuolatiniai santykiai su vaikais ir pastovus jų įsitraukimas į kasdienes veiklas. Socialinių įgūdžių ugdymas dienos centruose vyksta per kasdienį bendravimą, bendras veiklas ir per suaugusiųjų palaikymą. Tokioje aplinkoje vaikai mokosi bendrauti, bendradarbiauti, atpažinti ir valdyti emocijas, modeliuoti savo elgesį stebint suaugusiųjų pavyzdį.

Dienos centruose taikomi įvairūs metodai, tokie kaip grupiniai žaidimai, praktinės užduotys, situacijų aptarimai ir refleksija. Jie padeda vaikams suprasti savo elgesio pasekmes ir mokytis priimti atsakingus sprendimus. Dienos centro specialistai siekia kurti saugią aplinką, kurioje vaikas jaustis palaikomas, galės klysti, bandysis mokytis be baimių būti nubaustas ar atstumtas. Taisyklių aiškumas ir nuosekli dienos centro struktūra padeda ugdyti savikontrolę ir atsakomybę. Bendradarbiavimas su vaikų tėvais ir kitomis institucijomis, kurios dalyvauja vaiko ugdymo procesuose yra itin svarbus, leidžiantis stiprinti vaiką ir kitose aplinkose.

Svarbus dienos centrų privalumas yra galimybė patenkinti individualius vaikų poreikius. Specialistai gali stebėti kiekvieno vaiko elgesį, įvertinti socialinius gebėjimus ir pasirinkti tinkamiausius ugdymo metodus. Kaip nurodo Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė (2017), vaikų dienos centruose dažniausiai mokomasi per praktinę patirtį, kurios metu vaikai įgyja įgūdžių realiose situacijose, o ne tik per teorinius paaiškinimus. Tokia patirtis stiprina pasitikėjimą savimi ir ugdo savarankiškumą – tai ypač svarbu vaikams, kurių namų aplinkoje šie gebėjimai dažnai nėra formuojami. Alifanovienė, Šapelytė ir Bėčiūtė (2015) pažymi, kad dienos centrai siekia ne tik teikti socialines ir edukacines paslaugas, bet ir skatinti šeimos įsitraukimą į bendruomeninį gyvenimą, mažinti socialinę atskirtį bei užtikrinti vaikams turiningą užimtumą.

Svarbią vietą socialinių įgūdžių ugdymo procese užima grupinės veiklos. Jos suteikia vaikams galimybę patirti įvairias socialines situacijas, kurios išryškina jų stipriąsias ir silpnąsias puses bendravime. Grupinių užsiėmimų metu vaikai mokosi derinti savo elgesį prie kitų, priimti bendrus sprendimus, konstruktyviai spręsti konfliktus, išklaudyti kitą ir išreikšti savo emocijas nesukeliant įtampos. Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė (2017) pabrėžia, kad dažniausiai būtent per bendras veiklas formuojasi tokie ilgalaikiai gebėjimai kaip empatija, savikontrolė ir atsakomybės jausmas. Grupinės veiklos taip pat padeda vaikams išbandyti skirtingus bendradarbiavimo modelius ir ugdo gebėjimą prisitaikyti prie bendruomenės taisyklių (Alifanovienė, Šapelytė ir Bėčiūtė, 2015). Taigi dienos centrai, pasitelkdami individualų darbą, praktines veiklas ir grupinius užsiėmimus, sudaro įvairiapusę aplinką, kurioje socialiniai įgūdžiai gali būti ugdomi natūraliai, palaipsniui ir vaikui emociškai saugioje erdvėje.

Pasak Masiliauskienės ir Griškutės (2010), kad vaikų socialinių įgūdžių ugdymas būtų sėkmingas dienos centrai turi sudaryti palankias sąlygas. Pažymima, kad ypač svarbią reikšmę turi gerais tarpusavio santykiais paremta aplinka. Socialiniai įgūdžiai turi būti ugdomi visose dienos centro veiklose, sudarant sąlygas vaikams save išreikšti, bendradarbiauti tarpusavyje, įsitraukti į socialiai naudingas veiklas, plėsti

socialinius ryšius. Tokiu būdu vaikai turi galimybes per savo patirtis ugdytis skirtingus socialinius įgūdžius (Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė, 2017).

Liepinskaitė ir Motiečienė (2017) teigia, kad ugdant vaikų socialinius įgūdžius socialiniams darbuotojams svarbu remtis vaiko stiprybėmis, laikytis socialinio darbo etikos ir organizuoti veiklas skirtingais lygmenimis pvz., dirbant individualiai, grupėse ar įtraukiant bendruomenę. Ne mažiau reikšmingas yra bendradarbiavimas su vaiko tėvais ar globėjais, nes tai padeda užtikrinti ugdymo tęstinumą už dienos centro ribų. UNICEF (2023), pabrėžia, kad geriausių rezultatų pasiekama tada, kai socialinių įgūdžių ugdymas yra nuoseklus ir pastovus, o ne vykdomas epizodiškai. Tokiais atvejais socialinis darbuotojas tampa ne tik pagalbos teikėju, bet ir asmeniu, kuris padeda vaikui pažinti savo stiprybes, apmąstyti veiksmus ir prisitaikyti prie kasdienių situacijų. Tai rodo, kad dienos centro darbuotojai turi būti pasirengę dirbti taip, kad socialiniai įgūdžiai būtų ugdomi kasdienių veiklų metu ir per dalyvavimą bendruomenėje (OECD, 2025).

Specializuota priežiūra vaikų dienos centruose leidžia vaikams tinkamai ugdytis ir tobulinti socialinius įgūdžius. Darbuotojų sistemingai suplanuotos bei įgyvendinamos programos ir įvairūs taikomi metodai naudojami kaip efektyvi priemonė vaikų socialinių įgūdžių ugdymui ir socialinės raidos stiprinimui. Taikant tikslingą ir į vaiką ar grupę suinteresuotą mokymą pastebimas vaiko emocinės būsenos pagerėjimas, sumažėja socialinė nelygybė, išmokstama efektyviai bendrauti su aplinkiniais, spręsti problemas ir jausti saugumą (Hildago ir kt. 2018).

Dienos centrai sudaro palankias sąlygas kryptingam vaikų socialinių įgūdžių ugdymui, nes ugdymo procesas čia vyksta nuosekliai bei apima įvairias veiklas ir socialines situacijas. Individualizuotas darbas, grupiniai užsiėmimai ir įgalinimu grindžiami metodai leidžia vaikams praktikoje įtvirtinti ir plėtoti socialinius įgūdžius. Ugdymo efektyvumą lemia saugi, emocinį palaikymą užtikrinanti aplinka, specialistų profesinė kompetencija ir jų gebėjimas palaikyti nuoseklų bendradarbiavimą su šeima.

2.3. Socialinio darbuotojo vaidmuo ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose

Socialinio darbuotojo vaidmuo ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose yra esminis, nes būtent jis organizuoja ir palaiko kryptingą vaiko socializacijos procesą. Kaip pažymi Liepinskaitė ir Motiečienė (2017), socialinis darbuotojas planuoja veiklas skirtingais lygmenimis – dirbdamas individualiai su vaiku, organizuodamas grupines veiklas ir įtraukdamas bendruomenę. Toks darbas leidžia užtikrinti, kad vaiko socialinių įgūdžių ugdymas nebūtų fragmentiškas.

Pradėdamas darbą su vaiku, socialinis darbuotojas siekia pažinti jo socialinius gebėjimus, elgesio ypatumus ir kasdienės patirtis. Tam pasitelkiami pokalbiai, elgesio stebėjimas, bendradarbiavimas su šeima ir mokykla. Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė (2017) pabrėžia, kad toks individualus vaiko

pažinimas leidžia parinkti tikslingas ugdymo priemones, kurios labiau atliepia konkretaus vaiko poreikius. Payne (2022) akcentuoja, jog svarbu ne tik koreguoti vaiko elgesį, bet ir padėti jam suprasti savo jausmus, poreikius bei vidines reakcijas.

Didelę reikšmę turi santykis tarp vaiko ir socialinio darbuotojo. Banks (2021) išskiria, kad socialiniame darbe su vaikais itin svarbūs etikos principai, pagarba ir nevertinantis požiūris. Tik tokioje santykio erdvėje vaikas gali jaustis saugus ir atviras mokymuisi. Ferguson (2018) taip pat pabrėžia emocinio ryšio svarbą, nes pasitikėjimu grįsti santykiai skatina vaiko motyvaciją keisti elgesį, ugdytis savireguliaciją ir aktyviau įsitraukti į socialines situacijas.

Vaikų socialiniai įgūdžiai dienos centruose dažniausiai ugdomi per patyriminį mokymąsi. Durlak ir kt. (2015) nurodo, kad socialiniai gebėjimai formuojasi tuomet, kai vaikas turi galimybę veikti realiose situacijose ir vėliau jas aptarti su suaugusiuoju. Todėl socialiniai darbuotojai taiko vaidmenų žaidimus, situacijų analizę, problemų sprendimo užduotis ar kūrybines veiklas. Tokios veiklos sudaro sąlygas vaikams mokytis bendradarbiavimo, empatijos ir konstruktyvaus bendravimo. Pivorienė ir Sungkono (2019) pabrėžia, kad tokie metodai ypač veiksmingi vaikams, patiriantiems socialinių ar emocinių sunkumų šeimoje.

Svarbią vietą socialinių įgūdžių ugdyme užima grupinės veiklos. Jose vaikai mokosi išklausti kitus, laikytis taisyklių, spręsti konfliktus ir prisiimti atsakomybę. Salkauskienė, Husby ir Juul (2024) atkreipia dėmesį, kad grupinių procesų sėkmė tiesiogiai priklauso nuo emocinio ir psichologinio saugumo, kurį padeda užtikrinti socialinis darbuotojas. Jis moderuoja grupės veiklą, padeda vaikams reflektuoti patirtis ir palaiko pagarbą tarpusavio sąveiką.

Šiuolaikinė socialinio darbo teorija taip pat pabrėžia vaikų įgalinimo svarbą. Olsen (2023) teigia, kad kai vaikai įtraukiami į sprendimų priėmimą ir jiems suteikiama galimybė veikti savarankiškai, stiprėja jų atsakomybės jausmas ir pasitikėjimas savimi. Praktinės veiklos ir aktyvus dalyvavimas padeda vaikams geriau suprasti savo elgesio pasekmes. Gudžinskienės ir Jurgelevičienės (2025) išvalgos rodo, kad patirtimi grįsti metodai skatina vaikų savarankiškumą, socialinę atsakomybę ir aktyvesnį dalyvavimą bendruomenėje. Svarbus aspektas yra vaikų įgalinimas. Kai vaikai įtraukiami į sprendimų priėmimą ir jiems suteikiama galimybė veikti savarankiškai, jie pradeda labiau pasitikėti savimi ir jausti atsakomybę už savo elgesį. Praktinės veiklos, realių situacijų sprendimas ir bendros iniciatyvos padeda vaikams suprasti savo veiksmų pasekmes ir ugdytis socialinius gebėjimus. Tokia patirtis skatina aktyvų dalyvavimą ir padeda formuoti tvirtesniems socialiniams santykiams.

Svarbi socialinio darbuotojo veiklos dalis – bendradarbiavimas su šeima. Vaiko socialinių įgūdžių ugdymas bus sėkmingas kai tėvai ar globėjai aktyviai dalyvaus šiame procese. Tokiu būdu galima užtikrinti socialinių įgūdžių tęstinumą. Healy (2014) pabrėžia, kad šeimos įtraukimas į socialinio darbo procesą yra būtinas tam, kad būtų išlaikytas ugdymo nuoseklumas ir sumažinta tikimybė, jog vaiko elgesys grįš į ankstesnius, neadaptyvius modelius.

Socialinis darbuotojas, dirbdamas su šeima, dažnai susiduria su ribotomis tėvystės kompetencijomis, neadekvačiais auklėjimo metodais, emocinių ryšių trūkumu arba tėvų gebėjimo suprasti vaiko elgesį stygiu. Payne (2022) pabrėžia, kad dauguma vaikų elgesio problemų kyla ne dėl vidinių vaiko savybių, bet dėl santykių sistemų, kuriose vaikas veikia. Todėl socialinis darbuotojas turi padėti šeimai suvokti, kaip jų elgesys, reakcijos ar auklėjimo modeliai gali prisidėti prie vaiko socialinių sunkumų.

Vienas iš svarbiausių darbo su šeima aspektų yra edukacinė pagalba tėvams. Socialinis darbuotojas konsultuoja tėvus apie vaikų raidos ypatumus, emocijų reguliavimo procesus, pozityvios disciplinos metodus ir konstruktyvaus bendravimo svarbą. Toks darbo būdas dera su Fook (2016) aprašytu refleksyvios praktikos modeliu, kuris orientuotas į tėvų gebėjimų stiprinimą ir jų pačių elgesio suvokimo gilinimą. Taikant šią praktiką tėvams sudaromos sąlygos geriau suprasti, kaip jų reakcijos, sprendimai ir kasdienis bendravimas veikia vaiko socialinių įgūdžių formavimąsi. Tai padeda tėvams aktyviau įsitraukti į ugdymo procesą ir prisiimti didesnę atsakomybę už vaiko raidą.

Dienos centrų veiklos patirtis leidžia pastebėti, kad geresni rezultatai pasiekiami tada, kai socialinis darbuotojas palaiko nuolatinį ryšį tarp vaiko ir jo šeimos. Gudžinskienė, Burvytė, Barkauskaitė (2017) atkreipia dėmesį, kad tėvų įsitraukimą dažnai apsunkina socialiniai ir ekonominiai sunkumai, todėl socialinio darbuotojo vaidmuo neapsiriboja vien konsultavimu. Svarbu kurti palaikančią aplinką, kuri skatintų tėvus dalyvauti ugdymo procese, pavyzdžiui, taikant lankstesnį bendravimo laiką, individualiai pritaikytus susitikimus ar organizuojant bendras veiklas, kuriose dalyvauja ir tėvai, ir vaikai.

Be to, socialinis darbuotojas veikia kaip tarpininkas tarp šeimos ir kitų institucijų, tokių kaip mokykla, sveikatos priežiūros įstaigos ar savivaldybės socialinės tarnybos. Thompson (2016) pabrėžia, kad tarpininkavimas padeda užtikrinti nuoseklią pagalbą šeimai ir suderinti skirtingų institucijų veiksmus. Tokiu būdu sumažėja rizika, kad šeima gaus prieštarinę informaciją ar liks neinformuota apie galimas pagalbos formas.

Visi šie veiksmai atskleidžia socialinių darbuotojų centrinę reikšmę vaikų socialinių įgūdžių ugdymo procese. Galima teigti, kad socialinis darbuotojas planuoja kaip dirbti su vaiku ir siekia užtikrinti, kad socialinių įgūdžių ugdymas nenutrūktų ir būtų nuolatinis procesas. Svarbu darbuotojams pažinti vaiką, koreguoti jo elgesį, laikytis etikos principų, būti empatiškiems, taikant žaidybinius metodus, modeliuoti vaikų elgesį. Taip pat įgūdžių lavinimo ir informacijos pasisavinimo sėkmė priklauso nuo emocinio ir psichologinio saugumo, nes tik tokiu atveju vaikas bus suinteresuotas išmolti kažką naujo.

3. VAIKŲ SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMO DIENOS CENTRUOSE PRAKTINĖ PATIRTIS

Šiame skyriuje pateikiama tyrimo metodologija, tyrimo rezultatų analizė ir diskusija.

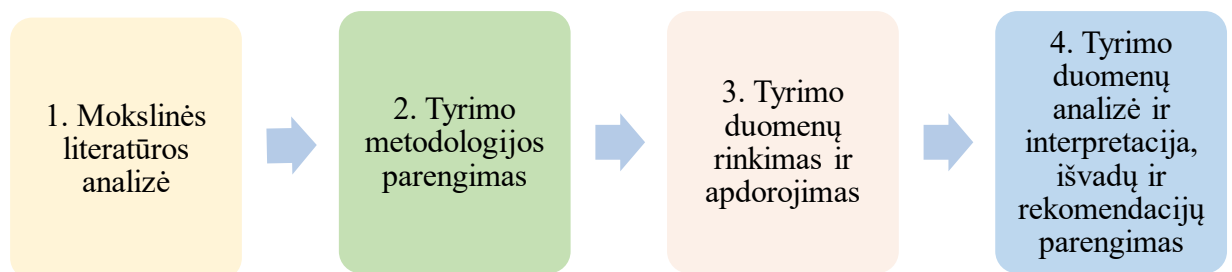
3.1 Tyrimo metodologija

Tyrimu siekiama atskleisti socialinių darbuotojų patirtį ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose. Tyrimu siekiama atsakyti į šiuos probleminius klausimus: Keliama šie probleminiai tyrimo klausimai: 1. Kaip dienos centruose ugdomi vaikų socialiniai įgūdžiai? 2. Kas laiduoja vaikų socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose sėkmę? 3. Su kokiais sunkumais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose ir kaip juos sprendžia?

Tyrimo metodologija grindžiama kokybinio tyrimo strategija. Kaip teigia Nassaji (2020), kokybinius tyrimus galima pavadinti natūraliais, kurių tikslas suprasti ir tyrinėti. Kokybinių tyrimų metodai gali būti naudojami tiriant įvairius klausimus, o duomenys renkami naudojant kokybinių tyrimų duomenų rinkimo priemones kaip pvz., interviu. Geras kokybinis tyrimas yra patikimas ir kruopščiai dokumentuotas.

Kokybiniuose tyrimai turi dinamiškumo, sudėtingumo, o tyrėjas ne tik stebėtojas, jis kartu aktyviai dalyvauja viso tyrimo metu (Taquette ir kt. 2022). Kokybiniai tyrimai skirti socialiniams procesams analizuoti, siekiant suprasti, kaip žmonės išgyvena santykius (Moser ir Korstjenas, 2017).

Tyrimo loginė seka. Tyrimui atlikti buvo parengta tyrimo loginė seka (4 pav.)

4 pav. Tyrimo loginė seka (sudaryta autorės)

Pirmas etapas – mokslinės literatūros analizė. Pagrindinis šio etapo tikslas – identifikuoti tiriamo reiškinių teorines prieigas, suformuluoti tyrimo problemą bei išsikelti probleminius klausimus. Literatūros analizė taip pat leido išryškinti aktualias tyrimo kryptis, bei suteikė pagrindą empirinio tyrimo konstrukcijai.

Antras etapas – tyrimo metodologijos parengimas. Remiantis teorinėmis įžvalgomis, šiame etape buvo suformuluotas tyrimo tikslas, uždaviniai, pasirinkta tyrimo strategija, metodas, duomenų rinkimo technika ir imtis. Metodologijos parengimas yra esminis tyrimo sėkmės veiksnys, nes tinkamai parinkti metodai leidžia adekvačiai atskleisti tiriamą reiškinį ir pasiekti validžius rezultatus. Numatoma tyrimo dalyvių atranka, duomenų apsaugos procesas, tyrimo patikimumo užtikrinimo būdai ir tyrimo etikos principai. Toks etapų patikslinimas padeda išvengti klaidų ir užtikrina tyrimo sistemumą.

Trečiasis etapas – Tyrimo duomenų rinkimas ir apdorojimas. Buvo vykdomas empirinio duomenų rinkimo procesas: atliktas interviu su tyrime sutikusiais dalyvauti tyrimo dalyviais, kurie buvo atrinkti vadovaujantis jų atrankos kriterijais. Interviu buvo įrašomi gavus tyrimo dalyvių sutikimą. Atliekant duomenų rinkimą dėmesys buvo skirtas tyrimo etikos laikymuisi, siekiant užtikrinti duomenų patikimumą ir autentiškumą (Žydžiūnaitė, Sabalauskas, 2017). Surinkus duomenis vyko pirminis jų apdorojimas, interviu įrašai transkribuoti, o informacija sistemingai užkoduota.

Ketvirtasis etapas – atliekama tyrimo duomenų analizė ir interpretacija. Gauti rezultatai neapsiribojo aprašymu – jie buvo analizuojami ir siejami su teorinėmis nuostatomis, aptartomis teorinėje darbo dalyje. Tai leido giliau suprasti nagrinėjamą reiškinį ir pateikti pagrįstas įžvalgas. Baigiamajame etape suformuluotos tyrimo išvados bei pateiktos rekomendacijos praktikai ir galimoms tolimesnių tyrimų kryptims, siekiant užtikrinti rezultatų pritaikomumą realiame socialinio darbo kontekste.

Tyrimo duomenų rinkimo metodas. Tyrimo duomenims rinkti pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas. Moser ir Korstjenas (2017) nurodo, kad šis metodas leidžia ne tik surinkti faktinę informaciją, bet ir atskleisti tiriamųjų patirtis, požiūrį ir emocinį santykį su nagrinėjamu reiškiniu.

Flick (2022) teigia, kad interviu metodas suteikia galimybę gauti išsamesnę informaciją apie asmens patirtis, elgesį, nuostatas ir mąstymą. Tokiam tyrimui atlikti, tyrėjas naudoja iš anksto parengtomis klausimų gairėmis, kad interviu metu nukreiptų pokalbį su dalyviu, tačiau jis gali būti lankstus ir pateikti papildomus klausimus, remdamasis tiriamojo atsakymais. Todėl šiame tyrime klausimai buvo suformuluoti taip, kad skatintų tyrimo dalyvių refleksiją, suteiktų erdvės kalbėti apie praktinius vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aspektus remiantis savo patirtimi.

Tyrimo instrumentas. Interviu klausimynas skirtas socialiniams darbuotojams, dirbantiems vaikų dienos centruose (1 priedas). Klausimynas parengtas remiantis teorinėje dalyje analizuotais moksliniais šaltiniais, susijusiais su nagrinėjama tema (2 lentelė). Klausimyną sudarė trys klausimų blokai, apimantys šias temas/gaires: vaikų socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose praktika (1-9

klausimai), veiksniai, laiduojantys vaikų socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose sėkmę (10 - 11 klausimai) ir sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose bei jų sprendimas (12- 13 klausimai).

2 lentelė. Interviu klausimyno pagrindimas (sudaryta autorės)

Klausimų tema/gairė	Klausimai	Pagrindimas Sąsaja su teorine dalimi, moksliniais šaltiniais
Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose praktika	<ol style="list-style-type: none"> 1. Papasakokite kokių socialinių įgūdžių vaikai stokoja. Kaip ši stoka reiškiasi? 2. Kokios aplinkybės turi įtakos vaikų socialinių įgūdžių stokai? 3. Papasakokite kuo svarbus vaikų socialinių įgūdžių ugdymas? 4. Papasakokite per kokias veiklas ir kaip jose ugdomi vaikų socialiniai įgūdžiai? 5. Kokius metodus ir kaip juos taikote ugdydami vaikų socialinius įgūdžius? 6. Kaip jūs bendradarbiaujate su vaiko tėvais / globėjais ugdydami vaikų socialinius įgūdžius? 7. Kaip jūs specialistai bendradarbiaujate dienos centre ugdant vaikų socialinius įgūdžius? 8. Su kuo dar bendradarbiaujate ugdant vaikų socialinius įgūdžius? 	<p>Soto-Icaza, Aboitiz, Billeke (2015); Denham, Zinsser (2014); Durlak ir kt. (2011); Bierman ir kt. (2017); Gudžinskienė, Railienė (2012); Gudžinskienė ir kt. (2017); Alifanovienė ir kt (2015); Mahoney ir kt. (2009); Healy (2014); Fook (2016); Thompson (2016); Liepinskaitė ir Motiečienė (2017); Banks (2021); Payne (2016); Ferguson (2018); Olsen (2023).</p>

	9. Ko reikia socialiniam darbuotojui ugdant vaikų socialinius įgūdžius?	
--	---	--

2 lentelės tęsinys. Interviu klausimyno pagrindimas (sudaryta autorės)

Klausimų tema/gairė	Klausimai	Pagrindimas Sąsaja su teorine dalimi, moksliniais šaltiniais
Veiksniai, laidojantys vaikų socialinių įgūdžių ugdymo sėkmę dienos centruose	10. Kokie veiksniai ir kaip padeda sėkmingai ugdyti vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose? 11. Kaip, jūsų nuomone, būtų galime tobulinti vaikų socialinių įgūdžių ugdymo procesą dienos centruose?	Gudžinskienė ir kt. (2017); Durlak ir kt. (2011); Denham ir Zinsser (2014); Greenberg (2023); Banks (2021); Payne (2016); Ferguson (2018); OECD (2025); Gudžinskienė ir Railienė (2012).
Sunkumai ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimas	12. Kokie sunkumai ir kaip pasireiškia ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose? 13. Kaip Jūs sprendžiate kylančius sunkumus?	Masiliauskienė ir Griškutė (2010); Gudžinskienė ir kt. (2017); Durlak ir kt. (2011); Ferguson (2018); Payne (2016); Banks (2021); Healy (2014); Pivorienė ir Sungkono (2019);

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimo dalyvių atranka buvo vykdyta taikant tikslią tyrimo dalyvių atranką pagal numatytus atrankos kriterijus. Toks atrankos būdas leidžia kryptingai pasirinkti informantus, galinčius pateikti tyrimo tikslams aktualios ir gilios informacijos. Pasak Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) kokybinis tyrimas paprastai koncentruojasi į specifiką, subtilybes, konkrečius reiškinius ar procesus, dėl ko atrankos procedūra turi būti atidi, apgalvota, pagrįsta. Tokia atranka yra vienas iš svarbiausių interviu tyrimo proceso etapų, turinti tiesioginį poveikį surinktų duomenų kokybei, tyrimo tikslų įgyvendinimui.

Šios atrankos metodas yra vertingas įrankis teorinių ir praktinių žinių plėtotei. Dalyviai pasirenkami pagal nustatytus kriterijus, orientacija sutelkta į atvejus ir patirtis, surinkta informacija yra gilesnio pobūdžio (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017).

Tyrimo dalyvių atrankos kriterijai:

- Profesinė veikla: socialiniai darbuotojai, dirbantys su vaikais dienos centruose.
- Patirties trukmė: darbo patirtis vaikų dienos centre ne trumpesnė nei dveji metai.

Tokiu būdu siekiama užtikrinti, kad tyrime dalyvautų informacijos turintys specialistai, galintys pateikti vertingų įžvalgų apie vaikų socialinių įgūdžių ugdymo procesus ir su tuo susijusius iššūkius praktinėje veikloje.

Interviu vyko 2025 m. lapkričio mėnesį, iš anksto suderinus su tyrime dalyvauti sutikusiais dienos centrų darbuotojais interviu datą ir laiką. Tyrime dalyvavo 8 dalyviai. Tyrimo duomenys rinkti vadovaujantis duomenų prisotinimo principu. Tyrimo dalyvių charakteristika pateikta 3 lentelėje.

3 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristika (sudaryta autorės)

Kodas	Pareigybė	Darbo stažas	Išsilavinimas
S1	Socialinis darbuotojas	6 metai	Aukštasis neuniversitetinis
S2	Socialinis darbuotojas	5 metai	Aukštasis neuniversitetinis
S3	Socialinis darbuotojas	20 metų	Aukštasis neuniversitetinis
S4	Socialinis darbuotojas	5 metai	Aukštasis neuniversitetinis
S5	Socialinis darbuotojas	10 metų	Aukštasis neuniversitetinis
S6	Socialinis darbuotojas	8 metai	Aukštasis neuniversitetinis
S7	Socialinis darbuotojas	9 metai	Aukštasis neuniversitetinis
S8	Socialinis darbuotojas	4 metai	Aukštasis neuniversitetinis

Tyrimo etika. Atliekant kokybinį tyrimą su dienos centruose dirbančiais socialiniais darbuotojais, buvo vadovujamasi šiuolaikinėmis socialinių mokslų tyrimų etikos rekomendacijomis, kurios akcentuoja pagarbą dalyviams, duomenų apsaugą ir tyrėjo atsakomybę. Etika kokybiniame tyrime paremta pagarba tyrimo dalyviui, atsakingumu atsižvelgiama į tyrimo dalyvio jausmus, sukuriamas glaudus santykis (Taquette, Borges da Matta Souza, 2022).

Žydžiūnaitės ir Sabaliausko (2017) teigimu, tyrėjas turi analizuoti vykstančias sąveikas, užtikrinti informacijos tikslumą, vadovautis etikos principais ir užtikrinti geriausią tyrimo rezultatų gavimą.

Išskiriami šie etikos principai:

- Savanoriškas dalyvavimas. Visi tyrimo dalyviai buvo informuoti apie tyrimo tikslą ir pobūdį, o jų dalyvavimas buvo grindžiamas savanoriškumo principu. Dalyviai turės teisę atsisakyti dalyvauti arba nutraukti interviu bet kuriuo metu.
- Informuotas sutikimas. Prieš pradėdant interviu, tyrimo dalyviams buvo paaiškinta, kaip bus naudojami jų atsakymai ir kokios procedūros taikomos duomenų apsaugai. Dalyviai buvo informuoti apie pokalbio įrašymą ir davė žodinį sutikimą.
- Pagarba asmens privatumui. Šiuo principu yra užtikrinama, kad viso interviu rinkimo metu dalyvio privatumas bus gerbiamas ir jis nebus išnaudojamas kaip priemonė tyrimo tikslui pasiekti. Tyrimo dalyvis turi pilną teisę pasirinkti kiek informacijos jis nori suteikti tyrėjui.
- Tapatybės apsauga ir anonimiškumas. Tyrimo metu dalyviams bus suteikti kodai, kurie naudojami duomenų analizėje ir pateikiant tyrimo rezultatus. Šiuo būdu užtikrintas anonimiškumas ir išvengta galimybės identifikuoti asmenis.
- Konfidencialumo laikymasis. Surinkta informacija bus tvarkoma laikantis duomenų apsaugos ir konfidencialumo principų. Trečiosioms šalims duomenys nebus teikiami, o įrašai saugomi tik tyrimo reikmėms. Tyrimo duomenys pateikiami apibendrinta forma.
- Tyrimo dalyvių gerovės užtikrinimas. Siekiant išvengti bet kokio psichologinio diskomforto ar profesinių rizikų, interviu buvo vykdomi pagarba grįsto dialogo principu, be vertinimo, spaudimo ar diskriminacijos.
- Teisingumo laikymasis. Atlikdamas interviu, tyrėjas privalo užtikrinti, kad tyrimo dalyviai atliktame tyrime dalyvautų savo noru, nebūtų verčiami ar kitaip spaudžiami atsakyti į klausimus.

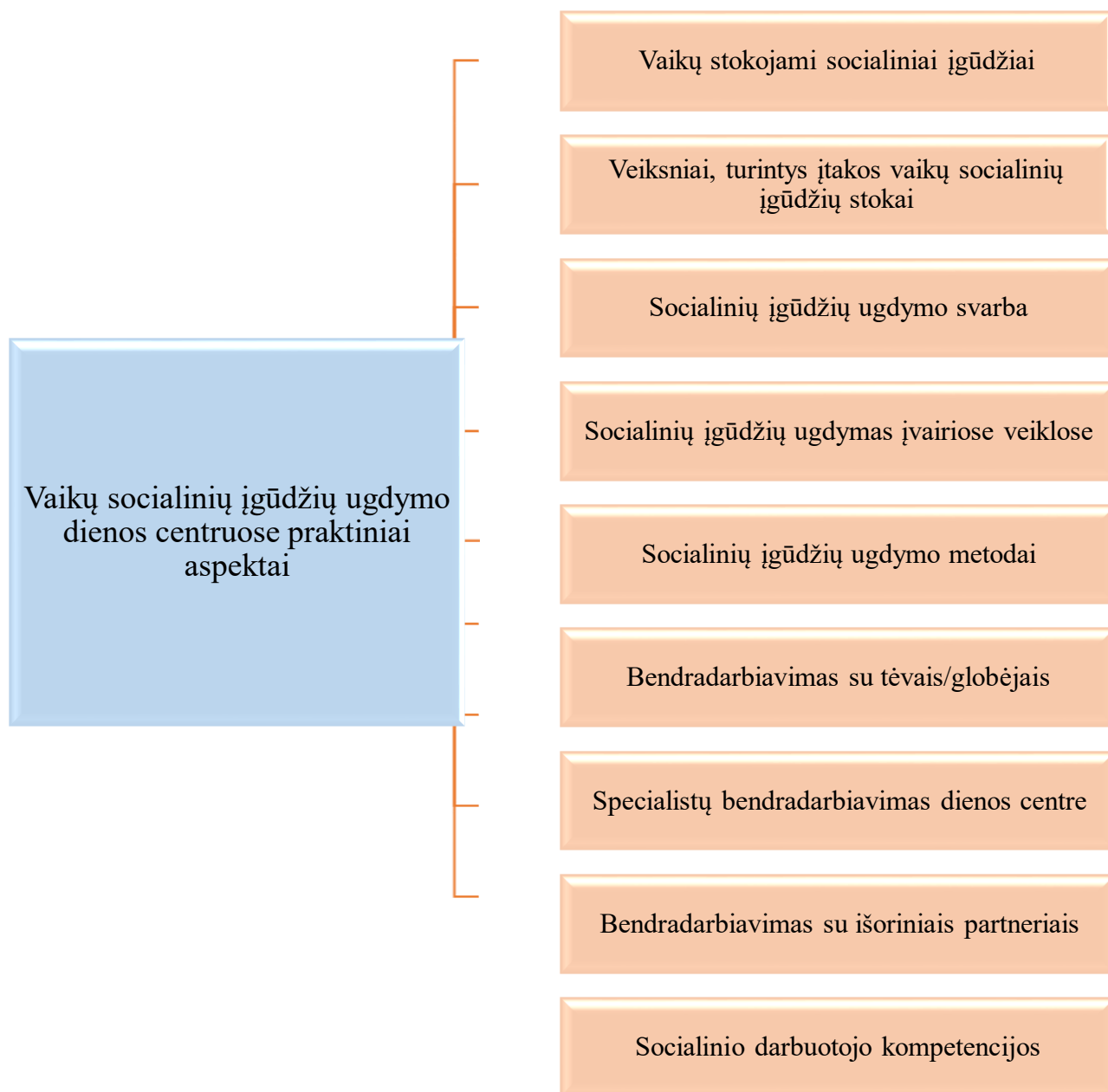
Tyrimo duomenų analizės metodas. Šiame tyrime taikyta kokybinė turinio analizė, skirta nuosekliai išnagrinėti interviu duomenis ir išskirti svarbiausias reikšmes, atsiskleidžiančias tyrimo dalyvių pasisakymuose. Atliekant tyrimo duomenų analizę buvo vadovaujama Mayring (2014) kokybinės turinio analizės logika. Pirmiausia buvo atliktas pirminis interviu teksto skaitymas, siekiant susipažinti su bendru turiniu. Toliau skaitant tekstą taikytas duomenų kodavimas, išskiriant pasikartojančias reikšmes ir svarbiausias idėjas. Po to kodai buvo sugrupuoti į kategorijas, o galiausiai - atliktas rezultatų aprašymas ir jų interpretacija.

Tyrimo ribotumai. Vertinant tyrimo rezultatus, būtina atsižvelgti į keletą ribotumų. Pirmiausia, kokybinė analizė neišvengiamai turi subjektyvumo elementų, kadangi remiasi tyrimo dalyvių patirtimis ir tyrėjo atliekama interpretacija. Antra, tyrimo imtis buvo nedidelė ir apėmė tik tam tikruose vaikų dienos centruose dirbančius specialistus, todėl rezultatai negali būti tiesiogiai perkeltami į visos sistemos lygmenį. Trečia, tyrime dalyvavo tik darbuotojai, dirbantys su vaikais, todėl nebuvo įtrauktas vaikų ar tėvų požiūris, galintis suteikti platesnį reiškinio supratimą.

3.2 Tyrimo rezultatų analizė

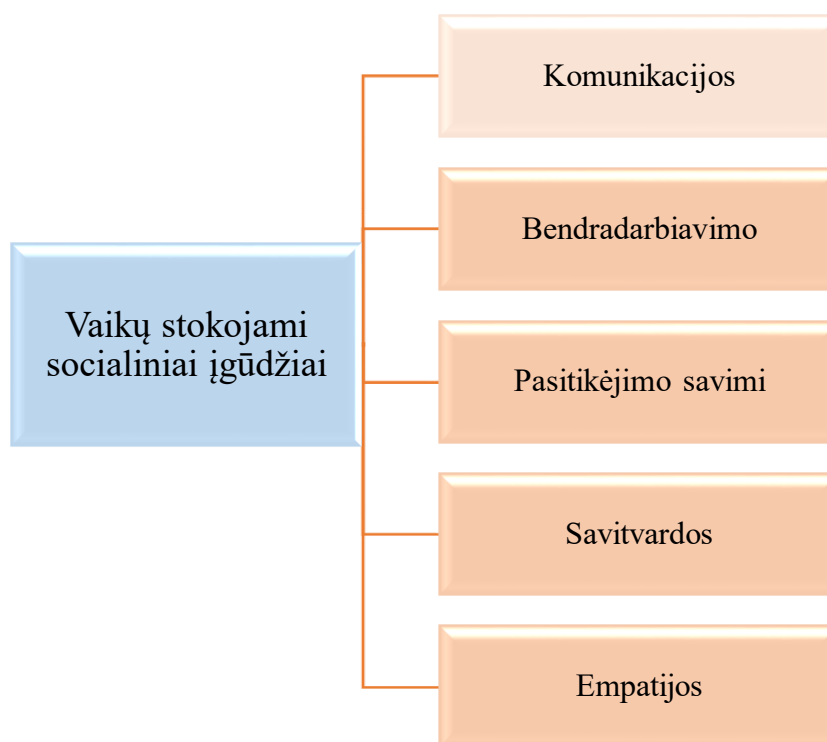
3.2.1. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose praktika

Tyrimo metu siekta atskleisti kaip dienos centruose socialiniai darbuotojai praktiškai ugdo vaikų socialinius įgūdžius. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos devynios kategorijos ir jų subkategorijos, atskleidžiančios vaikų stokojamus socialinius įgūdžius, veiksnius, turinčius įtakos šių įgūdžių stokai, socialinių įgūdžių ugdymo svarbą, per kokias veiklas ugdomi socialiniai įgūdžiai ir kokie metodai taikomi juos ugdant, bendradarbiavimas dienos centre su vaiko šeima, kitomis institucijomis ugdant vaikų socialinius įgūdžius bei socialinio darbuotojo kompetencijos svarbios ugdant vaikų socialinius įgūdžius (5 pav., 2. priedas).

5 pav. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose praktiniai aspektai

Vaikų stokojami socialiniai įgūdžiai. Tyrimo duomenys atskleidė vaikų stokojamus socialinius įgūdžius: komunikacijos, bendradarbiavimo, pasitikėjimo savimi, savitvados, empatijos (6 pav.).

6 pav. Vaikų stokojami socialiniai įgūdžiai

Tyrimo duomenys atskleidė kad vaikai stokoja **komunikacijos** įgūdžių. Tyrimo dalyvių teigimu: „Vaikai sunkiai reiškia savo mintis, neatitaiko tinkamo balso tono, gali būti sukryžiuotos rankos, akių kontakto nepalaikymas ar nosisukimas kalbant“ (S1), „Dalis jų linkę leisti laiką telefone žaisdami ar bendraudami, bet jų bendravimas nėra žodinis, labiau emocinis su šypsenėlėmis“ (S2) „Per ekranus lengviau pasikalbėti, o realybėje kartais užmegzti norimą pokalbį darosi vis sunkiau, nežino nuo ko pradėti, kaip užkalbinti, kokiomis temomis kalbėti“ (S2), „Aš pasigendu tiesiog paprasčiausio dalyko, mokėjimo pasisveikinti ryte atėjus ar tarkim atsisveikinti išeinant“ (S4), „Apskritai užmezgimas pokalbio yra sudėtingas, mokėjimas kalbėti tinkamu tonu, atsirado baimė bendrauti, atrodyti nepatogiam“ (S4), „Pasireiškia sunkumais užmegzti pokalbį, vaikams sunkiau kurti santykius, tampa agresyvesni, uždaresni“ (S5), „Sunku ištransliuoti ko jis nori, tada ir poreikis kažkoks lieka nepatenkintas“ (S6), „Vaikas užsidaro savyje, nebendrauja“ (S7), „Vaikams sunku aiškiai išreikšti savo mintis ar jausmus, pasireiškia užsisiklendumu, vengimu bendrauti arba priešingai – impulsyvumu, greitu susierzinimu, vaikams tampa sunku susikaupti ar konstruktyviai reaguoti į stresines situacijas“ (S8). Taigi tyrimo duomenys rodo vaikams sunku gyvai bendrauti ir palaikyti komunikaciją su aplinkiniais, labiau linkę bendrauti socialiniuose tinkluose. Taip pat dalis vaikų nenorėdami atrodyti ar jaustis nepatogiai vengia ar bijo bendrauti su aplinkiniais, turi sunkumų išsakant savo poreikius, dėl ko lieka nesuprastas vaikas, o poreikis nepatenkintas. Taip pat pasigenda paprasto dalyko - pasisveikinimo atėjus ar atsisveikinimo išėjus iš vaikų dienos centro, be to vaikai greitai supyksta arba impulsyviai elgiasi.

Išryškėjo ir **bendradarbiavimo** įgūdžių stoka. Tyrimo dalyvių teigimu: „*Tarpusavyje nemoka dalintis, vaikai nenori dirbti kartu*“ (S1), „*Nemoka išklaudyti ar dirbti grupėje, nesugeba pasiklausti ir apskritai priešinasi bet kokiam grupės darbu*“ (S4), „*Nemokėjimas dalintis dažnai sukelia agresiją ypač kai vaikas nenori dalintis savo asmeniniais daiktais veiklos metu*“ (S5), „*Sunku prisitaikyti ir dirbti draugų rato aplinkoje, pasiklausti ir tartis tarpusavyje*“ (S7). Socialiniai darbuotojai pažymėjo, kad vaikams dažnai sunku dirbti grupėse, tartis, dalintis priemonėmis ar priimti bendrus sprendimus. Grupinė veikla neretai tampa konfliktų židiniu, ypač tuomet, kai dalis vaikų siekia dominuoti, o kiti atsitraukia ir vengia įsitraukti. Be to, kai kurie vaikai priešinasi bet kokiam grupės darbu, nemoka paklausti ar išklaudyti grupės narių ir jiems sunku prisitaikyti draugų rate, kas gali nulemti socialinę izoliaciją bei sumažinti vaiko pasitikėjimą ar norą bandyti bendradarbiauti.

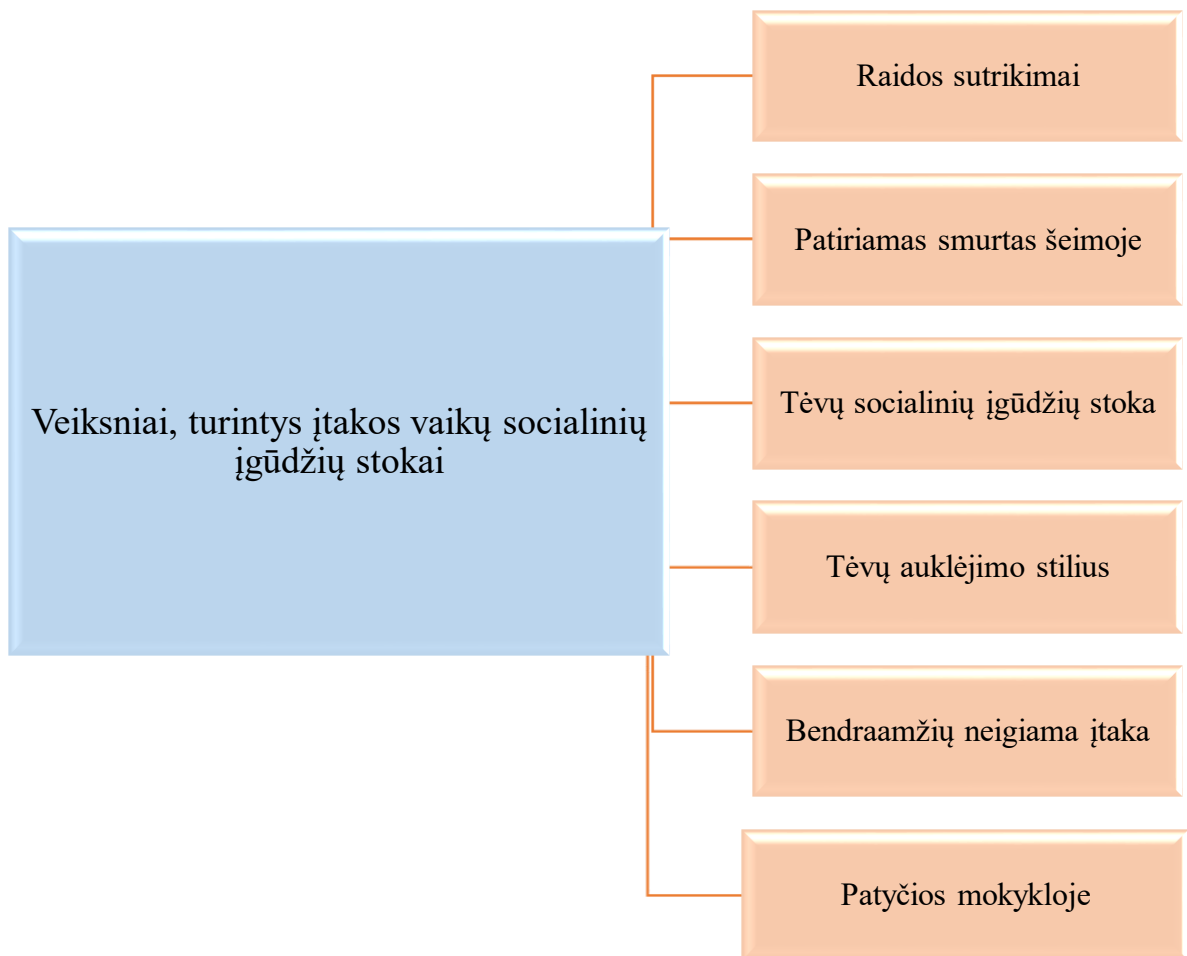
Tyrimo duomenys atskleidė ir vaikų **pasitikėjimo savimi** stoką. Tyrimo dalyvių teigimu: „*Vaikai labai priklausomi nuo kitų, nuolat klausia jų nuomonės, bijo suklysti*“ (S1), „*Sunku priimti sprendimus patiems*“ (S2), „*Socialiniai įgūdžiai prisideda prie vaiko savivertės stiprinimo, neturint jų jaučiamasi prastesniu*“ (S5). Taigi, dalis vaikų yra pernelyg priklausomi nuo kitų nuomonės, dažnai bijo suklysti, vengia priimti savarankiškus sprendimus ir linkę nuvertinti savo galimybes. Kai vaikams trūksta pasitikėjimo savimi yra paveikiamas ir tolimesnis jų vystymasis, vaikai jaučiasi prastesni už kitus, bijo kritikos iš aplinkinių, o tai trukdo išbandyti naujus dalykus, bijo būti atstumti draugų. Pasitikėjimo savimi ugdymo procesas yra ilgas, o kad jis vyktų sklandžiai reikalingas vaiko aplinkoje dalyvaujančių asmenų jo palaikymas, jo pastangų vertinimas.

Atsiskleidė vaikų **savitvardos** įgūdžių stoka. Tai rodo tyrimo dalyvių teiginiai: „*Kai vaikai supyksta jie nesivaldo gali apsidumdyti, griebti kažką ir mesti į draugus, naudoja smurtą ar žodžiu negražiai kažką pasako*“ (S1), „*Elgiasi nekantriai, visada nori būti ar pradėti veiklą pirmi*“ (S1), „*Kai vaikai pavydi draugams, jie nekontroliuoja savęs ir gali agresyviai keršyti jiems*“ (S1), „*Vaikai valdosi sunkiai, greitai supyksta*“ (S2), „*Vaikai nerimastingi, tikrai sunkiai susikaupia ar valdosi*“ (S3), „*Situacijos, kaip aprėpti, kaip reaguoti, čia pagrindų pagrindas, kurie reikalingi žmogui, kad tinkamai elgtųsi*“ (S4), „*Pasireiškia impulsyvios reakcijos, agresija, nesivaldančiu elgesiu*“ (S5), „*Vaikams sunku valdytis ir nesinaudoti telefonais per užsiėmimus ar prie stalo, prasideda pašalinės veiklos*“ (S6), „*Kad pasiektų savo tikslus, nesivaldo, gali būti agresyvūs, mušti kitus*“ (S7), „*Gali pradėti stumdytis ir tik vėliau pagalvoti, kad nereikėjo taip daryti*“ (S8), „*Pasitaiko sunkumų laikantis taisyklių ar valdantis, sunku palaukti savo eilės*“ (S8). Kai vaikams trūksta savitvardos jie elgiasi nekantriai, nežino kaip pasipriešinti kitų spaudimui, nevykdo savo įsipareigojimų, pažadų ar neapgalvoja savo veiksmų, gali naudoti agresiją. Savitvardos trūkumas turi neigiamų pasekmių įvairiose vaiko gyvenimo srityse.

Tyrimu nustatyta, kad daliai vaikų būdinga **empatijos** stoka. Anot tyrimo dalyvių: „*Vaikai yra abejingi draugų jausmams, apkalbinėja apie kito bėdas užuot užjautę, nuvertina jausmus*“ (S1), „*Vaikai turi lavinti empatiją įsijausdami į kitus*“ (S2), „*Empatija, nes ji reikalinga suprasti kitus, kurti tvirtesnes*

draugystes“ (S8). Socialiniai darbuotojai pastebėjo, kad vaikai neretai abejingai reaguoja į draugų sunkumus, nuvertina jų jausmus, linkę labiau kritikuoti ar pašiepti, nei palaikyti, sunku suprasti kito asmens emocinę būseną. Taip pat tyrimo dalyviai pažymėjo, kad empatija turi būti ugdoma, ji svarbi siekiant kurti palankius santykius su kitais.

Veiksniai, turintys įtakos vaikų socialinių įgūdžių stokai Tyrimas atskleidė, kad vaikų socialinių įgūdžių stoka įtakos turi įvairūs veiksniai: raidos sutrikimai, patiriamas smurtas šeimoje, tėvų socialinių įgūdžių stoka, tėvų auklėjimo stilius, bendraamžių neigiama įtaka, patyčios mokykloje (7 pav.).

7 pav. Veiksniai, turintys įtakos vaikų socialinių įgūdžių stokai

Tyrimo duomenys rodo, kad vaiko **raidos sutrikimai** gali apsunkinti socialinių įgūdžių ugdymąsi. Socialiniai darbuotojai pabrėžė, kad daliai vaikų, turinčių autizmo spektro, dėmesio ir aktyvumo ar kitų raidos sutrikimų, gerokai sudėtingiau suprasti socialines situacijas, atpažinti kitų žmonių emocijas, užmegzti ir palaikyti sąveiką su kitais. Tai iliustruoja tyrimo dalyvių teiginiai: „*Raidos sutrikimus turintys vaikai apsunkina efektyvų socialinių įgūdžių ugdymą, vaikai negeba išreikšti poreikių ar suprasti kitų*“ (S1), „*Ugdyti įgūdžius sunku kai vaikas turi raidos sutrikimą pvz., autizmo spektro*

sutrikimą ar hiperaktyvumą, nes nesiklauso ar laksto ir taip darydami neišmoksta to ko išmoksta kiti vaikai“ (S8). Taigi profesionalams svarbu išmanyti vaiko raidos ypatumus ir sudaryti palankias socialinių įgūdžių ugdymo sąlygas, atliepiančias jų individualius poreikius.

Kitas išryškėjęs veiksnys – ***patiriamas smurtas šeimoje***. Tyrimo dalyviai akcentavo, kad vaikai, susiduriantys su fiziniu, emociniu ar psichologiniu smurtu, tėvų priklausomybėmis ar nuolatine įtampa namuose, dažniau demonstruoja agresyvių elgesį, nepasitikėjimą suaugusiaisiais ir bendraamžiais, sunkiau valdo emocijas. „*Tėvų nesidomėjimo vaikų gyvenimo, kai jie neskiria pakankamai dėmesio, smurtauja ar piktnaudžiauja psichotropinėmis medžiagomis*“ (S1), „*Jeigu vaikas ugdomi smurtinėje aplinkoje jis patirs įvairių sunkumų gyvenime*“ (S3), „*Mušimai pasitaikantys, aišku ir emocinis smurtas ir visos smurto formos*“ (S6), „*Stresas šeimoje, gal vaikas patiria patyčias iš vyresnių brolių*“ (S7). Galima teigti, kad vaikams augant aplinkoje, kuri kelia žalą tolimesnei jų raidai, atsiranda ilgalaikių sunkumų bendraujant, kuriant santykius ar prisitaikant prie socialinių situacijų.

Tyrimas atskleidė, kad ***tėvų socialinių įgūdžių stoka*** turi neigiamos įtakos vaikų socialinių įgūdžių raidai. Socialiniai darbuotojai pastebėjo, kad tėvai, patys stokojantys bendravimo, konflikto sprendimo ir emocijų valdymo gebėjimų, nesugeba rodyti pozityvaus elgesio pavyzdžio, ugdyti vaikų socialinius įgūdžius: „*Jeigu tėvai neugdo vaiko tinkamai ar patys turi sunkumų, patiems trūksta socialinių įgūdžių, dažnai ir vaikas jų neturės*“ (S1), „*Jei šeimoje augantis vaikas bus nematomas, nemylimas, to ir pats nesugebės išreikšti*“ (S2), „*Pačios pirmos įgūdžių ištakos yra šeimoje*“ (S3), „*Jeigu patys tėvai stokoja socialinių įgūdžių, sako vaikams “daryk taip”, o patys daro visiškai skirtingai, be abejo nesuformuos gerų socialinių įgūdžių*“ (S3), „*Jeigu socialinių įgūdžių šeimoje vaikai neturi, negauna iš tėvų, turi blogą pavyzdį arba jokių pavyzdžių neturi, automatiškai sutrinka socialinių įgūdžių vystymo procesas*“ (S4), „*Blogas tėvų išprusimas arba nesugebėjimas bendrauti su vaikais tinkamu tonu, mandagiai, sutrikdo vaikų socialinių įgūdžių ugdymą*“ (S4), „*Jei namuose trūksta stabilumo, bendravimo ar emocinės paramos, vaikams sudėtingiau išmokti tinkamo elgesio modelio*“ (S8). Pačios pirmosios vaiko ugdymo ištakos yra šeimoje, jei tėvai neugdo vaiko tinkamai ar patys neturi socialinių įgūdžių, tikėtina, kad ir vaikas jų stokos. Svarbu, jog namuose vyrautų geros emocijos, tinkamas bendravimas bei stabilumas, kuris suteiktų vaikams tinkamą elgesio modelio pavyzdį.

Tėvų netinkamas auklėjimo stilius taip pat yra vaikų socialinių įgūdžių stokos veiksnys. Tyrimo dalyviai paminėjo šiuos auklėjimo stilius, kurie turi neigiamos įtakos vaikų socialinių įgūdžių raidai: autoritarinis, chaotiškas ar atlaidus auklėjimo stilius, kai vaikas arba nuolat baudžiamas ir menkinamas, arba paliekamas be aiškių ribų, kas lemia, kad vaikai sunkiau suvokia socialines normas, nepasitiki savimi ir kitais žmonėmis. Tai liudija tyrimo dalyvių teiginiai: „*Autoritarinis, nes tėvai būna labai valdingi, siekia paklusnumo iš vaiko, nuvertina vaiką, kad jis menkesnis, nutinka taip, jog vaikas nepasitiki savimi, negeba atlikti darbų savarankiškai*“ (S1), „*Autoritarinis, nes griežtos taisyklės, reikalaujančios paklusnumo iš vaikų, galbūt yra taikomos bausmės*“ (S2), „*Griežtas stilius, per stipriai*

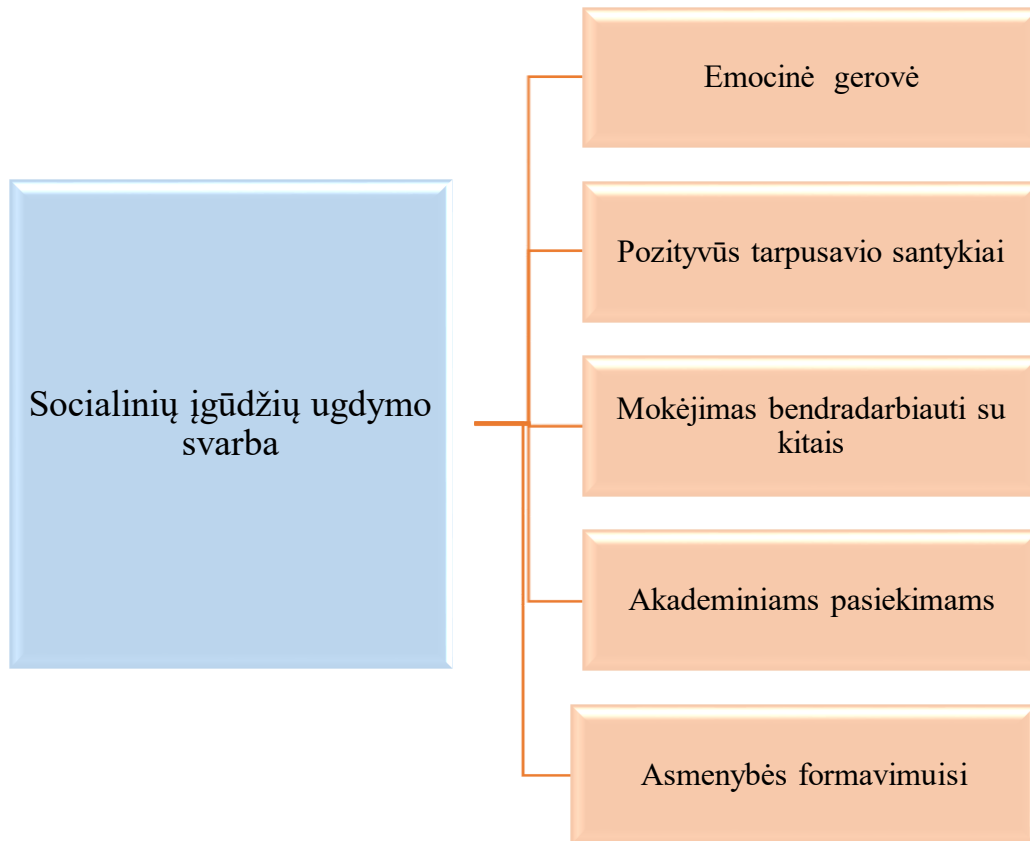
kontroliuojantis auklėjimas, gali sukelti vaikams baimę, vaikas nesupranta ribų, gali susiformuoti hipergloba“ (S3), *„Tokie stiliai, liepimai, paklusnumo reikalavimas, nepaaiškinimas, kodėl iš vaikų to norima, kodėl jie taip turi elgtis“* (S4), *„Autoritarinis, chaotiškas ir apleidžiantis auklėjimas“* (S5), *„Atlaidus tėvų auklėjimo stilius lemia, jog vaikas auga be taisyklių, gauna visko per daug, su pertekliumi tenkinami jo poreikiai, todėl esant pvz., dienos centre, įvyksta konfliktai su kitais vaikais, nes poreikiai tenkinami robotai arba pagal reikiamybę“* (S8). Tai rodo, kad kai tėvai būna labai valdingi, siekia absoliutaus vaiko paklusnumo, arba augina vaikus be jokių taisyklių tenkindami visas užgaidas, kas sukelia tolimesnių problemų kitose vaiko aplinkose. Tokia tėvų elgsena turi neigiamos įtakos vaiko emocinei gerovei, sumažina savarankiškumą, pasitikėjimą savimi.

Tyrimo duomenys rodo, kad ***bendraamžių neigiama įtaka*** pasireiškia, kai vaikas patenka į draugų grupę, kur toleruojamas agresyvus elgesys, patyčios, taisyklių nesilaikymas ir kitas rizikingas elgesys. Vaikai, siekdami pritapti, ima kopijuoti destruktivius elgesio modelius, net jeigu patys iš pradžių ir nepritaria, bet stokodami gebėjimo atsispirti neigiamai kitų įtakai, jai pasiduoda. Tyrimo dalyvių teigimu: *„Netinkama draugų kompanija gali išmokinti vaiką įsitraukti į vagystes, skatinti delinkventinį elgesį, nes taip daro draugai, o vaikas nori pritapti prie draugų, gali elgtis kai jie, smurtauti prieš kitus, impulsyviai ką nors daryti“* (S1), *„Vyresnio amžiaus vaikus gali pradėti veikti draugų grupės“* (S3), *„Jeigu vaikas papuolė į aplinką kur socialinių įgūdžių stoka gaunasi kaip užburtas ratas, nes namuose taip elgiamasi, gatvėje taip elgiamasi su draugais“* (S4), *„Taip pat bendraamžių įtaka ir atmosfera“* (S5), *„Draugai gali mokinti tarpusavio bendravimo, bet jeigu aplinka netinkama, ji gali paskatinti netinkamą elgesį“* (S5), *„Draugai negeriausi pasirinkti, apskritai aplinka, nes jie stebi viską ir sugeria, kopijuoja“* (S6), *„Draugai, kadangi geroje kompanijoje – įtaka teigiama, o jei neigiama aplinka – visą laiką bus neigiama įtaka. Draugų poveikis labai didelis netgi sakoma vienas nuo kito kopijuoja“* (S7), *„Taip pat matosi įtaka kai vaikas mažai dalyvauja bendruomeninėse veiklose, turi ribotą socialinių ryšių ratą pvz., draugai, kurie elgiasi netinkamai“* (S8). Bendraamžių neigiamas poveikis gali apsunkinti vaiko gebėjimą sėkmingai prisitaikyti ir funkcionuoti socialinėje aplinkoje, kurti sėkmingus ryšius su kitais asmenimis.

Tyrimas rodo, kad ***patyčios mokykloje*** turi neigiamos įtakos vaikų socialinių įgūdžių raidai. Socialiniai darbuotojai pastebėjo, kad vaikai, nuolat patiriantys patyčias, atvyksta į dienos centrą emociškai išsekę, užsidarę, nepasitikintys kitais, vengiantys naujų santykių. *„Socialinių įgūdžių ugdymą pristabdo kai vaikas jau ateina emociškai paveiktas po mokyklos, kurioje galbūt patyrė patyčias, vaikas užsisiklėndžia“* (S1), *„Tarp bendraamžių yra sunkiau bendrauti. Jie bijo kitų vaikų, nesusikaupia ruošiant pamokas, patyčių aplinkoje patiria psichologinių sunkumų“* (S3), *„Jeigu mokykloje vyksta patyčios, vaikas nenori bendrauti, užsidaro savyje, nenori atsiskleisti“* (S5), *„Jei mokykloje vaikas patiria patyčias tai atėjęs į dienos centrą jis nenorės nieko mokintis, bus nerimastingas ar išsitemęs“* (S8). Tai rodo, kad socialiniams darbuotojams sunkiau vaikus, patariančius patyčias, įtraukti į veiklas, ugdyti jų

socialinius įgūdžius, nes vaikas užsisklendžia, sunkiau bendrauja su bendraamžiais, jaučiasi išsitempęs ir nerimastingas, nenoriai įsitraukia į veiklas.

Socialinių įgūdžių ugdymo svarba. Tyrimo rezultatai atskleidė įvairiopą socialinių įgūdžių ugdymo svarbą: emocinė gerovė, pozityvūs tarpusavio santykiai, mokėjimas bendradarbiauti su kitais, akademiniais pasiekimams, asmenybės formavimuisi (8 pav.).

8 pav. Socialinių įgūdžių ugdymo svarba

Tyrimo rezultatai rodo, kad socialinių įgūdžiai svarbūs vaiko *emocinei gerovei*. Tyrimo dalyviai teigė, kad socialiniai įgūdžiai padeda vaikams jaustis saugiais, suprasti ir įvardyti savo emocijas, mažina kasdienį stresą ir stiprina savivertę. „Svarbūs tu, kad vaikas gerai jaustųsi emociškai, turėtų aukštesnę savivertę“ (S1), „Vaikai patiria mažiau streso“ (S2), „Vaikai mokosi atpažinti, reikšti savo emocijas, taip pat suprasti kitų emocijas“ (S2), „Socialiniai įgūdžiai padeda vaikams valdyti emocijas“ (S5), „Socialiniai įgūdžiai padeda vaikams jaustis saugiai“ (S8). Taigi socialiniai įgūdžiai įgalina vaiką labiau pasitikėti savimi, save kontroliuoti, geriau jaustis bendraujant su kitais.

Socialiniai įgūdžiai svarbūs kuriant *pozityvius tarpusavio santykius*. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad socialiniai įgūdžiai įgalina vaiką tinkamai elgtis su kitais žmonėmis, mandagiai su jais bendrauti ir kurti tvirtus, pagarba paremtus santykius: „Svarbūs tu, kad vaikas mokėtų tinkamai elgtis su

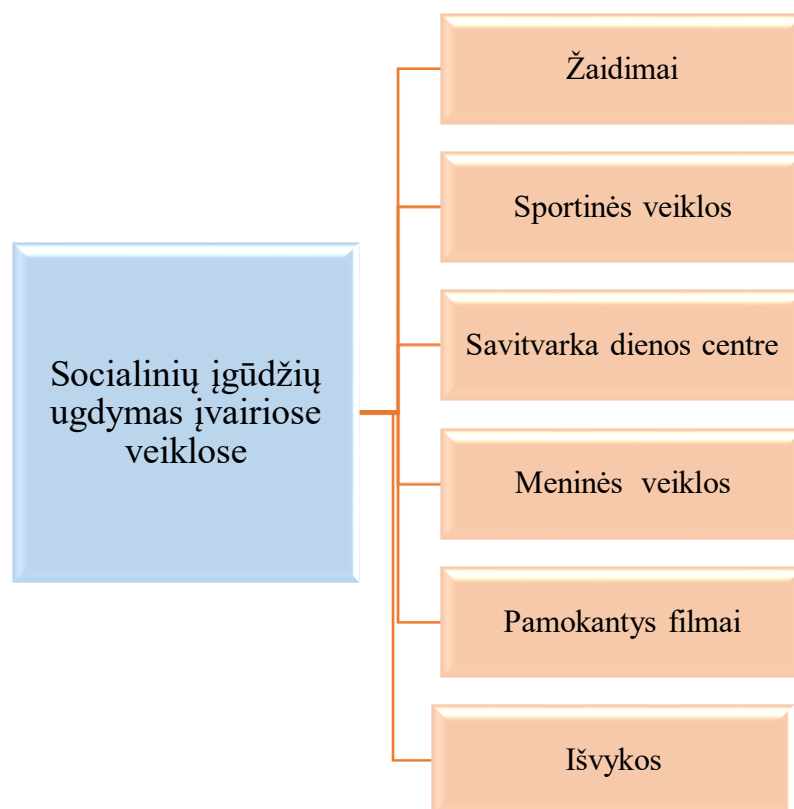
aplinkiniais, kad jam būtų lengva funkcionuoti gyvenime“ (S1), „Mandagi kalbos kultūra, žmogaus orumo nepažeidimas“ (S1), „Vaikai jaučiasi mažiau izoliuoti nuo aplinkinių, geba kurti stipresnius santykius“ (S2), „Geri socialiniai įgūdžiai padeda aiškiai komunikuoti“ (S2), „Socialiniai įgūdžiai padeda vaikams sėkmingai bendrauti“ (S5), „Reikia gebėti pagarbiai bendrauti“ (S6), „Nes be įgūdžių nesugebėtų bendrauti su aplinkiniais“ (S7). Taigi vaikai turintys socialinių įgūdžių jaučiasi mažiau izoliuoti ir lengviau įsitvirtina bendraamžių grupėje. Galima teigti, kad socialinių įgūdžių ugdymas stiprina bendruomeniškumą ir skatina pozityvią socialinę adaptaciją.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė, kad socialiniai įgūdžiai svarbūs **bendradarbiaujant** su kitais. Dalyvių teigimu, socialiniai įgūdžiai padeda vaikams dirbti grupėse, prisidėti prie bendro rezultato, spręsti nesutarimus ir kurti pasitikėjimu grįstą komandinę ryšį. *„Geri socialiniai įgūdžiai padeda dirbti komandoje“ (S2), „Socialiniai įgūdžiai padeda bendradarbiauti ir mokina vaikus dirbti grupėse“ (S4), „Jeigu neišsiugdys bendradarbiavimo įgūdžių, nieko nebus tiek šeimoje, tiek apskritai“ (S6), „Vaikai išmoksta komandinio darbo kai reikia atlikti užduotį kartu“ (S8). Taigi mokėjimas bendradarbiauti padeda vaikams kurti palankią atmosferą grupėje, atsakingai atlikti užduotis kartu su grupės nariais.*

Siekiant gerų **akademinių pasiekimų**, taip pat labai svarbu ugdyti vaikų socialinius įgūdžius. Tyrimo dalyviai teigė, kad vaiko mokymosi rezultatus lemia ne tik gebėjimas bendrauti su mokytojais, bendradarbiauti su bendraamžiais, bet ir gebėjimas sutelkti dėmesį, spręsti sunkumus ir prašyti pagalbos. *„Taip pat akademinis augimas priklauso ir nuo to kaip yra gebama bendrauti“ (S2), „Pagrindas sėkmingo gyvenimo, mokslų ir bendradarbiavimo su bendraamžiais“ (S4), „Jie į mokslą atsiliepia, padeda išlaikyti dėmesį“ (S7), „Jie būtini siekiant efektyviai bendrauti su mokytojais, prašyti pagalbos, spręsti sunkumus“ (S8). Galima teigti, kad turint gerus socialinius įgūdžius vaikai lengviau įsitraukia į bendradarbiavimo veiklas vykstančias tarp bendraamžių, lengviau susikalba su mokytojais bei sugeba prašyti pagalbos siekiant išspręsti problemas.*

Tyrimo duomenys rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas svarbus **asmenybės formavimuisi**. Pasak tyrimo dalyvių: *„Socialinių įgūdžių ugdymas yra labai svarbus vaiko asmenybės formavimui, mažiau galbūt susidurs su sunkumais“ (S3), „Socialiniai įgūdžiai formuoja pagrindą sėkmingam vaikų gyvenimui, savarankiškumui“ (S4), „Vaikas tampa atviresnis, mažiau agresyvus“ (S5), „Socialinių įgūdžių ugdymas formuoja vaiką ir jo gebėjimus sąveikauti“ (S7). Taigi socialinių įgūdžių ugdymas yra svarbus vaiko asmenybės formavimosi pamatas. Šie įgūdžiai padeda vaikams tapti atviresniais, savarankiškesniais, geriau prisitaikyti socialinėje aplinkoje ir padeda įveikti sunkumus.*

Socialinių įgūdžių ugdymas įvairių veiklų pagalba. Tyrimo duomenys atskleidė, kad vaikų socialinių įgūdžių ugdymas dienos centruose vyksta įvairiose veiklose: žaidimai, sportinės veiklos, savitvarka dienos centre, meninės veiklos, pamokantys filmai, išvykos (9 pav.).

9 pav. Socialinių įgūdžių ugdymas įvairiose veiklose

Tyrimas rodo, kad įvairūs **žaidimai**, anot tyrimo dalyvių, sudaro natūralią, vaikams artimą erdvę socialiniams įgūdžiams ugdyti. „Per įvairius žaidimus vaikai išmoksta perimti vienas kito vaidmenį, suprasti, priimti sprendimus“ (S1), „Pavyzdžiui žaidimai, jie moko dalintis, tartis, laukti savo eilės“ (S2), „Stalo žaidimų metu ugdoma vaikų kantrybė laukti savo eilės, laikytis nustatytų žaidimo taisyklių, klausymasis ir reagavimas, emocijų valdymas pralaimėjus ar laimėjus, konfliktų sprendimas“ (S2), „Konstravimo kartu metu vyksta bendradarbiavimas, pagalbos teikimas draugui, komunikavimas, problemų sprendimas, palaikymas“ (S2), „Komandinis žaidimas ugdo bendradarbiavimo gebėjimą, priimti žaidimo taisykles, mokėti pralaimėti, kartu laimėti“ (S4), „Kai vaikai supyksta žaisdami, jie mokosi draugiškumo, mokosi dalintis“ (S5), „Per žaidimus vaikai daugiau bendrauja ir bendradarbiauja, mokosi draugiškumo“ (S5), „Per žaidimus matome kaip vaikai bendrauja tarpusavyje ir pamačius netinkamą elgesį kalbamės, pasakome kaip turėtų būti“ (S6), „Stalo žaidimai moko taisyklių laikymosi“ (S6), „Per grupinius žaidimus įtraukti vaikus išreikšti emocijas“ (S7), „Kai dirbama grupėmis, natūraliai kyla situacijos, kuriose vaikai mokosi tartis ir ieškoti sprendimų“ (S8). Taigi žaidimo metu vaikai mokosi tartis, laukti savo eilės, laikytis taisyklių, spręsti konfliktus, priimti kito perspektyvą. Be to, tyrimo dalyviai pastebėjo, kad tiek stalo žaidimai, tiek aktyvūs grupiniai žaidimai ugdo kantrybę, emocijų valdymą, empatiją ir gebėjimą dirbti komandoje.

Vaikai ugdomi socialinius įgūdžius ir dienos centre organizuojamose **sportinėse veiklose**. Tai iliustruoja tyrimo dalyvių teiginiai: „Per sportines veiklas vaikai dirba kartu, vyksta palaikymas,

empatija, sprendžiami konfliktai“ (S1), *„Komandinės sporto veiklos skatina bendradarbiavimą, lavina gebėjimą tartis ir priimti grupės taisykles, taip pat ugdo komunikaciją“* (S2), *„Estafečių metu ugdomas bendradarbiavimas, komandos nariai skatinami vienas kitam padėti, dirbti iš vien, ugdoma komunikacija, instrukcijų supratimas, komandos nario signalų supratimas, taisyklių laikymasis ir sąžiningumas“* (S2), *„Sportinės veiklos taip pat ugdo komandinio darbo įgūdžius, savireguliacijos įgūdžius“* (S3), *„Kiekviena sporto šaka ugdo vaikų gebėjimą bendradarbiauti, spręsti konfliktus“* (S4). Sportinėse veiklose vaikai mokosi bendradarbiauti, laikytis taisyklių, tartis, kontroliuoti save, atsakomybės, vieni kitų palaikymo, gerbti varžovą, tinkamai spręsti konfliktus.

Savitvarka dienos centre taip pat padeda vaikams ugdytis socialinius įgūdžius. Anot tyrimo dalyvių: *„Vaikai mokosi pareiškimo, atsakingumo susitvarkant savo darbo vietą, tvarkantis per bendras centro veiklas“* (S1), *„Kartu reikia tvarkytis, prižiūrėti dienos centro aplinką, taip išmoka kantrumo, kaip būti paslaugiams ir pagelbėti draugui, laikytis susitarimų, įsipareigojimų“* (S8). Taigi savitvarkos metu vaikai ugdomi įsipareigojimų laikymąsi, atsakomybę sau ir kitiems, savidrausmę.

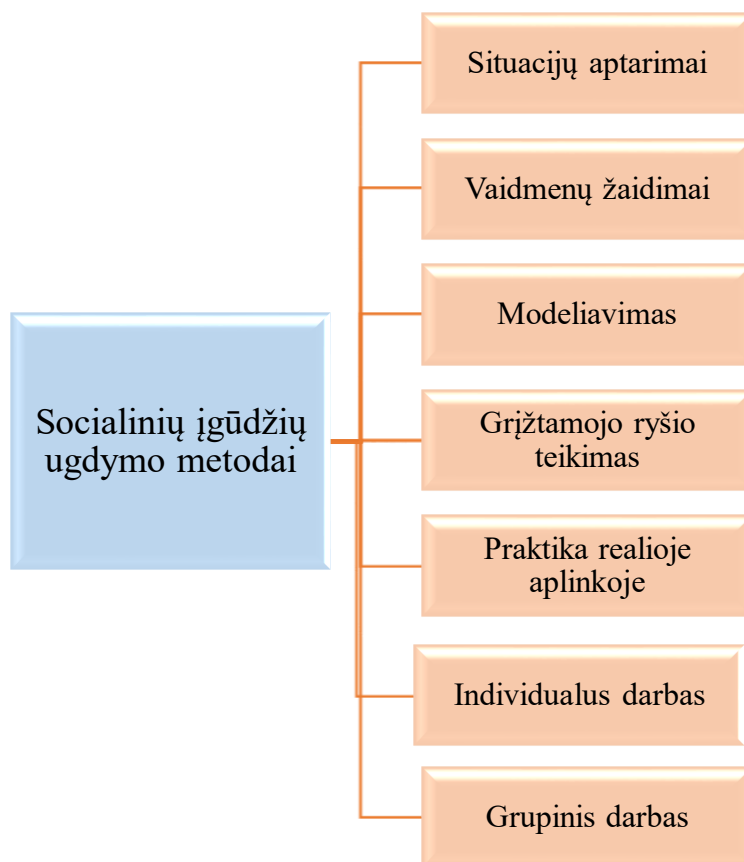
Įvairiose **meninėse veiklose** taip pat sudaromos galimybės vaikams ugdytis socialinius įgūdžius. Tyrimo dalyviai pažymėjo: *„Per muzikos ir dailės terapijas skatinamas vaikų bendradarbiavimas, darbas komandoje“* (S1), *„Per kūrybą vaikas atsiskleidžia, daugiau bendrauja, galima pamatyti jo emocijas“* (S5), *„Per kūrybines veiklas vaikai išreiškia save, daugiau bendrauja su kitais bendraamžiais“* (S7). Tai rodo, kad įvairios meninės veiklos padeda vaikams atsiskleisti, išreikšti save, bendrauti, bendradarbiauti. Meninės veiklos yra svarbi tarpusavio santykių ugdymo erdvė.

Tyrimo duomenys rodo, kad socialiniai darbuotojai ugdydami vaikų socialinius įgūdžius įtraukia ir **pamokančius filmus**, kurie padeda vaikams suvokti socialiai priimtina elgesį, suprasti elgesio pasekmes. *„Per pamokančius filmus vaikai įgauna žinių kaip deramai elgtis bei koks elgesys nėra socialiai priimtinas“* (S1), *„Per pamokančius filmus vaikai ugdomi bendravimo įgūdžius, mokosi priimti kitą koks jis yra“* (S8). Filmai tampa atspirties tašku diskusijoms, vertybinių nuostatų formavimuisi ir socialinių normų aiškinimuisi.

Išvykos atveria vaikams galimybę ugdytis socialinius įgūdžius realiose situacijose už dienos centro ribų. Tyrimo dalyvių teigimu: *„Išvykos, kurių metu vaikai geba mokintis vieni iš kitų ar aplinkinių“* (S1), *„Pastebime, jog vaikai gana greitai ir tinkamai ugdomi socialinius įgūdžius išvykų metu bei bando tai ką išmoko taikyti po dienos centro būdami kitoje aplinkoje. Vaikai tampa empatiškesni draugams ir be rimtesnių konfliktų iš dalies sprendžia problemines situacija“* (S1), *„Vaikai labai nori visokių išvykų, bendrauti su žmonėmis“* (S4). Išvykose vaikai įgyja praktinės patirties bendraujant, ugdomi supratimą apie socialines normas ir socialinį kontekstą, mokosi tinkamai elgtis įvairiose aplinkose.

Socialinių įgūdžių ugdymo metodai ir jų taikymas. Tyrimas atskleidžia, kad dienos centruose taikomi įvairūs socialinių įgūdžių ugdymo metodai: situacijų aptarimai, vaidmenų žaidimai,

modeliavimas, grįžtamojo ryšio teikimas, praktika realioje aplinkoje, individualus ir grupinis darbas (10 pav.).

10 pav. Socialinių įgūdžių ugdymo metodai

Ugdant vaikų socialinius įgūdžius pasitelkiami *situacijų aptarimai*, kurie padeda vaikams analizuoti konkrečias situacijas įvertinti elgesio pasekmes ir ieškoti alternatyvių sprendimų. Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad aptariant situacijas vaikai mokosi tinkamai reikšti emocijas, valdyti impulsyvias reakcijas, formuoti argumentuotą nuomonę, išklaudyti kitą. „*Aptariama kas galima būtų sakyti kitaip, kokios alternatyvos, kad neįžeisti kito, vaikai mokosi suvaldyti tam tikrą emociją, mokosi nusiraminti, neužgauti kito ir nemesti į jį daiktų*“ (S1), „*Situacijų aptarimu vaikai skatinami pažvelgti į įvykius iš skirtingų pozicijų, lavinamas aktyvus klausymasis, gebėjimas formuoti savo argumentus, pagarba kito nuomonei, spręsti konfliktus be smurto*“ (S2), „*Vaikai mokosi išsakyti savo nuomonę, stiprėja gebėjimas klausyti, ugdo kritinį mąstymą ir pagarbą kitai nuomonei*“ (S2), „*Per socialines situacijas ugdomi socialiniai įgūdžiai bendradarbiavimas, bendravimas, pagarba*“ (S4), „*Situacijų analizėje analizuojamas atvejis, išmokstama kritiškai mąstyti, spręsti problemas*“ (S8), „*Vaikai aktyviai klausosi kito nuomonės, reiškia savo mintis ar jausmus, pasiūlo idėjų*“ (S8). Situacijų analizė dienos centruose tampa erdve, kurioje vaikai saugiai reflektuoja sudėtingus tarpasmeninius epizodus ir mokosi konstruktyvaus bendravimo.

Ne mažiau reikšmingi yra **vaidmenų žaidimai**. Tyrimo dalyvių teigimu, vaidmenų žaidimai padeda lavinti empatiją, geriau suprasti kitų emocijas ir patirtis, ugdo pasitikėjimą savimi bei gebėjimą spręsti tarpasmeninius sunkumus. „*Vaikai įsijaučia į įvairiausių socialinius vaidmenis, taip lavėja vaikų empatija, bendravimas, problemų sprendimas*“ (S2), „*Per vaidmenų žaidimus vaikas tampa atviresnis, daugiau bendrauja su draugais ir socialiniais darbuotojais, labiau pasitiki savimi*“ (S5), „*Vyksta vaidmenų žaidimai, per kuriuos vaikai įsijaučia į kitą asmenį ir supranta kaip kitas jaučiasi*“ (S8). Tokie žaidimai tampa natūraliu būdu „pergyventi“ socialines situacijas ir mokytis adekvačių reakcijų.

Dar vienas svarbus socialinių įgūdžių ugdymo metodas – **modeliavimas**. Pasak tyrimo dalyvių: „*Pvz., įvyksta konfliktinė situacija ir mes bandome modeliuoti kas vyktų jei būtų nepanaudotas koks nors keiksmožodis ar smurtas*“ (S6), „*Jei matome netinkamą elgesį, kalbamės, paaiškiname, kaip turėtų būti*“ (S6), „*Daugiausiai taikau modeliavimą, mokiname kaip elgtis, ką sakyti ir ko ne*“ (S7), „*Modeliuojant elgesį vaikams parodoma, kaip atrodo tinkama reakcija ar bendravimas*“ (S8). Šis metodas leidžia vaikams koreguoti savo elgesį čia ir dabar, aptarti kas galėjo būti daroma kitaip.

Grižtamojo ryšio teikimas taip pat svarbus ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Tyrimo dalyviai akcentavo, kad konstruktyvus grįžtamasis ryšys padeda vaikams suvokti savo stiprybes, pastebėti pažangą ir suprasti, ką galima tobulinti. „*Paklausti ar patiko, jeigu nepavyko svarbu paskatinti ir pamotyvuoti – kitą kartą pavyks, reikia bandyti*“ (S3), „*Kiekvienas vaikas pasako ką jis suprato, ką išsineša*“ (S4), „*Aptariama kas pavyko, kas buvo sunku ir kas galima buvo pakeisti*“ (S8). Teigiamas pastiprinimas bei refleksija yra svarbūs ugdant vaikų socialiai atsakingą elgesį.

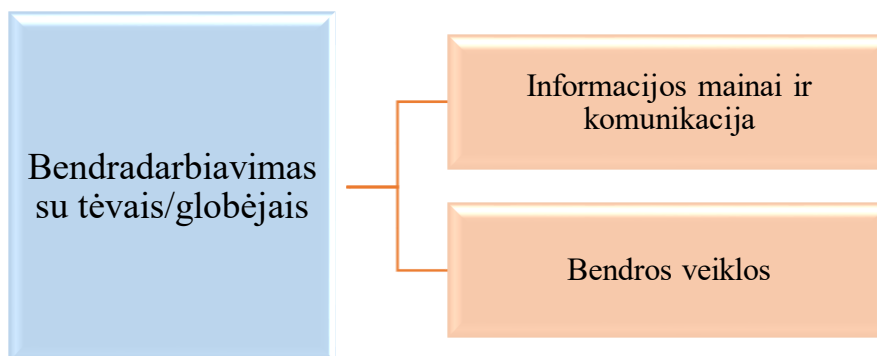
Svarbią vietą užima socialinių įgūdžių **praktika realioje aplinkoje**, kurios metu vaikai taiko išmokus įgūdžius kasdienėse situacijose – viešose erdvėse, bendruomenės renginiuose ar kitose socialinėse sąveikose. Tyrimo dalyviai pastebėjo, kad tokios situacijos skatina vaikus mokytis atsakomybės, mandagumo, socialinių normų laikymosi. „*Realios situacijos leidžia susidurti su iššūkiais, kurie tikri, tikros emocijos, mokinamasi kaip jas suprasti, kaip reaguoti*“ (S1), „*Bandome tai ką jie išmoko pritaikyti jų realioje aplinkoje, vaikai supranta, kad reikia būti mandagiems, viešoje vietoje nerėkauti, nešiukšlinti, būti pagarbiems*“ (S8). Taigi, praktikavimasis realioje aplinkoje stiprina vaikų socialinius įgūdžius, nes tai puikus mokymasis, kurio metu lavėja mąstymas kaip vienoks ar kitoks elgesys gali paveikti kitus bei suteikia saugumą klysti ir pasitaisyti be baimių.

Tyrimas taip pat atskleidė, kad ugdant vaikų socialinius įgūdžius taikomas ir **individualus darbas**. „*Vyksta privačiai, saugioje erdvėje, tik darbuotojas ir vaikas, galima su vaiku aptarti jo jausmus ir elgesį, pokyčius, galima aptarti jo rezultatus pokyčių, išgyvenimus, prisiminti taisykles ir jų laikymąsi*“ (S1), „*Individualus darbas padeda užmegzti stipresnį ryšį su vaiku, stiprinti jo savarankiškumą*“ (S1), „*Individualių užsiėmimų metu dėmesys skirtas vienam vaikui ir tai leidžia giliau suprasti jo problemas, stebėti kur sekasi sunkiausiai pvz., trūksta empatijos ar sunku spręsti konfliktus*“ (S2), „*Paprasčiausias metodas – pokalbis su vaiku, vaikai maži nori individualaus bendravimo*“ (S3). Individualūs pokalbiai

padeda socialiniam darbuotojui geriau pažinti vaiką, užmegzti glaudesnę ryšį su juo, o vaikui geriau suprasti save, mokytis įvardyti emocijas, kelti tikslus ir reflektuoti pokyčius.

Grupinis darbas sudaro sąlygas vaikams ugdytis empatiją, bendravimo, bendradarbiavimo, konfliktų sprendimo įgūdžius. „Grupinis darbas padeda vaikams matyti ir mokytis vieniems iš kitų, mokosi spręsti konfliktines situacijas, krizines situacijas, mokosi būti empatiški, dalintis“ (S1), „Grupinių užsiėmimų metu stiprinti savireguliaciją, empatijos bei emocijų valdymo įgūdžius“ (S2), „Reikalinga, kad vaikai dirbtų grupėse, kad paprasčiausiai dabar labai daug vaikai praleidžia laiko telefonuose, jie praranda įgūdį bendrauti“ (S4), „Itraukiant daugiau grupinių veiklų ugdytusi vaikų bendravimo įgūdžiai, nes matydami ir kopijuodami patys gebėtų suprasti kitus, atpažinti kitų emocijas, ieškotų kompromisų“ (S8). Taigi grupė tampa mikro-socialine erdve, kurioje vaikai susiduria su realiais tarpusavio santykiais ir turi galimybę ugdytis socialinius įgūdžius.

Bendradarbiavimas su tėvais / globėjais. Tyrimo duomenys atskleidė, kad bendradarbiavimas su vaiko tėvais/ globėjais yra svarbus siekiant užtikrinti socialiniu įgūdžių ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą. Bendradarbiavimas su tėvais/ globėjais vyksta individualiai bendraujant, keičiantis informacija bei dalyvaujant bendrose dienos centro veiklose (11 pav.).

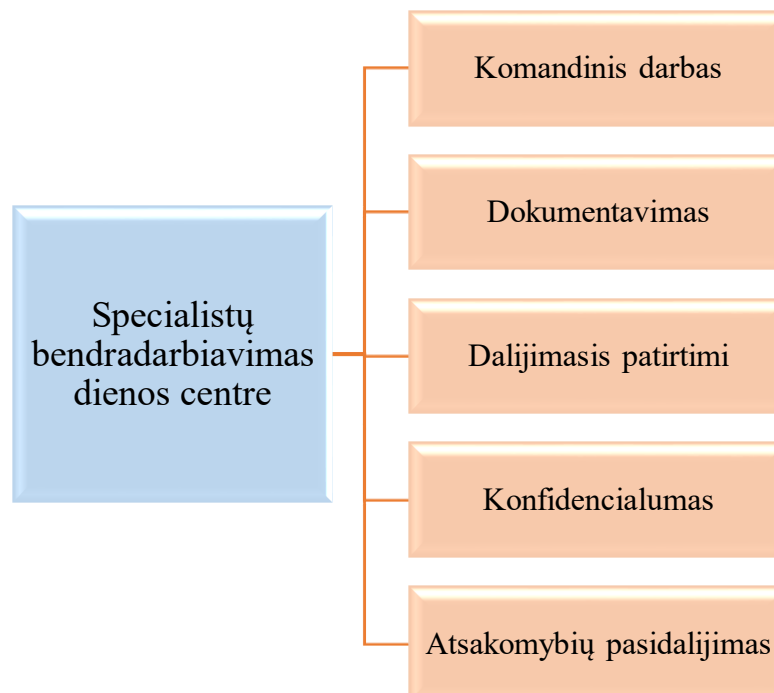
11 pav. Bendradarbiavimas su tėvais / globėjais

Informacijos mainai ir komunikacija su tėvais/globėjais tiek susitikus, tiek nuotoliniu būdu padeda palaikyti tarpusavio ryšį, kuris svarbus ugdant vaiko socialinius įgūdžius. Socialiniai darbuotojai pastebi, kad tėvams išsakant savo įžvalgas apie vaiko elgesį namuose, o specialistams – pristatant vaiko patirtis dienos centre, padeda abiem pusėms geriau suprasti vaiko situaciją ir numatyti kryptingas poveikio priemones: „Pagarbūs pokalbiai su tėvais telefonu ar susitikimai, išklausant tėvus, kalbamasi

apie jų vaikus, sukuriamas pasitikėjimas, teikiamas palaikymas, siekiama užtikrinti vaiko gerovę“ (S1), „Aktyvus bendradarbiavimas apsikeičiant informacija svarbus, nes gali daug ko pasiekti vaiko labui“ (S4), „Skambinam, kalbamės, kai vaikas atėjo blogos nuotaikos“ (S4), „Bendraujame su šeimomis pokalbių, susitikimų, situacijų aptarimų metu, šeimos įsitraukimas padeda įtvirtinti įgūdžius namuose, vaikas būna mažiau agresyvus, mažiau užsidaręs“ (S5), „Būna susitikimai, per kuriuos pasišnekam, būna susiskambinam ir žinutėm bendraujam, jeigu tėvai bendradarbiauja ir namuose tęsia tą patį darbą ką ir mes darome, tuomet viskas labai gerai sekasi“ (S6), „Bendradarbiavimas vyksta pokalbiais telefonu ar tėvams atvykus į dienos centrą, apsikeičiame informacija apie vaiko pasiekimus, iššūkius, aptariami bendri tikslai ir lūkesčiai“ (S8). Komunikacija leidžia ne tik greitai reaguoti į vaiko emocines būsenas ar elgesio pokyčius, bet ir padeda tėvams suprasti, kokį įgūdį reikia toliau stiprinti namuose.

Tyrimo duomenys rodo, kad socialiniai darbuotojai stengiasi **įtraukti tėvus į dienos centro veiklas**. Tyrimo dalyvių teigimu: „Estafetės su tėvais ir vaikais, kūrybiniai darbeliai, kaip žvakių darymas, kalėdinio vainiko pynimas, taip sustiprėja vaikų saugumo jausmas, mažėja baimių, geriau geba valdyti emocijas ir dažniau kalbėtis apie tai ką jaučia“ (S2), „Stengiamės įtraukti tėvus į vaikų aplinką dienos centre, bendros veiklos kaip paveiklo kūrimas, susėdimas prie stalo per šventes kur vaikai mato jei tėvai pagarbiai elgiasi atėję į centrą, tai ir patys išmoks tai daryti“ (S8). Tokios veiklos ne tik kuria pozityvų emocinį klimatą, bet ir padeda gerinti tarpusavio santykius.

Specialistų bendradarbiavimas dienos centre. Tyrimo rezultatai atskleidė dienos centrų specialistų bendradarbiavimo raišką ugdant vaikų socialinius įgūdžius (12 pav.).

12 pav. Specialistų bendradarbiavimas dienos centruose ugdant vaikų socialinius įgūdžius

Tyrimo duomenys rodo, kad ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centro specialistai taiko **komandinį darbą**. Tyrimo dalyviai teigė: „*Susėdame kartu ir pagalvojame kokias intervencijos priemones galima vaikui teikti, kad jis mokintųsi valdyti emocijas. Įtraukiame ir psichologo pagalbą ir kiti specialistai*“ (S1), „*Labai svarbus komandinis darbo principas – tolerantiškas, bendradarbiaujantis darbuotojas*“ (S3), „*Kai iškyla problemos, tiesiog smagu kai yra komanda kai gali pasitarti ir gauti patarimą*“ (S4), „*Susirinkimai būna ir kolektyvo ir su administracija, su visais pasitariame kai būna skaudesnės situacijos, darom tuos pačius žingsnius*“ (S6), „*Bendri susitikimai, vienodai darome tuos pačius žingsnius*“ (S6), „*Svarbiausia pastebėti vaiką ir kad būtų vieningai priimami sprendimai, kad nebūtų taip, kad vienas nukreipia vienaip, o kitas kitaip*“ (S7), „*Komandinė komunikacija ypač svarbi nustatant individualius tikslus ir organizuojant pagalbą*“ (S8), „*Labai reikalingas ir palaikymas iš vadovų, nes suprastume, jog darbą atliekame tinkamai ir sumažėtų nerimas, abejonės, kad kažkas nepavyko*“ (S8). Taigi tyrimo duomenys rodo, kad specialistai kartu aptaria intervencijų priemones, būdus ir laikosi vieningumo ir nuoseklumo ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Taip pat jie aptaria kaip sekasi ugdyti vaikų socialinius įgūdžius, aptaria ir palaiko vieni kitus sprendžiant kylančius sunkumus.

Dokumentavimas taikomas tiek rengiant vaikų socialinių įgūdžių ugdymo planus, fiksuojant ir vertinant kaip sekasi siekti užsibrėžtus tikslus. Tai rodo tyrimo dalyvių teiginiai: „*Stebime ir pildome stebėjimų protokolus, žurnalus ir turime vaiko bylos, aplankus*“ (S2), „*Fiksuojame darydami individualų veiklos planą vaikui, aptariame kur yra kokia spraga ir įnešame korekcijas planuose*“ (S7), „*Specialistai kartu planuoja veiklas įtraukdami socialinių įgūdžių ugdymą į jų planus*“ (S8). Taigi tyrimo dalyvių akcentuojamos priemonės – stebėjimo protokolai, žurnalų pildymas, individualių planų sudarymas rodo, kad dokumentavimas veikia kaip atskaitomybės ir koordinavimo mechanizmas leidžiantis kartu fiksuoti ir vaikų pasiekimus, jų įgūdžių trūkumus bei sudaryti planus įgūdžių tobulinimui.

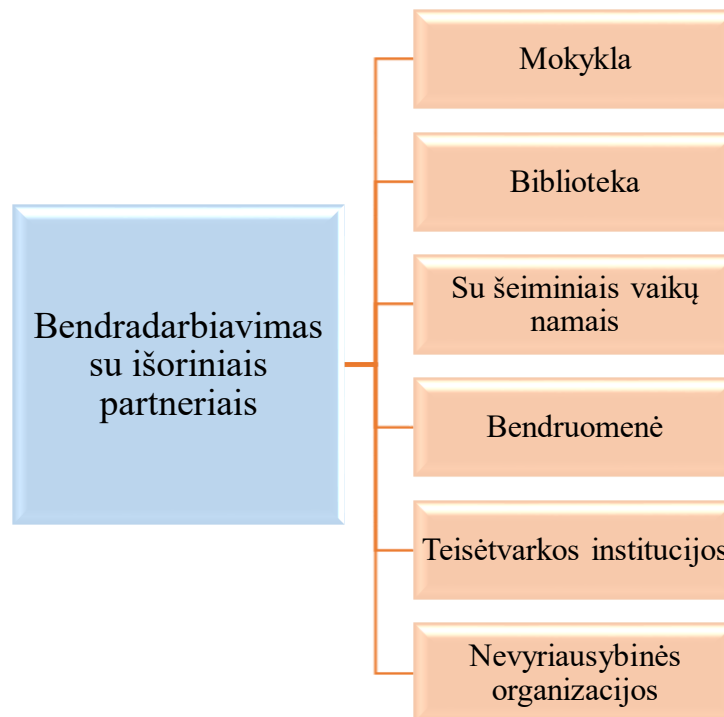
Svarbi bendradarbiavimo dalis yra **dalijimasis patirtimi**, leidžiantis specialistams reflektuoti savo veiklą, apsikeisti metodais ir drauge ieškoti efektyviausių darbo būdų ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Pasak tyrimo dalyvių: „*Mes diskutuojame ir bandome rasti sprendimą bei siekiame kartu tobulėti*“ (S2), „*Kartais kitų nuomonė atrodo kaip didžiulė pagalba*“ (S4), „*Pasitariame tarpusavyje ir sprendžiame kaip padėti vaikui, kad jam būtų lengviau*“ (S5), „*Aptariame ir nutariame kaip naudoti ir kokią priemonę taikyti*“ (S7), „*Specialistai keičiasi informacija apie vaikų poreikius, stebi jų pažangą*“ (S8). Taigi tyrimo dalyviai pabrėžė, kad diskusijos ir tarpusavio konsultacijos padeda geriau suprasti vaikų poreikius ir pasirinkti tinkamesnes priemones ugdant jų socialinius įgūdžius.

Išryškėjo ir **konfidencialumo** laikymosi svarbą, kuri, tyrimo dalyvių teigimu, sudaro sąlygas kurti saugią, pasitikėjimu grįstą aplinką: „*Konfidencialumo laikantis sukuriama saugi aplinka, kurioje galima atvirauti žinant, kad informacija niekur kitur neiškeliaus*“ (S1), „*Visi darbuotojai turi laikytis konfidencialumo, ypač dėl jautrių duomenų apie šeimą ar vaiką*“ (S3), „*Svarbus, nes jo pagalba kuriama*

aplinka, kurioje galima jausti pasitikėjimą, pasidalinti patirtimi be baimių“ (S8). Konfidencialumo laikymasis ypač svarbus dirbant su jautria informacija apie vaikų šeimas ir emocinius sunkumus, užtikrina, kad informacija liks tik tarp kalbančiųjų kas stiprina pasitikėjimą tarp pačių darbuotojų bei tarp darbuotojų ir vaikų ir jų tėvų/globėjų.

Reikšmingas bendradarbiavimo aspektas yra **atsakomybių pasidalijimas** tarp komandos narių. Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad aiškiai paskirstytos funkcijos, atsakomybės atsižvelgiant į specialistų stiprybes ir kompetencijas, padeda dirbti nuosekliai ir efektyviai: „*Vienas asmuo neturėtų spręsti situacijos vienas, visi prisiimame atsakomybę kaip komandos nariai ugdydami vaikų socialinius įgūdžius*“ (S3), „*Vieningas bendradarbiavimas svarbus su kiekvieno prisiimta atsakomybe, tada ir rezultatas būna geresnis*“ (S5). Taigi atsakomybių prisiėmimas yra svarbus siekiant komandai vieningai ir nuosekliai ugdyti vaikų socialinius įgūdžius.

Bendradarbiavimas su išoriniais partneriais. Tyrimo rezultatai rodo, kad dienos centrai, siekdami ugdyti vaikų socialinius įgūdžius, bendradarbiauja su įvairiais išoriniais partneriais: mokykla, biblioteka, su šeiminiiais vaikų namais, bendruomene, teisėtvarkos institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis (13 pav.).

13 pav. Bendradarbiavimas su išoriniais partneriais

Dienos centro socialiniai darbuotojai bendradarbiauja su **mokyklos specialistais**. Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad bendravimas su mokyklos psichologais ir socialiniais pedagogais padeda nuosekliai stiprinti vaikų emocinę savijautą, mažinti agresyvių elgesį bei skatinti jų atvirumą: „*Pasitarus su*

mokyklos psichologais stiprinamas vaiko pasitikėjimas savimi, atvirumas, mažinamas agresyvumas“ (S5), „*Pabendravus su mokyklų socialiniais pedagogais, tie kurie prisideda prie vaikų socialinių įgūdžių ugdymo, per įvairias veiklas ugdomi bendravimo įgūdžiai*“ (S7), „*Dažnai bendradarbiaujama su mokykla, kuri su mumis dalijasi informacija apie vaiką ir kartu aptariame kokius pastebime vaiko sunkumus ir kaip juos pastiprint pvz., bendravimo*“ (S8), „*Su mokyklos socialiniais pedagogais ir psichologais palaikome ryšį stiprinant vaiko emocinę būseną jei jis pvz., per daug reiškia agresiją ar per jautriai reaguoją į bet kokį draugo komentarą ir arba liejasi ašaros, arba smurtauja, pasitariama ir mokinama valdyti emocijas, elgesį*“ (S8). Partnerystė su mokyklos specialistais, padeda dalintis patirtimi, leidžia užtikrinti nuoseklią pagalbą, kartu ieškoti sprendimų, kaip padėti vaikui įveikti bendravimo, emocijų reguliavimo ar savivertės problemas.

Dienos centrai bendradarbiauja su **biblioteka**, kuri tampa ne tik informacijos šaltiniu, bet ir socialinių įgūdžių ugdymo erdve. Anot tyrimo dalyvių: „*Bibliotekos grupinėse veiklose pvz., dėliojimas ar piešimas kartu, vyksta pokalbiai, per kuriuos mokinamasi išklaudyti, bendradarbiauti ir dirbti komandoje*“ (S1), „*Bibliotekoje vyksta edukacinės veiklos, kuriose dalyvaujame su vaikais ir taip vaikai gali plėsti ryšius su kitais, mandagiai bendrauti, dirbti kartu*“ (S8). Taigi bibliotekose organizuojamos grupinės veiklos – bendras kūrybinis darbas, skaitymo ar žaidimų užsiėmimai – skatina vaikų bendravimą, išklausymą ir gebėjimą dirbti kartu.

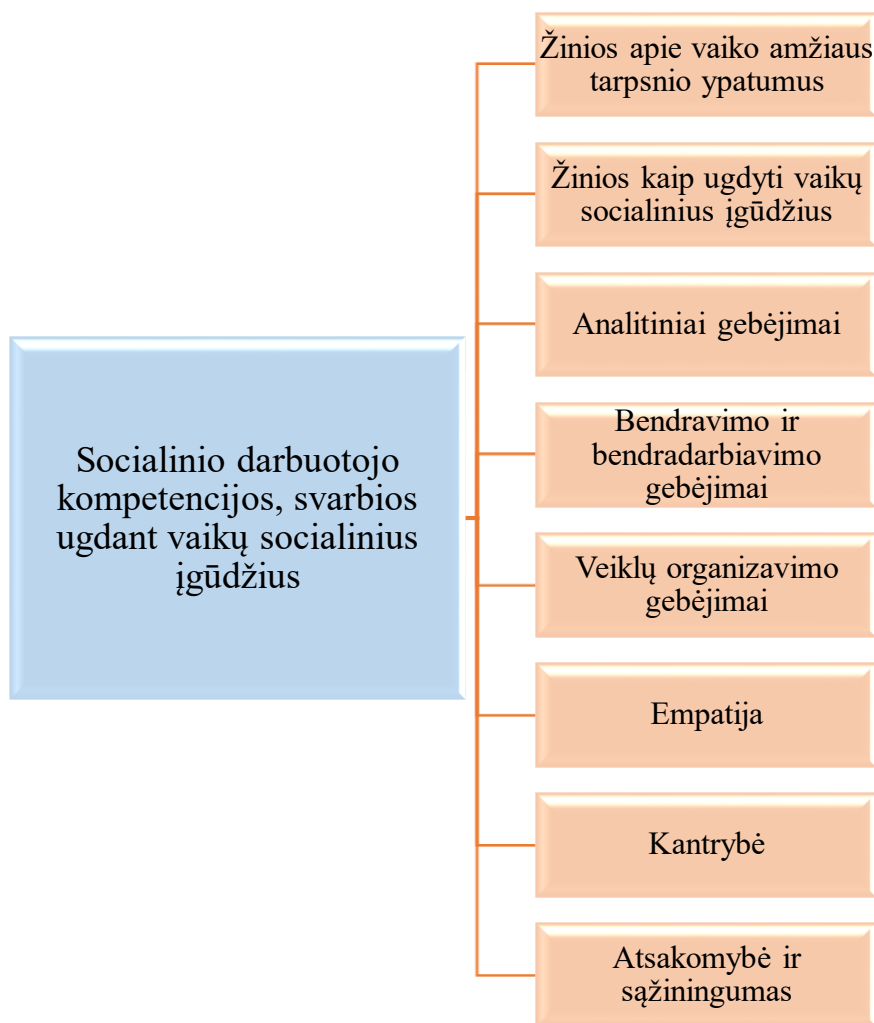
Išryškėjo ir dienos centrų socialinių darbuotojų bendradarbiavimas **su šeiminių namų**, kuriuose gyvena vaikai, socialiniais darbuotojais. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad bendros diskusijos su šių namų socialiniais darbuotojais padeda kurti nenutrūkstamą intervencijų seką ir stiprinti konkrečius vaikų socialinius įgūdžius: „*Bendradarbiaujant su šeiminių namų socialiniais darbuotojais sukuriama tarsi nenutrūkstanti grandinė, kurios pagalba vyksta tęstinumas, kalbama apie vaiko problemas, kurioje vietoje ir kokius įgūdžius stiprinti, apsitariama kokius metodus taikyti*“ (S1), „*Pasidalijimas informacijos leidžia pažinti vaiką ir stiprinti jo silpnąsias savybes*“ (S8). Dalijimasis informacija leidžia geriau suprasti vaiko situaciją, numatyti prioritėtines pagalbos kryptis ir suderinti metodus, kad ugdymas būtų vieningesnis.

Bendradarbiavimas su **bendruomene** taip pat prisideda prie vaikų socialinių įgūdžių ugdymo. Tyrimo dalyviai pastebėjo, kad dalyvavimas bendruomenės renginiuose padeda vaikams mokytis socialinių normų, elgesio taisyklių, mandagumo, pagarbaus bendravimo: „*Bendruomenės renginiuose vaikai mokosi taisyklių, koks elgesys priimtinas ir koks ne, mokosi socialinių normų ir vertybių*“ (S1), „*Per bendruomenės renginius vaikai išmokyti kaip tinkamai elgtis stebėdami ir kopijuodami suaugusiuosius*“ (S6), „*Dalyvaujat bendruomenės renginiuose vaikai gali išmokti bendrauti, mandagumo, teigiamos sąveikos su aplinkiniais*“ (S8). Dalyvavimas įvairiuose bendruomenės renginiuose padeda vaikams pritaikyti ir ugdytis socialinius įgūdžius įvairesnėse aplinkose.

Taip pat bendradarbiaujama su *teisėtvarkos institucijomis*. Prevenciniai ar intervenciniai susitikimai su pareigūnais padeda vaikams geriau suvokti ribas, atsakomybę, socialiai nepriimtino elgesio pasekmes: „Pareigūnai veda prevencinius ar intervencinius užsiėmimus padedančius vaikams formuoti suvokimą kaip atsispirti neigiamai aplinkos įtakai, ugdo atsakomybę ir bendradarbiavimą su kitais, vaikai sužino ribas ir blogo elgesio pasekmes“ (S1), „Į dienos centrą pasikviečiame policijos atstovus, kurie papasakoja apie įvykusius įvykius, apie vaikų pareigas, taisykles ir jų laikymąsi, pristato ko negalima daryti, kokie sukčiavimai vyksta, kaip vaikus įtraukia, nes būna vaikus įtraukia į prostitucijas, vagystes“ (S2), „Pareigūnų vedamos veiklos ar parodomoji vaizdinė medžiaga padeda vaikams ugdyti darbą grupėse, stiprinti pasitikėjimą savimi, išmokti laikytis taisyklių“ (S8). Policijos atstovų vizitai taip pat stiprina vaikų supratimą apie teises ir pareigas, kaip svarbu atsakingai elgtis, nepažeisti kito asmens teisių.

Bendradarbiaujama ir su *nevyriausybinėmis organizacijomis*. Tyrimo dalyviai minėjo, kad bendradarbiauja su gyvūnų globos namais, labdaros organizacijomis: „NVO organizacijom pvz., gyvūnų globos namai, kur vaikas mokosi empatijos“ (S1), „Maisto banku stipriname vaikų bendruomeniškumą ir savanorystę“ (S1), „Su organizacijomis bendraujame norint sustiprinti tiek vaiką, tiek jo šeimą, jų pagalba ugdome pozityvų bendravimą, bendradarbiavimą“ (S8). Bendradarbiavimas su minėtomis organizacijos padeda vaikams įsitraukti į socialiai naudingas veiklas, ugdytis empatiją, socialiai atsakingą elgesį, solidarumą.

Socialinio darbuotojo kompetencijos, svarbios ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad socialinio darbuotojo profesionalumas yra vienas esminių veiksnių, lemiančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo kokybę ir intervencijų veiksmingumą. Socialinis darbuotojas yra tarpininkas tarp vaiko, šeimos ir institucijų, todėl jo kompetencijos nulemia tiek santykio kūrimą, tiek edukacinio proceso efektyvumą. Tyrimo duomenys atskleidė šių žinių, gebėjimų ir vertybių svarbą: žinios apie vaiko amžiaus tarpsnio ypatumus, žinios kaip ugdyti vaikų socialinius įgūdžius, analitiniai gebėjimai, bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimai, veiklų organizavimo gebėjimai, empatija, kantrybė, atsakomybė ir sąžiningumas (14 pav.).

14 pav. Socialinio darbuotojo kompetencijos, svarbios ugdant vaikų socialinius įgūdžius

Tyrimo duomenys rodo, kad socialiniams darbuotojams svarbios *žinias apie vaiko amžiaus tarpsnio ypatumus*, kurios leidžia suprasti vaikų raidos dėsningumus, emocinius ir socialinius poreikius. Tyrimo dalyviai teigė: „*Būtina tinkamai suprasti vaikus pagal jų amžių, žinodami jų poreikius, galėsime padėti, kaip atpažinti emocijas ir kaip jas padėti valdyti*“ (S1), „*Socialiniam darbuotojui reikia daug žinių: susipažinti su vaiku, atsižvelgiant į jo amžių, jo šeimą ir kaip tinkamai panaudoti gautą informaciją*“ (S3), „*Ir mano kaip specialistės patirtis sako, pats svarbiausias dalykas yra užmegzti ryšį su tuo vaiku, pažinti jį ir ugdyti atsižvelgiant į jo amžių, jo gebėjimus*“ (S4), „*Reikia žinių apie vaiko raidą, emocijų reguliavimą, bendravimo ir konfliktų sprendimo metodų*“ (S5). Tokios žinios suteikia galimybę socialiniam darbuotojui tinkamai reaguoti į vaikų elgesį, padėti jiems atpažinti ir valdyti emocijas, o pats ugdymas tampa labiau individualizuotas.

Išryškėjo ir *žinių, kaip ugdyti vaikų socialinius įgūdžius svarba*. Dalyviai pabrėžė būtinybę išmanyti konfliktų valdymo principus, krizinių situacijų sprendimo būdus, asertyvų bendravimą, socialinių įgūdžių ugdymo metodikas: „*Būtina žinoti kaip vesti socialinių įgūdžių užsiėmimus, kaip*

valdyti konfliktus, krizines situacijas, žinoti asertyvaus bendravimo būdus, žinios padėtų dirbti efektyviai su vaikais darba“ (S1), „Pirmiausia, reikia būti specialistu, baigti tam tikrus mokslus, turėti pats tinkamų įgūdžių, kad galėtų perteikti socialinių įgūdžių ugdymą vaikams“ (S4), „Mokymai visada reikalingi, žinias atsinaujinti reikia ir būtina, kad galėtume tinkamai ugdyti pačių vaikų socialinius įgūdžius“ (S6), „Norėtusi ir kad būtų naujinami praktiniai metodai, kurie mums padėtų stiprinti vaikų socialinius įgūdžius“ (S8). Tai rodo, kad socialiniams darbuotojams svarbu išmanyti socialinių įgūdžių ugdymo metodologiją.

Tyrimė išryškėjo ir tai, kad efektyviam darbui būtini **analitiniai gebėjimai**, leidžiantys socialiniam darbuotojui įvertinti situaciją, nustatyti vaiko poreikius, apgalvoti intervencijų kryptis: „Analizavimo gebėjimai labai svarbūs identifikuojant problemą ir ją analizuojant, reikia mokėti suprasti bei tinkamai išspręsti situaciją ar vaiko poreikius kaip tinkamai atliepti“ (S1), „Analitinis mąstymas suteikia darbuotojams struktūros, giliau padeda suprasti situacijas bei priimti apgalvotus sprendimus“ (S8). Tai rodo, kad specialistams ugdant vaikų socialinius įgūdžius svarbūs analitiniai gebėjimai, įgalinantys darbuotoją geriau išanalizuoti vaiko socialinių įgūdžių būklę, numatyti jų ugdymo kryptis, analizuoti ir vertinti minėtų įgūdžių ugdymo veiksmingumą.

Ne mažiau reikšmingi ir **bendravimo bei bendradarbiavimo gebėjimai**. Tyrimo dalyviai akcentavo, kad socialinis darbuotojas turi gebėti užmegzti pasitikėjimu grįstą ryšį su vaiku, šeima ir kitais specialistais, palaikyti konstruktyvią komunikaciją, mokėti bendradarbiauti: „Svarbūs bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai bendraujant su kitomis institucijomis, nes tarp jų gali iškilti konfliktai, todėl reikia žinoti kaip elgtis, ką sakyti“ (S1), „Būtini gebėjimai – užmegzti kontaktą su vaiku ir šeima, bendradarbiauti ir nenugalinti asmenų“ (S3), „Reikalingi komunikaciniai įgūdžiai ir gebėjimas bendradarbiauti, kad mokėtų prieiti prie vaikų, mokėtų užmegzti pokalbį“ (S5). Specialistų gebėjimai efektyviai bendrauti ir bendradarbiauti yra svarbūs, nes veikia kaip įrankis ir tinkamas pavyzdys vaikams, į kurį jie gali lygiuotis.

Tyrimas parodė, kad praktinė veikla dienos centre neatsiejama nuo specialistų **veiklų organizavimo gebėjimų**. Pasak tyrimo dalyvių: „Šie gebėjimai apima planavimą, koordinavimą ir bendravimą su kitais žmonėmis, kas labai svarbu norint gerų rezultatų, aiškiai mokėti perduoti informaciją ir ją apdoroti gavus iš kitų“ (S1), „Veiklų organizavimo gebėjimai yra socialinių įgūdžių taikymas praktiškai ir realiai, pasitelkiant bendravimą, apdorojant informaciją ko reikia vaikams ir viską suplanuojant, kad gautume apčiuopiamus rezultatus“ (S8). Tai rodo, kad socialiniai darbuotojai turi gebėti planuoti, koordinuoti ugdomasias veiklas, jas pritaikyti pagal vaikų poreikius ir grupės dinamiką.

Išryškėjo ir socialinio darbuotojo **empatijos** svarba ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Tyrimo dalyviai teigė, kad empatija leidžia suprasti vaiko situaciją, jo patirtį, kurti saugią erdvę atvirumui ir pasitikėjimui: „Reikia būti empatiškam, mokėti užjausti, nekritikuoti, būti tolerantiškam, supratingam“

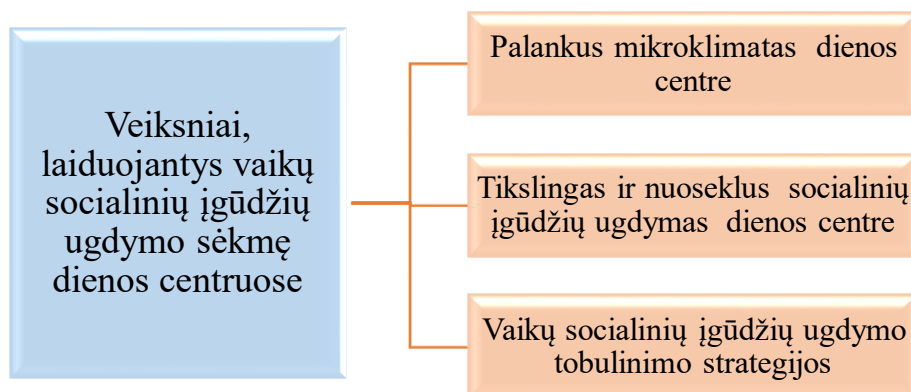
(S1), „Empatijos neturėjimas tiesiogiai veikia darbo veiksmingumą, jeigu esi empatiškas įmanoma suprasti geriau vaiko emocijas ir visą situaciją, kurti pasitikėjimą su klientu“ (S1), „Mano nuomone, labai svarbi yra empatija socialiniam darbuotojui. Empatija tai reiškia mokėjimas išklaudyti ir įeiti į jo-vaiko padėti“ (S4), „Jei darbuotojas empatiškas, vaikai kopijuodami pavyzdį taip pat išmoks užjausti kitus“ (S5), „Empatija leidžia suprasti vaiką ir leisti jam būti išklausytam, vertinamam“ (S8). Empatija yra būtina siekiant, kad vaikas jaustųsi išgirstas, suprastas, saugus bei mokėtų lygiai taip pat suprasti ir formuoti saugų pasitikėjimą kitais. Be empatijos darbas gali tapti formalus.

Taip pat išryškėjo **atsakomybės ir sąžiningumo svarba**. Tyrimo dalyviai teigė: „Atsakomybė ir sąžiningumas, nes vaikai taip pat kopijuoja darbuotojo elgesį ir supranta, jog reikia atsakyti už savo veiksmus“ (S1), „Darbuotojams laikantis taisyklių ir vaikai noriai mokosi tą daryti“ (S5), „Svarbu sąžiningumas, vaikas mato kad tu sąžiningas - pasakei ir padarei“ (S7). Vaikai, stebėdami socialinio darbuotojo elgesį, mokosi laikytis taisyklių, priimti atsakomybę už savo veiksmus, suprasti sąžiningumo vertę.

Išryškėjo ir **kantrybės svarba**. Tyrimo dalyviai nurodė: „Labai daug reikia kantrybės dirbant su vaikais“ (S1), „Kantrybė leidžia nenuleisti rankų kai socialinių įgūdžių ugdymo procesas vyksta lėtai, nes tai neįvyksta per vieną ar dvi dienas, tai gali tęstis metus, ištikus metus“ (S2), „Labai svarbi kantrybė, nes vaiką pažinti ir suprasti kaip su juo dirbti reikia laiko“ (S4), „Vaikai mato pavyzdį, todėl jei darbuotojas yra kantrus, vaikai taip pat gali to išmokti“ (S5), „Reikia kantrybės, kad nusistatymo nebūtų prieš vaikus, ai čia iš tokios šeimos, ai čia iš kitokios“, tokių išankstinių nuostatų kad nebūtų, kad supratingumas būtų, supratimas ir pagarba, ir meilė“ (S6), „Kantrybė reikalinga darbuotojui, kad jis nesprogtų, nepaveiktų vaiko, o kad suprastų“ (S7), „Kantrybė leidžia nesupykti ant vaiko, suprasti jį, į situaciją pažvelgti ramiai“ (S8). Tyrimo dalyviai nurodė, kad vaikų pažanga gali būti lėta, nenuosekli, reikalaujanti darbuotojo kantrumo. Kantrybė leidžia išvengti skubotų reakcijų, padeda palaikyti ramų emocinį foną ir kurti saugią ugdymo aplinką.

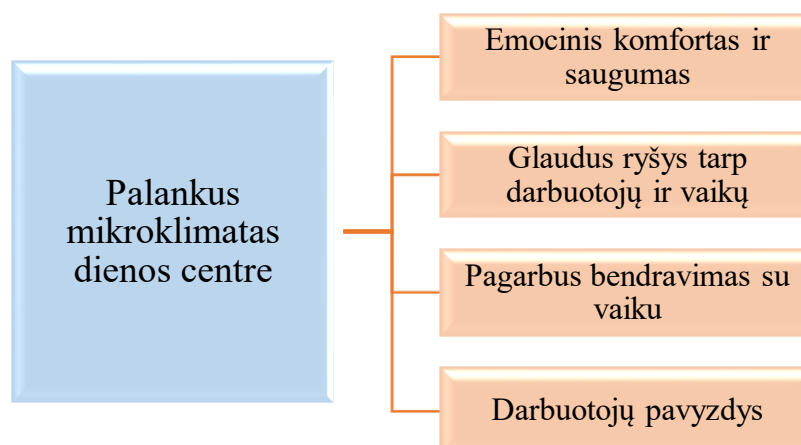
3.2.2. Veiksniai, laiduojantys vaikų socialinių įgūdžių ugdymo sėkmę dienos centruose

Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos trys kategorijos ir jų subkategorijos, atskleidžiančios veiksnius, laiduojančius vaikų socialinių įgūdžių ugdymo sėkmę dienos centruose, t. y. palankų dienos centro mikroklimatą, tikslingą ir nuoseklų socialinių įgūdžių ugdymo organizavimą bei socialinių įgūdžių tobulinimo strategijas (15 pav., 3 Priedas, 5 lentelė).

15 pav. Veiksniai, laiduojančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo sėkmę dienos centruose

Palankus mikroklimato kūrimas dienos centre. Tyrimo duomenys atskleidė, kad *palankus mikroklimatas dienos centre* yra vienas svarbių veiksnių, laiduojančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo sėkmę. Tyrimu atskleista, kad kuriant palankų mikroklimatą dienos centre svarbu emocinis komfortas ir saugumas, glaudus ryšys tarp darbuotojų ir vaikų, pagarbus bendravimas su vaiku, darbuotojų pavyzdys (16 pav.).

16 pav. Palankaus mikroklimato kūrimo dienos centre komponentai

Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad vaikams būtina patirti **emocinio komforto ir saugumo** būseną, kuri kyla iš aiškios dienotvarkės, nuosekliai taikomų taisyklių ir nuspėjamų aplinkybių: „*Saugi aplinka, kurioje aiškios taisyklės, aiški dienotvarkė vaikams padeda jaustis saugiau ir geriau*“ (S1), „*Man atrodo svarbiausia saugi ir palaikanti emocinė aplinka, nes vaikai tuo metu jaučiasi priimti, suprasti ir nesmerkami*“ (S2), „*Rutinios laikymasis, tikslumas suteikia vaikams stabilumo ir saugumo*“ (S3), „*Saugi aplinka, jei nesijaus saugus nedalyvaus veiklose, nebendraus*“ (S5), „*Didžiausią reikšmę turi saugi, stabili ir aiški aplinka, kurioje vaikai žino taisykles ir jaučia palaikymą*“ (S8). Stabilumas ir struktūra mažina vaikų nerimą, skatina juos įsitraukti į veiklas ir kuria sąlygas konstruktyviam socialiniam mokymuisi. Saugi, palaikanti emocinė aplinka yra vienas svarbiausių socialinio ir emocinio ugdymo komponentų, lemiančių vaiko gebėjimą valdyti emocijas, suprasti taisykles, įsitraukti į veiklas, bendrauti ir bendradarbiauti su kitais.

Tyrimas taip pat atskleidė, kad sėkmingam socialinių įgūdžių ugdymui svarbus **glaudus ryšys tarp darbuotojų ir vaikų**. Pasitikėjimu grįstas santykis skatina vaikų atvirumą, mažina pasipriešinimą, suteikia vaikui galimybę saugiai išsakyti sunkumus ir priimti grįžtamąjį ryšį: „*Jeigu vaikas turi glaudų ryšį su darbuotoju ir juo pasitiki, bendrauja atviriau ir išsako problemas, spręsti jas galima sklandžiau*“ (S1), „*Būtinai užmegzta ryšys su darbuotojais, nes teikia vaikams stabilumo*“ (S2), „*Darbuotojo bendravimas, tarpusavio pasitikėjimas tarp vaikų ir darbuotojų - palaiko pozityvų tarpusavio ryšį*“ (S3), „*Gal svarbiausia sukurti ryšį su vaiku, kad pasitikėtų, tikėtų, po to gal ir klauso daugiau, priima informaciją labiau*“ (S6), „*Sukūrus glaudų ryšį su vaiku išvengiami nereikalingi konfliktai, nėra baimių kažką atlikti blogai, vaikai jaučiasi vertinami*“ (S8). Kokybiškas ryšys yra ypač svarbus vaikams, patiriantiems emocinius ar elgesio sunkumus, nes jis tampa atramos ir motyvacijos šaltiniu siekiant pokyčių.

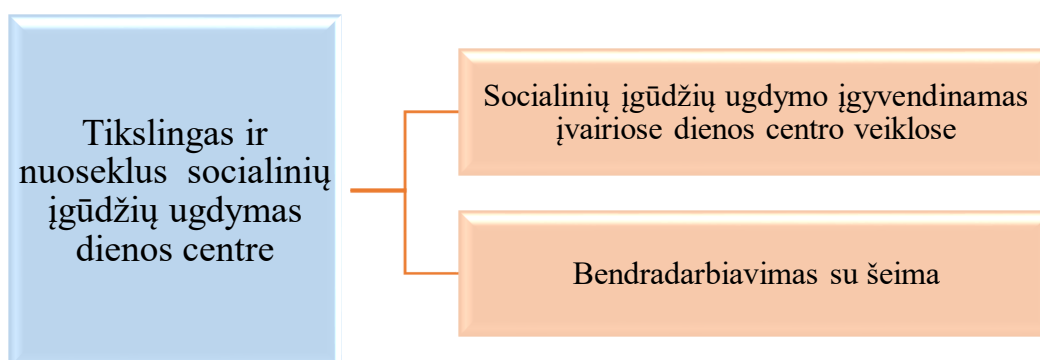
Svarbią reikšmę turi ir **pagarbus bendravimas su vaiku**. Tyrimo dalyviai akcentavo, kad pagarba, mandagumas, lygiavertis bendravimas ir vaiko nuomonės pripažinimas skatina jo savivertę, motyvaciją mokytis bei gebėjimą kurti pozityvius santykius: „*Pagarbus bendravimas svarbus vaiko emocinei gerovei, pasitikėjimui kurti ir leidžia vaikui išsakyti mintis bei jaustis vertinamu, lygiu*“ (S1), „*Mandagus bendravimas, vaiko pripažinimas ir bendravimas kaip su sau lygiu*“ (S4), „*Pagarbus specialistų darbas sustiprina vaikų norą mokintis naujų įgūdžių*“ (S5), „*Pagarbus bendravimas ir pozityvaus elgesio stiprinimas padeda vaikams labiau pasitikėti savimi ir savo gebėjimais, tinkamai bendrauti – be pykčių ar smurto*“ (S8). Pagarbus bendravimas sudaro sąlygas vaikui jaustis išgirstam, priimtam ir lygiaverčiu bendravimo dalyviu. Toks bendravimas taip pat prisideda prie konflikto prevencijos ir emocijų reguliavimo gebėjimų stiprinimo.

Tyrimo duomenys parodė, kad **darbuotojų pavyzdys** yra svarbus ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Vaikai nuolat stebi darbuotojų elgesį ir iš jo mokosi, todėl darbuotojų demonstruojamas mandagumas, empatija, emocijų valdymas ir konstruktyvus bendravimas tampa vaikams modeliais, kuriuos jie perima

ir taiko kasdienėse situacijose. Tai rodo tyrimo dalyvių teiginiai: „*Autoritetingas, bet draugiškas suaugusiojo santykis tampa vaikui kaip elgesio modeliu*“ (S2), „*Teisingas pavyzdys, pozityvus pavyzdys svarbus, vaikai kopijuoja mūsų elgesį*“ (S4), „*Dirbant su vaiku ir šeima, rodant jiems pavyzdį, viskas persikelia į tolimesnį vaiko gyvenimą*“ (S7), „*Pavyzdžio rodymas, nes vaikai kopijuoja elgesį, todėl rodant pagarbą ar mandagiai bendraujant, to išmoks ir vaikai*“ (S8). Taigi, nuolatinis socialinių darbuotojų pavyzdys dienos centre padeda modeliuoti vaikų elgesį, nes jie stebėdami suaugusiųjų bendravimą mokosi taip pat elgtis tarp bendraamžių.

Tyrimu išaiškėjo, kad dienos centras nėra vien erdvė, kurioje vyksta socialinių įgūdžių ugdymas, užtikrinamas emocinis saugumas, sprendžiami konfliktai tarp bendraamžių, vyksta elgesio modeliavimai ir bendravimo stiprinimas. Tuo pačiu dienos centrai ir juose dirbantys kvalifikuoti socialiniai darbuotojai siekdami tinkamo vaikų socialinių įgūdžių ugdymo, pirmiausia stiprina pasitikėjimą tarp pačių darbuotojų ir vaikų, rodo pavyzdį vaikams, siekia veiklų nuoseklumo ir pagarbaus bendravimo, kas lemia tvirtą sistemą, kurios pagalba tobulėja vaiko ugdymas.

Veiksny, kuris lemia sėkmingą socialinių įgūdžių ugdymą dienos centre - **tikslingumas ir nuoseklumas**. Tyrimas parodė, kad dienos centruose socialiniai įgūdžiai yra ugdomi nuosekliai ir tikslingai, o šio proceso pagrindą sudaro įvairios centre organizuojamos veiklos, integruojančios socialinių įgūdžių ugdymą ir jų tęstinumą bendradarbiaujant su šeima (17 pav.).

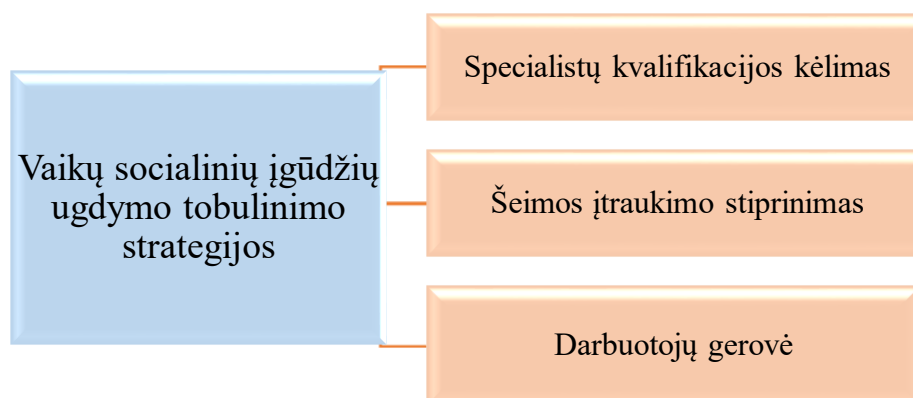

17 pav. Tikslingo ir nuoseklaus socialinių įgūdžių ugdymo dienos centre komponentai

Socialinių įgūdžių ugdymo įgyvendinimas įvairiose dienos centro veiklose atsiskleidžia kaip nuoseklus, natūraliomis situacijomis grįstas procesas. Tyrimo dalyviai teigė: „Per kasdienes centre vykstančias veiklas ar susiklosčiusias situacijas mokinti juos bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių“ (S2), „Ugdyti socialinius įgūdžius per veiklas, užimtumą, maisto gamybą“ (S3), „Aktyvios veiklos per kurias mokinasi bendrauti, spręsti konfliktus“ (S4), „Ugdoma per kūrybines ir žaidybines veiklas, vaikai tampa atviresni, bendraujantys“ (S5), „Per centre vykstančias įvairias veiklas mokinama bendrauti, laikytis taisyklių“ (S6). Aktyvios, kūrybinės ir žaidybinės veiklos padeda vaikams atsiskleisti, drąsiau bendrauti, geriau suprasti socialinių situacijų dinamiką ir įsitraukti į pozityvų tarpusavio santykių kūrimą. Tokiose situacijose vaikai mokosi laukti eilės, tartis, valdyti emocijas, priimti taisykles ir konstruktyviai spręsti nesutarimus – tai sudaro pagrindą sėkmingai jų socialinei raidai. Tai rodo, kad per įvairias kasdienes dienos centro laisvalaikio užimtumo veiklas vaikai ugdomi bendravimo, bendradarbiavimo, taisyklių laikymosi, problemų ir konfliktų sprendimo, veiklos organizavimo, taip pat asmeninius įgūdžius.

Bendradarbiavimas su šeima lemia socialinių įgūdžių ugdymo tęstinumą. Pasak tyrimo dalyvių: „Tėvų įsitraukimas labai padeda, nes be jų pagalbos ir noro prisidėti dalyvauti vaiko gyvenime nebus rezultato“ (S1), „Vaikas gali išmokti daug dalykų dienos centre, stiprinti socialinius įgūdžius, tačiau jei nebus pratęsimo namuose, šeima nebendradarbiaus, rezultatas į vaiko ateitį ir gerovę bus pasiekiamas lėčiau arba visai gali nutrūkti“ (S1), „Bendradarbiaujama reguliariais pokalbiais ar susitikimais, teikiama informacija apie vaiką, taip sustiprėja vaikų saugumo jausmas, mažėja baimių, geriau geba valdyti emocijas ir dažniau kalba apie tai ką jaučia“ (S2), „Glaudus bendradarbiavimas su šeima sukuria abipusę naudą, vaiko ugdymas yra palaikomas visose srityse“ (S8). Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad dienos centre ugdomi vaikų socialiniai įgūdžiai gali būti tvirtinami tik tada, kai šeima aktyviai įsitraukia į šį procesą, domisi vaiko pasiekimais, reaguoja į iššūkius ir namų aplinkoje tęsia socialinių įgūdžių ugdymą. Šis bendradarbiavimas ne tik užtikrina veiksmingesnį socialinių įgūdžių įtvirtinimą, bet ir kuria bendrą palaikančią aplinką, kurioje vaikas jaučiasi supastas, girdimas ir vertinamas.

Socialinių įgūdžių tobulinimo strategijos dienos centruose. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymo tobulinimas dienos centruose yra sietinas su specialistų kvalifikacijos stiprinimu, šeimos įsitraukimo didinimu ir darbuotojų emocinės gerovės užtikrinimu (18 pav.).

18 pav. Socialinių įgūdžių tobulinimo strategijos dienos centruose

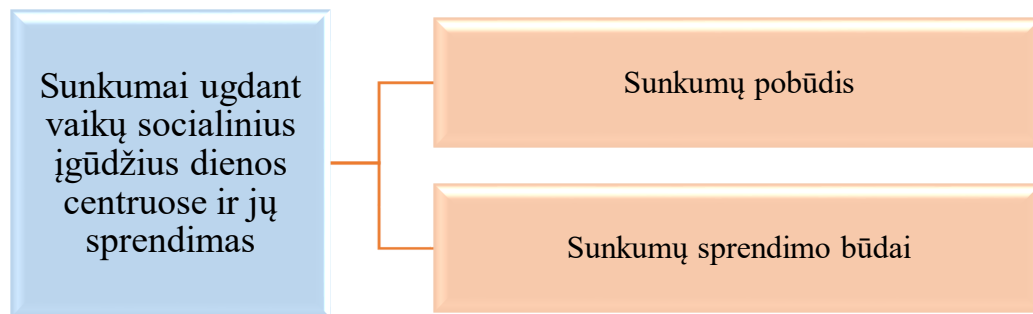
Išryškėjo *specialistų kvalifikacijos kėlimo* svarba. Tyrimo duomenys rodo, kad socialiniams darbuotojams reikalingos nuolat atnaujinamos žinios apie vaikų socialinių įgūdžių ugdymo metodikas ir gebėjimas jas taikyti. Tyrimo dalyviai teigė: „Socialinių darbuotojų kvalifikacijos kėlimas suteiktų daugiau informacijos kaip ugdyti ir vertinti socialinius įgūdžius“ (S2), „Organizuoti daugiau mokymų darbuotojams, taip jie tobulėtų ir žinias panaudotų ugdamt vaikus ir jų įgūdžius“ (S5), „Specialistai turėtų tobulintis yra daug naujovių ir specialistai turi kelti kompetencijas, kad neatsiliktų nuo visuomenės, nes žinome, kad ir vaikai labai progresyvūs kartais žinantys daugiau negu suaugusieji, todėl reikia mokėti suprasti juos ir atliepti jų poreikius“ (S7). Tikslingas kvalifikacijos kėlimas suteikia galimybę socialiniams darbuotojams geriau suprasti vaikų poreikius, tinkamai organizuoti socialinių įgūdžių ugdymą ir efektyviai taikyti naujus metodus praktikoje.

Šeimos įtraukimo stiprinimas yra būtina sąlyga siekiant tvaresnių vaiko socialinių įgūdžių pokyčių. Tai iliustruoja tyrimo dalyvių teiginiai: „Tėvų įsitraukimas į bendrus renginius ar veiklas kuriant glaudesnę ryšį“ (S2), „Padidinti tėvų įsitraukimą, nes daug šeimų mažai bendradarbiauja ir nenori dalyvauti, tuomet nukenčia vaikų ugdymas“ (S5), „Stiprinant bendradarbiavimą su šeimomis, jas įtraukti sukuriant stipresnę ryšį, kuris užtikrins efektyvų vaiko socialinių įgūdžių ugdymą“ (S8). Pastebėta, kad vaikų pasiekimai dienos centre priklauso nuo to, kiek šeimos nariai įsitraukia į ugdymo procesą, tęsia centro taikomas praktikas namų aplinkoje ir palaiko vaiko pastangas keisti elgesį. Kai šeimos įsitraukimas menkas, socialinių įgūdžių ugdymo rezultatai tampa fragmentiški ir trumpalaikiai. Tyrimo dalyvių patirtys rodo, kad tėvų įsitraukimas yra vienas svarbių veiksnių vaiko socialinei ir emocinei raidai.

Darbuotojų emocinės gerovės užtikrinimas svarbus siekiant išvengti perdegimo, streso ir emocinio nuovargio. Tyrimo dalyviai nurodė: „Manau reikėtų užtikrinti darbuotojų emocinę gerovę, kad nebūtų perdegimo, streso“ (S1), „Padėtų reguliarios intervizijos, galimybė turėti ir kad vadovai pasirūpintų, kad darbuotojai nors kažkiek turėtų galimybę gauti ir nemokamas individualias psichologo konsultacijas“ (S2), „Per didelis krūvis, dėl kurio sunku dirbti, o pagalbinių žmonių trūksta. Stengiamės visų vaikų poreikius vis vien aprėpti“ (S5), „Galbūt darbuotojų reiktų daugiau, vaikų daug, o mūsų mažai, sunku taip dirbti“ (S6). Pastebėta, kad per didelis darbo krūvis, personalo trūkumas didina darbuotojų nuovargį. Išryškėjo ir intervizių, nemokamų psichologo individualių konsultacijų poreikis siekiant darbuotojų emocinės gerovės.

3.2.3. Sunkumai ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimas

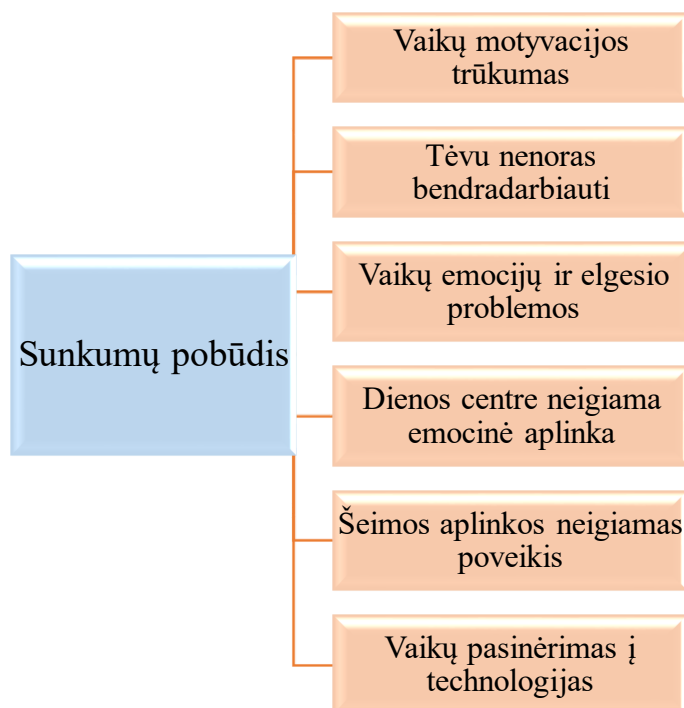
Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos dvi kategorijos ir jų subkategorijos, atskleidžiančios sunkumus, su kuriais susiduria dienos centrų specialistai ugdydami vaikų socialinius įgūdžius t. y. sunkumų pobūdį ir sunkumų sprendimo būdus (19 pav., 4 priedas, 6 lentelė).

19 pav. Sunkumai ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimo būdai

Sunkumų pobūdis. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymo procesą dienos centruose apsunkina vaikų motyvacijos stoka, tėvų nenoras bendradarbiauti, vaikų emocijų bei

elgesio problemos, dienos centro neigiama emocinė aplinka, šeimos neigiamas poveikis bei vaikų pasinėrimas į technologijas (20 pav.).

20 pav. Sunkumų ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose pobūdis

Vaikų motyvacijos trūkumas riboja vaikų dalyvavimą dienos centro veiklose. Vaikai, tyrimo dalyvių teigimu, neretai vengia įsitraukti į veiklas, pasyviai stebi, atsiriboja nuo grupės ar tiesiog nenori dalyvauti, ypač jei jaučiasi pavargę, emociškai išsekę: „*Kai vaikams trūksta motyvacijos pasidaro sunku įtraukti juos į grupę ir mokinti socialinių įgūdžių, vaikai vengia bendrauti su draugais, pasyviai stebi*“ (S1), „*Kartais būna sunku kai vaikai ateina tiesiog išvargę po mokyklos, niekuo nebenori užsiimti, dažniausiai nenori kalbėti*“ (S2), „*Vaikų nenoras dalyvauti veiklose, tiesiog sėdi atskirai, nedalyvauja veikloje, nieko nenori*“ (S5), „*Motyvacijos stoka kai nenori dalyvauti veiklose*“ (S8). Vaikų motyvacijos stoka mažina vaikų įsitraukimą į įvairias veiklas, riboja socialinių situacijų patyrimą ir lėtina socialinių įgūdžių ugdymąsi.

Išryškėjo ir *tėvų nenoras bendradarbiauti*, kuris, specialistų vertinimu, ženkliai apsunkina tiek socialinių įgūdžių ugdymo tęstinumą, tiek elgesio pokyčių stabilizavimą. Tyrimo dalyviai akcentavo, kad tėvų abejingumas, nesidomėjimas vaiko pažanga ar neatkartojamos ugdymo praktikos namuose trukdo vaikui gauti vieningus signalus apie tinkamą elgesį ir socialines normas: „*Tėvų abejingumas ir nenoras prisidėti prie socialinių įgūdžių ugdymo, namuose neužsiima su vaikais ir patys kartais pavyzdį nelabai gerą rodo, tai sunku būna., vaikų nenoras kažką keisti*“ (S6), „*Tėvų nenoras bendradarbiauti trukdo ugdyti vaikų socialinius įgūdžius, vaikas negauna vieningos paramos, nes tėvai neaptaria vaikų*

patiriamų iššūkių, nesuteikia teigiamų pavyzdžių kaip reikia elgtis“ (S8). Tai rodo, kad svarbu ieškoti būdų ir stiprinti bendradarbiavimą su vaiko tėvais.

Vaikų emocijų ir elgesio problemos apsunkena socialinių įgūdžių ugdymo procesą. Tyrimo dalyviai nurodė, kad daliai vaikų būdingas impulsyvus elgesys, emocijų nevaldymas, agresyvūs atsakai, staigūs pykčio proveržiai, nerimas, o kartais ir socialinis atsiribojimas: „*Socialinių įgūdžių ugdymo procesą gali apsunkinti vaikai, kurie turi elgesio ir emocijų sutrikimų, daug sunkiau dirbti su tokiais vaikais. Jiems būdingi silpni socialiniai įgūdžiai, emocijų nevaldymas, motyvacijos trūkumas, agresija*“ (S1), „*Vaikas ateina jau susierzinęs, piktas pradeda mėtyti daiktus, kelti konfliktus, kalbėti necenzūriniai žodžiais, tuomet tampa ypač sunku su vaiku susikalbėti*“ (S2), „*Vaikai ateina iš labai skirtingų šeimų ir turi skirtingų emocijų elgesio sutrikimų, būna sunku dirbti*“ (S4), „*Emociniai ir elgesio sunkumai, kurie apsunkina darbą dienos centre*“ (S5), „*Vaiko individualios savybės ir vaikų brandos periodas, elgesio problemos. Galėtų išbalansuoti visą grupę, trukdyti veiklą*“ (S7), „*Pasireiškia stiprūs emocijų valdymo sunkumai, kai staigūs pykčio proveržiai, supykus ar nuliūdus mėtomi daiktai. Spontaniškas elgesys kai vaikas bijo naujovių, bijo rizikuoti ar išbandyti kitas veiklas. Impulsyvus elgesys kai šaukia, tranko durimis, nekontroliuotai apsiverkia*“ (S8). Vaikams, patiriantiems emocijų ir elgesio sunkumų, reikalinga intensyvesnė, individualizuota pagalba.

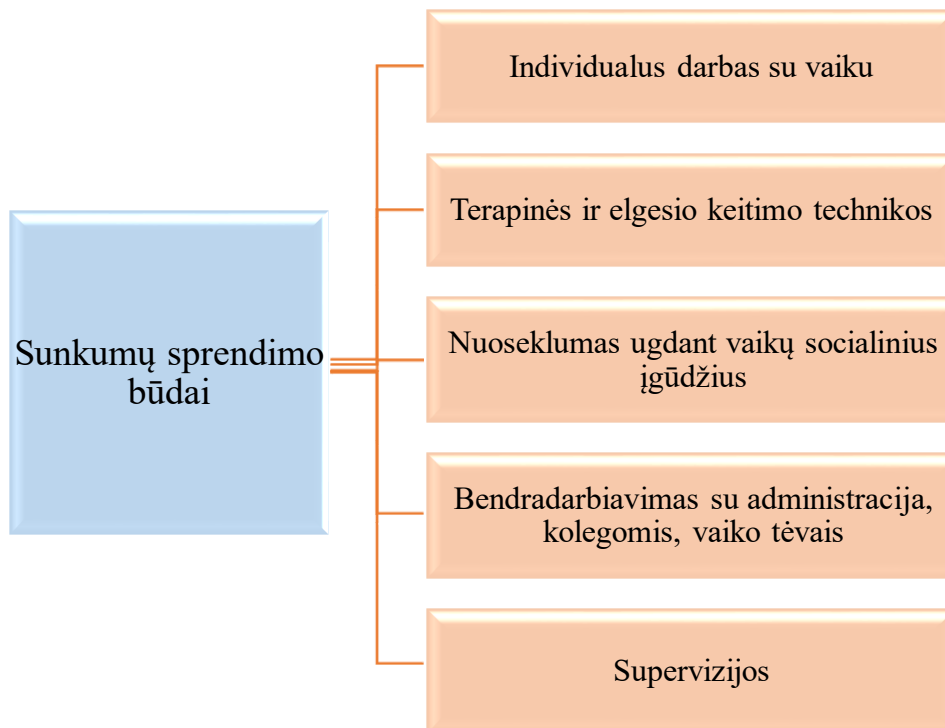
Dar vienas išryškėjęs sunkumas - ***dienos centro neigiama emocinė aplinka***. Dalyvių teigimu, vaikas nebus suorientuotas į jokių įgūdžių ugdymą, jei jausis, kad aplinka, kurioje jis turėtų būti saugus, yra nedraugiška ar joje vyksta kokie nors užgauliojimai: „*Kai aplinka priešiška ar joje prieš vaiką nusiteikę draugai, vaikas nenorės ugdytis, bijos suklysti, nenorės lankyti centro ir jausis nepriimtas*“ (S1), „*Kai darbuotojas nėra saugus tai jis gali perduoti tą nesaugumą ir savo klientams*“ (S3), „*Ugdymą paveikia ir neigiama aplinka pvz., jei šioje visada vyksta pykčiai ar patyčios, vaikas nebus suinteresuotas išmolti kažko naujo, jis bus piktas arba užsidaręs*“ (S8). Vaikams, kurie turi sunkumų ne tik namuose, bet ir mokykloje, dienos centras turėtų būti kaip saugi, emociškai palaikanti erdvė, tačiau pasitaiko atvejų kai centro mikroaplinka dėl vienu ar kitu priežasčių nėra palanki vaikui. Tokioje aplinkoje vaikai jausis nesaugiai, o jų socialinis vystymasis nebus veiksmingas.

Šeimos aplinkos neigiamas poveikis – tai dar vienas sunkumas darantis neigiamą įtaką vaikų socialinių įgūdžių raidai. Tyrimo dalyviai teigė: „*Daug kas priklauso nuo atmosferos namuose. Jei šeimoje vyrauja agresyvumas ar žeminimai, ribotas bendravimas – vaikas neturės teigiamo autoritetingo pavyzdžio, jausis nesaugus, nesuprastas, menkavertis*“ (S1), „*Šeimos įtaka kaip sunkumas, nes kaip išėjo iš namų ar irzlus ar šeimoje buvo barnis ar pasityčiojo iš vaiko. Toks vaikas neramus, irzlus, nežino ką griebti, nenori bendrauti. Vyksta pokalbiai, bandoma užmegzti ryšį ar atsivers*“ (S7), „*Šeimos aplinkoje vaikas semiasi pavyzdžių, bet jei jie neigiami ar pastovi nepagarba ir barniai, vaikas negebės išreikšti jausmų, tinkamai bendrauti*“ (S8). Tai rodo, kai vaikas auga šeimoje, kurioje vyrauja

neigiamas mikroklimatas, patiriamas smurtas nesudaro tinkamų sąlygų tiek ugdyti vaikų socialinius įgūdžius, tiek užtikrinti jų ugdymo dienos centre tęstinumą.

Dar vienas sunkumas ugdant vaikų socialinių įgūdžius – *vaikų pasinėrimo į technologijas*. Pasak tyrimo dalyvių, šiuolaikinės technologijos atima vaikų dėmesį, jie mažai bendrauja su kitais vaikais, socialiniuose tinkluose naudoja simbolius išreikšti jausmams ar nuomonei, todėl gyvai bendrauti darosi labai sunku: „*Technologijos blaško dėmesį, apskritai keičia kaip yra bendraujama, vaikai veidukus siunčia, rašo su klaidomis, gyvai nepraktikuoja bendravimo ar mažai vysta, tai trukdo jų komunikabilumo vystymuisi ir kitiems įgūdžiams ugdyti*” (S1), „*Vaikai daugiau bendrauja telefonais siųsdami veidukus, gyvai bendrauja mažiau*” (S2), „*Aš galvočiau technologijos, šiuolaikinės, kurios vis daugiau užima vaikų gyvenimą, nebežino kaip bendrauti*” (S4), „*Naudodami technologijas vaikai tampa nerimastingi, nervuoti, sunku jiems atsitraukti nuo socialinių tinklų, greičiau supyksta, todėl sunku susikalbėti*” (S8). Tinkamai panaudotos technologijos gali suteikti naujų bendravimo galimybių, tačiau tuo pačiu jos kelia grėsmę gyvam bendravimui ir bendravimo įgūdžių lavinimui.

Sunkumų sprendimo būdai. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymo procese kylantys sunkumai dienos centruose sprendžiami taikant įvairius būdus, apimančius individualų darbą su vaiku, terapines ir elgesio keitimo technikas, nuoseklų socialinių įgūdžių formavimą, bendradarbiavimą su administracija, kolegomis ir šeima bei supervizijas (21 pav.).

21 pav. Sunkumų sprendimo būdų struktūra vaikų socialinių įgūdžių ugdymo procese dienos centruose

Vienas iš kylančių sunkumų ugdant vaikų socialinius įgūdžius įveikos būdų yra **individualus darbas su vaiku**, kuris, tyrimo dalyvių teigimu, leidžia giliau suprasti vaiko patiriamus iššūkius, jų priežastis ir emocinius išgyvenimus. Individualūs pokalbiai padeda sukurti pasitikėjimu grindžiamą santykį, kuriame vaikas jaučiasi saugus, išgirstas ir vertinamas. Tyrimo dalyviai nurodė: „*Pokalbiai labai pagelbėja sprendžiant sunkumus, nes pokalbio metu susipažįstama su klientu ir jo problema, kuriamas pasitikėjimas, ryšys, pokalbiu metu galima klientui parodyti empatiją, kad jis yra rūpinamas, išgirstas*“ (S1), „*Jei vienam vaikui trūksta bendravimo įgūdžių, o kitam empatijos mokinti galima individualiai*“ (S2), „*Kalbamės, reflektuojam apie tai kas įvyko*“ (S4), „*Per individualius pokalbius sprendžiame iškilusius sunkumus*“ (S5), „*Kalbamasi su vaiku individualiai, siekiant suprasti priežastis ir jausmus, rasti pagalbos būdus*“ (S8). Individualūs pokalbiai leidžia reflektuoti vaiko patirtis, analizuoti jų priežastis ir kartu modeliuoti tinkamesnius elgesio sprendimus ir būdus bei priemones kuriant palankią edukacinę aplinką.

Terapinės ir elgesio keitimo technikos padeda vaikams atpažinti ir reguliuoti emocijas, valdyti impulsyvumą bei ugdyti konstruktyvaus reagavimo į emocinę įtampą gebėjimus. Tyrimo dalyviai teigė: „*Terapinės technikos padeda išmokti atpažinti emocijas ir jas valdyti, keisti neigiamą mąstymą į pozityvų, mokinasi suprasti ir keisti elgesį į tokį koks tinkamas*“ (S1), „*Turime relaksacijos kabinetą su gyvūneliais, naudojame padedant vaikui koreguoti netinkamą elgesį, atsipalaiduoti*“ (S7), „*Taikomi emocijų valdymo pratimai, elgesio modeliavimas, kuriamos aiškios ir pasikartojančios struktūros*“ (S8), „*Taikome vaikui ir muzikos ar meditacinio kvėpavimo terapijos užsiėmimus, vaikas tada atsipalaiduoja, nusiramina ir apgalvoja veiksmus, supranta, jog yra pasekmės už veiksmus, išmoksta atsiprašyti draugų netinkamai pasielgus*“ (S8). Nuosekliai taikomos terapinės technikos padeda vaikams mažinti nerimą, stiprinti savikontrolę ir ugdytis tinkamą elgesį.

Tyrimo duomenys atskleidė ir tai, kad socialinių įgūdžių ugdymo efektyvumui būtinas **nuoseklumas** tiek dienos centre, tiek vaiko namų aplinkoje. Anot tyrimo dalyvių: „*Turi būti nuoseklumas ir trūkstamo įgūdžio mokinimas per skirtingas veiklas*“ (S2), „*Reikia nuoseklumo, kad vaikams susiformuotų įgūdis*“ (S3), „*Įgūdžiai turi būti ugdomi nuosekliai tiek dienos centre, tiek namuose turi ugdyti tėvai*“ (S4), „*Sėkmingai ugdyti socialinius įgūdžius reikalingas nuoseklumas, nesugrius procesas*“ (S7), „*Svarbiausia yra nuoseklumas, empatija ir bendras planas, padedantis vaikui jaustis saugiam ir palaikomam*“ (S8). Taigi tik nuosekliai ugdomi socialiniai įgūdžiai gali užtikrinti ilgalaikį vaiko elgesio pokytį.

Bendradarbiavimas su administracija, kolegomis ir vaiko tėvais padeda spręsti kylančius sunkumus ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Tyrimo dalyvių teigimu: „*Kolegų palaikymas svarbus sprendžiant sunkumus, glaudus ryšys su klientais, pasitikėjimas*“ (S1), „*Glaudus ir geras administracijos palaikymas padėtų įveikti sunkumus, nes socialiniai darbuotojai dirbantys su vaikais ir asmenų grupėmis yra ir patys pažeidžiami*“ (S3), „*Jei nesaugiai jaučiasi tada nenori dalyvauti vaikas,*

reikia stipraus bendradarbiavimo tarp darbuotojų ir tėvų užtikrinant vaikams saugumą, taip pat kolegų palaikymas“ (S5), „Turbūt valdžios įsitraukimas svarbus, jei labai kokia nors situacija, kurios pati nebėgaliau išspręsti, tai taip, kreipiuosi į kolegas, į tėvus, bandome kartu rasti išeitį“ (S6). Taigi sprendžiant sudėtingas situacijas visų komandos narių įsitraukimas, atsakingumas, administracijos palaikymas ir tėvų įsitraukimas padeda užtikrinti vieningą ir nuoseklią pagalbą vaikui.

Išryškėjo ir **supervizijų** reikšmė, kurių metu darbuotojai gali reflektuoti profesinius iššūkius, analizuoti sudėtingas situacijas, dalytis patirtimi ir gauti emocinį palaikymą. Tyrimo dalyviai nurodė: *„Reikia organizuoti supervizijas kurios padidintų darbo efektyvumą, nes darbuotojas jausis geriau, palaikomas“ (S1), „Reikalingos supervizijos, kur dalijimėsi gerąja patirtimi ir pan., tada palengvėja, kartais pagalvoji, kad galima rasti sprendimų“ (S3). Supervizija padeda išvengti perdegimo, stiprina profesinę kompetenciją ir skatina nuoseklų, konstruktyvų darbą su vaikais.*

3.3 Diskusija

Tyrimas atskleidė, kad dienos centrus lankantys vaikai stokoja socialinių įgūdžių, ypač komunikacijos, bendradarbiavimo, pasitikėjimo savimi, savitvados ir empatijos. Šie įgūdžiai negali būti nuosekliai ugdomi jei vaiką supanti aplinka nesuteikia sąlygų tinkamai vystytis bei neužtikrina palankios, saugios erdvės ir kai pačios galimybės stiprinti socialinių įgūdžių trūkumą yra ribotos. Gudžinskienė, Burvytė ir Barkauskaitė (2017) tyrimu atskleidė, kad didžiausias socialinių įgūdžių trūkumas, kurį išskyrė socialiniai darbuotojai, yra bendravimo ir bendradarbiavimo, empatijos, sprendimų priėmimo, emocijų valdymo. Taip pat pastebėta, kad šeima turi didelę svarbą ugdant vaikų socialiniu įgūdžius. Autorių Denham ir Zinsser (2014) teigimu, sėkmingai vaikų adaptacijai svarbu mokintis socialinių ir emocinių gebėjimų, kurių pagalba vaikai taptų pasirengę sąveikauti su bendraamžiais, ugdytų savimonę, o šių įgūdžių trūkumas atsispindi kai vaikams sunkiau sekasi valdyti savo elgesį bei spręsti problemas. Tyrimo rezultatai atskleidė ir vaikų impulsyvų elgesį, greitus emocinius protrūkius, taisyklių nepaisymą kas yra siejama su savireguliacijos stoka. Kaip pažymi Breidokienė ir Jusienė (2012), esant savikontrolės trūkumui, vaikams sunkiau sekasi dirbti grupėse, laikytis grupės taisyklių, todėl savireguliacijos trūkumas turėtų būti ugdomas jau nuo pačios vaikystės. Ugdomas ir vystomas vaiko gebėjimas kaip kontroliuoti save yra labai svarbus formuojant teigiamą vaikų raidą bei impulsyvius elgesio išsireiškimus.

Tyrimu identifikuota, kad vaikų socialinių įgūdžių stoką sąlygoja įvairūs veiksniai: raidos sutrikimai, patirtas smurtas, tėvų socialinių įgūdžių stoka, auklėjimo stiliaus nenuoseklumas, bendraamžių neigiama įtaka ir patyčios mokykloje. Kaip teigia Denzin (2017), vaikai pirminių socialinių įgūdžių išmoksta kasdien bendraudami šeimos aplinkoje, o draugų grupė taip pat moko vaikus socializacijos, kai jie sąveikauja tarpusavyje. Tokie veiksniai neigiamai paveikia vaikų raidą, jie

užsisklendžia, turi daugiau baimių ir patiria nerimą, labiau linkę agresyviai elgtis ar laikytis nuošalėje, tuomet kai vyksta grupinės veiklos. Monkevičienė ir kt. (2022) pažymi, kad ilgalaikė neigiama socialinė patirtis gali skatinti vaiko atsitraukimą nuo socialinių santykių ir mažinti motyvaciją įsitraukti į bendruomenines veiklas.

Tyrimas atkleidė, kad per įvairias ir kasdienes veiklas vyksta socialinių įgūdžių ugdymas: žaidybinės veiklos, sportinės ir kūrybinės veiklos, savitvarka, išvykos, pamokantys filmai. Šios kasdienės veiklos vykstančios dienos centre ar už centro ribų, skatina vaikų neformalų bendravimą bei bendradarbiavimą. Alifanovienė, Šapelytė ir Bėčiūtė (2015) teigia, kad tokios veiklos sudaro natūralią socialinę erdvę, kurioje vaikai praktikuoja bendravimą, mokosi laikytis taisyklių ir spręsti konfliktus realiose situacijose. Ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose taikomi įvairūs metodai. Dažniausiai socialiniai darbuotojai naudoja situacijų aptarimus, individualų ir grupinį darbą, žinių pritaikymą realioje aplinkoje, vaidmenų žaidimą bei pozityvų grįžtamąjį ryšį. Šie metodai suteikia vaikams galimybę mokytis per pačių patirtį, stebėti susaokusiuosius ir išmoktą elgesį panaudoti bendraujant kasdienėse situacijose. Kaip teigia Bierman ir kt. (2017), socialiniai įgūdžiai formuojasi palankiau kai vaikams suteikta galimybė kopijuoti elgesio modelius.

Svarbus veiksnys, kuris taip pat prisideda prie sėkmingų vaikų socialinių įgūdžių ugdymo – sklandus bendradarbiavimas tarp pačių dienos centro darbuotojų ir komandos. Vieningi darbuotojų susitarimai ir sprendimai, aiškios taisyklės, padeda vaikams suprasti lūkesčius ir ribas. Healy (2014), pažymi, kad svarbus nuoseklumas ir tarpusavio koordinuota veikla darbe su vaikais. Ne ką mažiau reikšmingas ir bendradarbiavimas su tėvais ar kitomis institucijomis, nes visos vaiką supančios aplinkos nuosekli pagalba leidžia palaikyti vaiką ir pasiekti geresnių rezultatų. Kai suaugusieji laikosi bendrų principų, socialinių įgūdžių ugdymas tampa tvaresnis (Domitrovich ir kt. 2017). Per menkas tėvų įsitraukimas dažnai lemia, kad socialiniai įgūdžiai ugdomi tik dienos centruose, o namuose tęstinumas nėra palaikomas.

Tyrimu išaiškėjo bendradarbiavimas su mokykla, biblioteka, bendruomene, šeiminiiais vaikų namais, teisėtvarkos institucijomis ir NVO organizacijomis, kurios prisideda prie vaikų bendravimo įgūdžių stiprinimo. Dalyvaujant partnerių organizuotose veiklose, vaikai mokosi dirbti komandoje, reikšti savo mintis ir priimti kito nuomonę. Targamadžė (2017) pabrėžia, kad turint tokią partnerystę, sudaromos sąlygos nuosekliam vaiko ugdymui.

Tyrimas parodė ir sunkumus, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai: vaikų motyvacijos stoka, emociniai ir elgesio sunkumai, technologijų įtaka, tėvų nenoras bendradarbiauti, neigiama šeimos aplinka. Liepinskaitė ir Motiečienė (2017) teigia, kad šeimos įtraukimas yra būtina sąlyga socialinių įgūdžių ugdymo sėkmei. Šiuos sunkumus dienos centro specialistai įveikia taikydami individualų darbą su vaikais, emocijų ir elgesio reguliavimo metodus, bendradarbiaudami ir dalyvaudami supervizijose.

IŠVADOS

1. Teorinė duomenų analizė atskleidė, kad socialiniai įgūdžiai apima emocijų atpažinimą ir valdymą, savireguliaciją, empatiją, bendravimą ir bendradarbiavimą, atsakingą elgesį, o jų ugdymas glaudžiai siejasi su vaiko psichologine gerove bei socialinė adaptacija.

2. Vaikų dienos centrai atlieka reikšmingą socializacijos ir socialinių įgūdžių ugdymo funkciją, sudarydami vaikams struktūruotą, emociškai saugią aplinką ir galimybes patirti pozityvią socialinę sąveiką. Dienos centruose vaikai ne tik užimami po pamokų, bet įvairių veiklų metu mokosi bendravimo, bendradarbiavimo, emocijų ir elgesio valdymo, atsakomybės ir taisyklių laikymosi, stiprina tarpusavio santykius. Būtent dėl vaikų patiriamų socialinių ir emocinių sunkumų, ribotų ugdymo galimybių šeimos aplinkoje, patiriamų patyčių mokykloje, socialinių įgūdžių ugdymo stiprinimas dienos centruose tampa būtinas uždavinys saugiam vaikų vystymuisi. Socialinių įgūdžių ugdymo veiksmingumas dienos centruose siejamas su nuoseklumu, tikslingai taikomais metodais ir galimybe atlikti individualius vaikų poreikius. Ypatinga reikšmė skirta socialinio darbuotojo vaidmeniui, kuris užtikrina ugdymo kryptingumą, patyriminio mokymosi taikymą ir bendradarbiavimo palaikymą tarp kolegų, šeimos bei kitų institucijų.

3. Empirinis tyrimas atskleidė socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose praktinius aspektus. Tyrimo duomenys parodė, kad dienos centrus lankantys vaikai stokoja komunikacijos, bendradarbiavimo, savitvardos, empatijos ir pasitikėjimo savimi įgūdžių. Šių įgūdžių stoką sąlygoja įvairūs tiek objektyvūs, tiek subjektyvūs veiksniai: raidos sutrikimai, patiriamas smurtas šeimoje, tėvų socialinių įgūdžių stoka, tėvų aklėjimo stilius, bendraamžių neigiama įtaka, patyčios mokykloje. Vaikų socialiniai įgūdžiai ugdomi įvairiose dienos centro veiklose: žaidimai, sportinės veiklos, savitvarka dienos centre, meninės veiklos, pamokantys filmai, išvykos. Socialiniai darbuotojai ugdant vaikų socialinius įgūdžius pasitelkia tiek individualaus darbo, tiek įvairius darbo grupėje metodus – situacijų aptarimą, vaidmenų žaidimus, modeliavimą, grįžtamojo ryšio teikimą, praktikavimą realioje aplinkoje. Ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centro komandos specialistai tarpusavyje bendradarbiauja tiek stebėdami ir vertindami vaikų socialinių įgūdžių būklę, aptardami šių įgūdžių ugdymo gaires ir konkrečius būdus, visi prisiimdami atsakomybę ir įsipareigojimą ugdyti vaikų socialinius įgūdžius įvairiose dienos centro veiklose, dalindamiesi patirtimi kaip sekasi ugdyti vaikų socialinius įgūdžius. Taip pat ugdant vaikų socialinius įgūdžius socialiniai darbuotojai bendradarbiauja su mokyklomis, biblioteka, su šeiminiiais vaikų namais, bendruomene, teisėtvarkos institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis. Tokiu būdu sudaromos galimybės ugdyti vaikų socialinius įgūdžius įvairiose aplinkose. Taip pat tyrimas atskleidė, kad socialiniams darbuotojams ugdant vaikų socialinius įgūdžius svarbios žinios apie vaiko amžiaus tarpsnio ypatumus, žinios kaip ugdyti vaikų socialinius įgūdžius. Taip pat

išryškėjo analitinių gebėjimų, bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimų ir veiklų organizavimo gebėjimų svarba ir tokių vertybių kaip empatija, kantrybė, atsakomybė ir sąžiningumas svarba.

Tyrimo duomenys atskleidė veiksnius, laiduojančius socialinių įgūdžių ugdymo sėkmę dienos centruose: pagarbus bendravimas tarp darbuotojo ir vaiko, kuriamas emocinis saugumas ir komfortas, pozityvus ryšys, tinkamo pavyzdžio rodymas vaikams. Taip svarbią reikšmę turi tikslingas ir nuoseklus socialinių įgūdžių ugdymas dienos centre sietinas su socialinių įgūdžių ugdymo įgyvendinimu įvairiose dienos centro veiklose, bendradarbiavimu su šeima. Taip pat išryškėjo ir socialinių įgūdžių ugdymo tobulinimo kryptys dienos centruose - tai specialistų kvalifikacijos kėlimas, šeimos įtraukimo stiprinimas, darbuotojų gerovės užtikrinimas.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymo procesą apsunkina vaikų motyvacijos stoka, tėvų ribotas įsitraukimas ir vaikų emocijų bei elgesio sunkumai. Sunkumai sprendžiami taikant kompleksines priemones: individualų darbą su vaiku, emocijų reguliavimo ir elgesio keitimo metodus, nuoseklų socialinių įgūdžių ugdymą, bendradarbiavimą su administracija, kolegomis ir vaiko tėvais/globėjais bei organizuojamas supervizijas.

REKOMENDACIJOS

1. Vaikų dienos centrų steigėjams:

- Atsižvelgiant į tai, kad tyrimas atskleidė metodinių gairių stoką ugdant vaikų socialinius įgūdžius, tikslinga skatinti įrodymais grįstų socialinio–emocinio ugdymo programų diegimą ir jų integravimą į vaikų dienos socialinės priežiūros įstaigas.

2. Vaikų dienos centrų vadovybei:

- Rekomenduojama stiprinti darbuotojų emocinės gerovės palaikymo sistemą, reguliariai organizuojant intervizijas ir supervizijas, kurios padėtų reflektuoti sudėtingas darbo situacijas ir užtikrintų profesinį palaikymą.
- Tikslinga sudaryti galimybes darbuotojams bent kartą ar kelis kartus per metus pasinaudoti individualiomis psichologo konsultacijomis.
- Organizuoti specialistų kvalifikacijos tobulinimą, orientuotą į socialinių įgūdžių ugdymo metodiką

3. Socialiniams darbuotojams

- Rekomenduojama taikyti patyriminio mokymosi metodus, kurie leidžia vaikams socialinius įgūdžius ugdytis realiose, kasdienėse situacijose.
- Tyrimas parodė, kad socialinių įgūdžių ugdymo veiksmingumą riboja nepakankamas ugdymo tęstinumas namų aplinkoje, todėl rekomenduojama aktyviau plėtoti bendradarbiavimą su vaikų tėvais ar globėjais, teikiant jiems metodinę pagalbą, siekiant užtikrinti socialinių įgūdžių ugdymo tęstinumą šeimoje.
- Socialiniams darbuotojams taip pat svarbu sistemingai stebėti ir vertinti vaikų socialinių įgūdžių pokyčius, reflektuoti savo praktiką.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Alifanovienė, D., Šapelytė, O., Bėčiūtė, N. (2015). Possibilities for development of social education and social educational services for a family at children's day care centres. *Social welfare. Interdisciplinary approach*, 5 (1), 8-17. Prieiga per internetą: <https://www.journals.vu.lt/social-welfare/article/view/28254/27522>

2. Arnett J. J. (2015). The cultural psychology of emerging adulthood. In L. A. Jensen (Ed.), *Oxford handbook of human development and culture: An interdisciplinary perspective*. 1-39. Prieiga per internetą:

https://assets.ctfassets.net/71uqn4vayf1f/7wW3xt0rnrmujlh68Sr8qm/5fb38531ae79b361eec169dacba94489/Cultural_Psychology_of_EA_Arnett_Lene_Cult_Psy_Handbook_2015.pdf

3. Bagherabadi, F., Nikpeyma, N., Pashaeypoor, S. (2020). Association between children's social skills and development function of family in Iran. *Shiraz E-Med. Journal*. 21 (11). <https://doi.org/10.5812/semj.99277>

4. Banks, S. (2021). *Ethics and values in social work*. 5th ed. Red Globe Press. Prieiga per internetą: <https://dokumen.pub/ethics-and-values-in-social-work-9781137607188-1137607181.html>

5. Bierman, K. L., Greenberg, M. T., Coie, J. D., Dodge, K. A., Lochman, J. E. ir McMahon, R. J. (2017). *Social and emotional skills training for children. The fasttrack friendship group manual*. New York: The Guildford press. Prieiga per internetą: <https://www.book2look.com/embed/9781462531721>

6. Breidokienė, R. ir Jusienė, R. (2012). Savireguliacija ankstyvoje vaikystėje: sampratos problematika. *Psichologija*. T 46, 27-44 Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/en/article/view/810/370>

7. Clark, S. (2022). *Improve your social skills: Practical guide to develop communication skills, boost your confidence, build and manage relationships, win friends, increase charisma and influence people*. Publish Drive.

8. D'Addario, M. (2018). *Social skills. Personal growth from assertiveness and affective intelligence*. Babelcube Inc.

9. Darella, O. J., Johnston, O. J., Loeber ir R., Burke, J. D. (2019). *CBT-Enhanced emotion regulation as a mechanism of improvement for childhood irritability*. Prieiga per internetą: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6283701/>

10. Darmon, M. (2024). *Socialization*. Polity Press. Prieiga per internetą: <https://www.scribd.com/document/556486726/La-socialisation-by-Muriel-Darmon-z-lib-org>

11. *Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo*. 2025/Nr. A1-93. Žiūrėta 2025 lapkričio 14 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.274453/asr>

12. Denham, S. A. ir Zinsser, K. (2014). Social and emotional learning during early childhood. *Encyclopedia of primary prevention and health promotion*. 926-935. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/304094738_Social_and_Emotional_Learning_During_Early_Childhood
13. Denzin, N. K. (2017). *Childhood socialization: revised second edition*. Routledge
14. Domitrovich, C. E., Durlak, J. A., Staley, K. ir Weissberg, R. P. (2017). Social-emotional competence: An essential factor for promoting positive adjustment and reducing risk in school children. *Child development*, 88(2), 408-416. doi: <https://doi.org/10.1111/cdev.12739>,
15. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., ir Schellinger, K. (2011). The impact of engaging students social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child development*, 82(1), 405-432. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x>
16. European Commission / EACEA / Eurydice (2025). *Key data on early childhood education and care in Europe – 2025*. Eurydice report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Prieiga per internetą: <https://sio.si/publikacije/Key-Data-on-Early-Childhood-Education-and-Care-in-Europe-2025.pdf>
17. Ferguson, H. (2018). *How social workers reflect in action and when and why they don't: The possibilities and limits to reflective practice in social work*. *Social Work Education*, 37(4), 415–427. doi.org/10.1080/02615479.2017.1413083.
18. Flick, U. (2022). *Doing interview research: The essential how to guide*. Sage Publications
19. Fook, J. (2016). *Social work: A critical approach to practice* (3rd ed.). SAGE Publications.
20. Gaižauskaitė, I. ir Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu* (vadovėlis). Vilnius: VĮ „Registrų centras“. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/78489>
21. Gauvain, M. ir Parke, R. D. (2014). *Handbook of cultural developmental science* (Original work published 2010). Psychology Press. Prieiga per internetą: <https://lhc.ucsd.edu/People/MCole/Cognition.pdf>.
22. Genner, S. ir Süß, D. (2017). Socialization as media effect. In book *the international encyclopedia of media effects*. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/314395153_Socialization_as_Media_Effect
23. Greenberg, M. T. (2023). *Evidence for social and emotional learning in schools*. Learning policy institute. Prieiga per internetą: . doi: [org/10.54300/928.269](https://doi.org/10.54300/928.269)
24. Grusec, J. E. ir Hastings, P. D. (2015). *Handbook of socialization: Theory and research* (2nd ed.). New York: Guilford Press. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=vTRFBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=socialization&>

ots=XWcNBgwV-N&sig=z0EGvqxEcFo_9QTYZ-
Tuum4iodY&redir_esc=y#v=onepage&q=socialization&f=false

25. Gudžinskienė, V. (2013). Jaunimo socialinės sveikatos ugdymas. *Monografija*. Prieiga per internetą: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/4da0e908-049d-408b-a904-bd70e4f27e60/content>

26. Gudžinskienė, V., Burvytė, S., Barkauskaitė, M., (2017). Vaikų dienos centrų specialistų patirtys ugdant vaikų socialinius įgūdžius. *Pedagogika*, 128 (4), 128-146. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/70110>

27. Gudžinskienė, V., Jurgelevičienė, J. (2025). Factors influencing the empowerment of children living in family-based homes. *Socialinės gerovės tyrimai*, 23(1), 58-75. doi: <https://doi.org/10.13165/SD-25-23-1-03>

28. Han, Y., Lee, Y., Suh, J. H. (2017). Effects of sandplay therapy program at a childcare center on children with externalizing behavioral problems. *The arts in psychotherapy*. Vol., 52, p. 24-31. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2016.09.008>

29. Healy, K. (2014). *Social work theories in context: Creating frameworks for practice* (2nd ed.). Palgrave Macmillan.

30. Hildago, V., Jimenez, L., Grimaldi, V., Ayala-Nules, L., Lopez-Verdugo, I. (2018). The effectiveness of child day-care program in child welfare services. *Children and Youth Services Review*. Vol. 89., 145-151. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0190740917310642>

31. Hoffmann, J. D., Ivcevic, Z., Brackett, M. A (2018). Building emotionally intelligent schools: from preschool to high school and beyond: integrating research with practice. In book: *Emotional Intelligence in Education* (p.173-198). Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Jessica-Hoffmann-4/publication/326386983_Building_Emotionally_Intelligent_Schools_From_Preschool_to_High_School_and_Beyond_Integrating_Research_with_Practice/links/5c364c2592851c22a36779f2/Building-Emotionally-Intelligent-Schools-From-Preschool-to-High-School-and-Beyond-Integrating-Research-with-Practice.pdf

32. Hvalby, L., Guldbrandsen, A., Fandrem, H. (2024). Life skills in compulsory education: A systematic scoping review. *Educ. Sci.* 14(1112), 2-20. doi: <https://doi.org/10.3390/educsci14101112>

33. Indrašienė, V. ir Šlapelienė, E., (2007). Vaikų požiūris į jų lankomus vaikų dienos centrus. *Socialinis ugdymas*, 3(14), 19-27. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/fab0f07a-2628-4ba5-b7dd-20d2ed1b060d/content>

34. Islam, M. T., Rashid, F., Hossain, S. A. (2016). Early childhood care and development: an investigation into a day care center in Bangladesh. *American Journal of Educational Research*, 4(4),

- 338-346. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/318201378_Early_Childhood_Care_and_Development_An_Investigation_into_a_Day_Care_Center_in_Bangladesh
35. Jones, D. E., Greenberg, M. T., Crowley, M. (2015). Early social-emotional functioning and public health: the relationships between kindergarten social competence and future wellness. *American Journal of Public Health*, 105(11), 2283-2290. doi: <https://doi.org/10.2105/AJPH.2015.302630>
36. Kaat, A. J. ir Lecavalier, L. (2014). Group-based social skills treatment: A methodological review. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 8(1), 15–24. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2013.10.007>
37. Kaffemanienė, I., Jurevičienė, M. (2012). Individo stiprybėmis grindžiamos socialinių įgūdžių ugdymo modeliavimo galimybės. *Specialusis ugdymas*, 2 (27), 164-174. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:6099103/index.html>
38. Kim, T., Bub, K. L., Thompson, S. K. R. (2025). Parent-teacher discrepancies in externalizing behavior predicting social skills development in middle childhood. *Journal of applied developmental psychology*. Vol. 100. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2025.101856>
39. Kurtz, P. F., Leoni, M., Hagopian, L. P. (2020). *Behavioral approaches to assessment and early intervention for severe problem behavior in intellectual and developmental disabilities*. Prieiga per internetą: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8018516/>
40. Larkina, V., Valaitienė, A. (2021). Penkerių–šešerių metų vaikų empatijos ugdymo veiklos ir metodai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. *Studijos–Verslas–Visuomenė: Dabartis ir ateities išvalgos*, 6, 72-81. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/104068>
41. Larose, M. P. Ouellet-Morin, I., Vitaro, F., Geoffroy, M. G., Ahun, M., Tremblay, R. E., Cote, S. M. Impact of a social skills program on children's stress: A cluster randomized trial. *Psychoneuroendocrinology*, 104, 115–121. doi: <https://doi.org/10.1016/j.psyneuen.2019.02.017>
42. Lekavičienė, R., Antinienė, D. (2015). *Emocinis intelektas: Lietuvos jaunimo tyrimas: mokslo monografija*. Kaunas : Technologija. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/65694>
43. Levin, O., Segev, Y. (2023). The missing piece in the CASEL model: the impact of social-emotional learning on online literature teaching and learning. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/educsci13111123>
44. Liepinskaitė, I., Motiečienė, R. (2017). Įgalinančios socialinės paslaugos vaikų dienos centruose: socialinių darbuotojo perspektyva. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 20(2), 29-53. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/f7bb16b9-50ff-49fa-aa30-32cb9ca903e0/content>
45. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas. 2025/Nr. X-493. Žiūrėta 2025 lapkričio 14 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.91609F53E29E/asr>

46. Mahoney, J. L., Vandell, D. L., Simpkins, S. ir Zarrett, N. (2009). Adolescent out-of-school activities. R. M. Lerner, L. Steinberg (red.), *Handbook of adolescent psychology*, 3(2), 228–269. doi: [10.1002/9780470479193.adlpsy002008](https://doi.org/10.1002/9780470479193.adlpsy002008)
47. Mayring, P. (2014). *Qualitative Content Analysis: Theoretical Foundation, Basic Procedures and Software Solutions*. Klagenfurt Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/266859800_Qualitative_content_analysis_-_theoretical_foundation_basic_procedures_and_software_solution
48. Maleki, M., Mardani, A., Chehrzad, M. M. (2019). Social skills in children at home and in preschool. *Behavioral sciences*, 9(74),2-15. Prieiga per internetą: <https://www.mdpi.com/2076-328X/9/7/74>
49. Masiliauskienė, E., ir Griškutė, V. (2010). Vaikų dienos centrų pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams raiška ir jos plėtrą sąlygojantys veiksniai. *Jaunųjų mokslininkų darbai, Mokytojų ugdymas*, 14, 138-155Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/32284>
50. Mitchell, D. (2014). *What really works in special and inclusive education using evidence-based teaching strategies*. 2nd edition. Routlegde. New York. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=1UrFBQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>
51. Moffitt, T. E., Arseneaut, L., Belsky, D., Caspi, A. (2011). A gradient of childhood self-control predicts health, wealth, and public safety. *Social sciences*, 108(7), 2693–2698. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1073/pnas.1010076108>
52. Monkevičienė, O., Galkienė, A., Kaminskienė, L., Miltenienė, L., Melienė, R. (2022). Mokymosi sunkumų patiriančių 5-8 klasių mokinių atsitraukimo fenomenas ir jo įveika mokantis nuotoliniu būdu Covid – 19 pandemijos sąlygomis: mokytojų ir mokinių patirtys. Vytauto didžiojo universiteto švietimo akademija. *Pedagogika* 146(2),5-38. doi: [10.15823/p.2022.146.1](https://doi.org/10.15823/p.2022.146.1)
53. Monnier, M. (2015). Difficulties in defining social-emotional intelligence, competences and skills – a theoretical analysis and structural suggestion. *International journal for research in vocational education and training*, 2 (1), 59-84. doi: <https://doi.org/10.25656/01:10805>
54. Montroy, J. J., Bowles, R. P., Skibbe, L. E., Foster, T. D. (2014). Social skills and problem behaviors as mediators of the relationship between behavioral self-regulation and academic achievement. *Early childhood research quarterly*. Vol., 29 (3), p. 298-309. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2014.03.002>
55. Moser, A., Korstjens, I. (2017). Practical guidance to qualitative research. Part 1: Introduction. *European Journal of General Practice*, 23(1), 271-273. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13814788.2017.1375093#abstract>

56. OECD. (2025). *Reducing inequalities by investing in early childhood education and care*. OECD Publishing, Paris. Prieiga per internetą: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/01/reducing-inequalities-by-investing-in-early-childhood-education-and-care_a0fd3f31/b78f8b25-en.pdf
57. Olsen, R., K. (2023). Key factors for child participation – an empowerment model for active inclusion in participatory processes. *Hypothesis and theory article*, 14, 1-12. Prieiga per internetą: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2023.1247483/full>
58. Payne, M. (2022). *Modern social work theory*. 5th ed. Bloomsbury publishing Plc.. New York.
59. Perreira Del Prette, Z. A. (2015). Social skills, social support and well-being in adolescents of different family configurations. *Paideia journal*. <https://doi.org/10.1590/1982-43272560201503>
60. Pivorienė, J., Sungkono, S. A. (2019). Social practices in providing social services for families in Lithuania: day care centers approach. *Acta Universitatis Lodzianensis Folia*, 71, 31-39. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/338340040_Social_practices_in_providing_social_services_for_families_in_Lithuania_day_care_centers_approach
61. Railienė, A. ir Gudžinskienė, V. (2012). Development of social skills and career competences in child-care centres: attitude of day-care centre specialists. *Social work*. t.11, Nr.1, p. 85-96. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/37806>
62. Rajkumari, Dr. (2023). *A study of social skills in relation to personality development of secondary school students*. Prieiga per internetą: <https://ijcrt.org/papers/IJCRT23A5279.pdf>
63. Reunamo, J., Lee, H. C., Wang, L. C., Ruokonen, I., Nikkola, T. ir Malmstrom, S. (2013). Children's creativity in day care. *Early child development and care*, 184(4), 617-632 Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03004430.2013.806495>
64. Salavera, C. Ir Usan, P. (2021). Relationship between social skills and happiness: differences by gender. *International journal of environmental research and public health*. 18 (15). <https://doi.org/10.3390/ijerph18157929>
65. Salkauskienė, I., Husby, I., S., D. ir Juul, R. (2024). Building trust with children in collaborative processes: *Journal of public child welfare*, 18. 1-30. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15548732.2024.2411047#abstract>
66. Schonert-Reichl, K. A. (2017). Social and emotional learning and teachers, *The future of children*, 27(1), 137-155. Prieiga per internetą: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1145076.pdf>
67. Silliman, M., Makinen, J. (2022). *Childcare, social skills, and the labor market*. Ifo Institute — Leibniz Institute for Economic Research at the University of Munich. Prieiga per internetą: https://www.ifo.de/sites/default/files/events/2022/effee22_Silliman.pdf

68. Soto-Icaza, P., Aboitiz, F., Billeke, P., (2015). *Development of social skills in children: neural and behavioral evidence for elaboration of cognitive models*. Prieiga per internetą: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4586412/>

69. Taquette, S. R., Borges da Matta Souza, L. M. (2022). Ethical dilemmas in qualitative research: a critical literature review. *International journal of qualitative methods*. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/16094069221078731>

70. Targamadžė, V. (2017). Socioedukacinis klasteris kaip vaikų dienos centro veiklos dekompozicijos galimybė: kūrimo diskursas. *Socialinis ugdymas*, 45(1), 6-13. doi: [10.15823/su.2017.1](https://doi.org/10.15823/su.2017.1)

71. Tetik, S., Popescu, C., Akkaya, B. (2025). Social media addiction and social skills: implications for societal learning systems, technology, social economy and societal challenges. *Systems thinking: insights and solutions to complex societal challenges*. 13 (7), 501. <https://doi.org/10.3390/systems13070501>

72. Thompson, N. (2016). *People skills* (4th ed.). Red Globe Press.

73. UNICEF (2023). United nations children's fund. Early childhood development. Vision for every child. *UNICEF*. New York. Prieiga per internetą: https://www.unicef.org/media/145336/file/Early_Childhood_Development-UNICEF_Vision_for_Every_Child.pdf

74. Vaitkienė, N. (2013). Socialinės rizikos šeimų vaikų, lankančių dienos veiklos tarnybą, socialinių įgūdžių analizė. *Profesinės studijos, teorija ir praktika*, 11, 124-133. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/45558>

75. Valčiukienė, E., Slušnienė, G. (2023). Ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinio intelekto ugdymo galimybės lauko darželiuose. *Studijos- verslas- visuomenė*, 8, 143-153. Doi: [10.52320/svv.v1iVIII.292](https://doi.org/10.52320/svv.v1iVIII.292)

76. Veijalainen, J., Reunamo, J., Alijoki, A. (2017). Children's self-regulation skills in Finnish day care environment. *Journal of early education research*, 6(1), 89-107. Prieiga per internetą: <https://journal.fi/jecer/article/view/114071/67270>

77. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: Principai ir metodai*. Vilnius. Vaga. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/65875>

SANTRAUKA

Magistro darbe „Vaikų dienos centrų vaidmuo ugdant vaikų socialinius įgūdžius“ nagrinėjamas vaikų socialinių įgūdžių ugdymas dienos centruose, analizuojant šio proceso teorines prielaidas ir socialinių darbuotojų praktines patirtis. Tyrimo aktualumą lemia tai, kad dalis dienos centrų lankančių vaikų auga socialinės rizikos veiksnių paveiktoje aplinkoje, kurioje stokoja nuoseklaus ugdymo, emocinio saugumo ir konstruktyvaus tarpusavio bendravimo pavyzdžių. Ši aplinka ne visada sudaro sąlygas formuoti esminiams socialiniams įgūdžiams, todėl dienos centrai tampa reikšminga socializacijos erdve, kurioje vaikams sudaromos galimybės ugdytis tarpasmeninius, emocinius ir savireguliacijos įgūdžius. Darbo tikslas – teoriniu ir empiriniu aspektu atskleisti vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ypatumus dienos centruose. Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti socialinių įgūdžių ypatumus, jų ugdymo svarbą.
2. Aptarti socialinių įgūdžių ugdymo vaikų dienos centruose teorines prielaidas.
3. Ištirti socialinių darbuotojų patirties ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose.

Taikyti darbo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros analizė siekiant atskleisti socialinių įgūdžių ypatumus, jų ugdymo svarbą, aptarti socialinių įgūdžių ugdymo vaikų dienos centruose teorines prielaidas.

Empiriniai: empiriniam tyrimui atlikti pasirinktas kokybinis tyrimo tipas, taikant pusiau struktūruotą interviu metodą, siekiant atskleisti socialinių darbuotojų patirtis ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose. Tyrimo duomenims analizuoti pasirinkta kokybinė turinio analizė.

Atlikta teorinė analizė parodė, kad socialiniai įgūdžiai yra būtina asmens socializacijos dalis ir sudaro pagrindą vaiko gebėjimui sėkmingai funkcionuoti socialinėje aplinkoje. Su tiesiogine vaiko gerove bei adaptacijos procesais glaudžiai siejasi šių socialinių įgūdžių ugdymas: savikontrolė, empatija, atsakingumas ir taisyklių laikymasis, bendravimas ir bendradarbiavimas, emocijų pažinimas ir jų valdymas. Kryptingas socialinių įgūdžių ugdymas nuo pačios vaikystės padeda suformuoti pozityvius santykius su aplinkiniais, sumažina problematiško elgesio riziką ir prisideda prie saugesnės, sėkmingesnės vaiko raidos ir jos procesų. Dienos centruose vaikai ne tik užimami po pamokų, bet įvairių veiklų metu mokosi bendravimo, bendradarbiavimo, emocijų ir elgesio valdymo, atsakomybės ir taisyklių laikymosi, stiprina tarpusavio santykius. Būtent dėl vaikų patiriamų socialinių ir emocinių sunkumų, ribotų ugdymo galimybių šeimos aplinkoje, patiriamų patyčių mokykloje, socialinių įgūdžių ugdymo stiprinimas dienos centruose tampa būtinas uždavinys saugiam vaikų vystymuisi. Socialinių įgūdžių ugdymo veiksmingumas dienos centruose siejamas su nuoseklumu, tikslingai taikomais metodais ir galimybe atliepti individualius vaikų poreikius. Ypatinga reikšmė skirta socialinio darbuotojo vaidmeniui, kuris užtikrina ugdymo kryptingumą, patyriminio mokymosi taikymą ir bendradarbiavimo palaikymą tarp kolegų, šeimos bei kitų institucijų. Empirinis tyrimas atskleidė socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose praktinius aspektus.

Tyrimo duomenys parodė, kad dienos centrus lankantys vaikai stokoja komunikacijos, bendradarbiavimo, savitvardos, empatijos ir pasitikėjimo savimi. Šių įgūdžių stoką sąlygoja įvairūs tiek objektyvūs, tiek subjektyvūs veiksniai: raidos sutrikimai, patiriamas smurtas šeimoje, tėvų socialinių įgūdžių stoka, tėvų aklėjimo stilius, bendraamžių neigiama įtaka, patyčios mokykloje. Vaikų socialiniai įgūdžiai ugdomi įvairiose dienos centro veiklose: žaidimai, sportinės veiklos, savitvarka dienos centre, meninės veiklos, pamokantys filmai, išvykos. Socialiniai darbuotojai ugdant vaikų socialinius įgūdžius pasitelkia tiek individualaus darbo, tiek įvairius darbo grupėje metodus – situacijų aptarimą, vaidmenų žaidimus, modeliavimą, grįžtamojo ryšio teikimą, praktikavimą realioje aplinkoje. Ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centro komandos specialistai tarpusavyje bendradarbiauja tiek stebėdami ir vertindami vaikų socialinių įgūdžių būklę, aptardami šių įgūdžių ugdymo gaires ir konkrečius būdus, visi prisiimdami atsakomybę ir įsipareigojimą ugdyti vaikų socialinius įgūdžius įvairiose dienos centro veiklose, dalindamiesi patirtimi kaip sekasi ugdyti vaikų socialinius įgūdžius. Taip pat ugdant vaikų socialinius įgūdžius socialiniai darbuotojai bendradarbiauja su mokyklomis, biblioteka, su šeiminiiais vaikų namais, bendruomene, teisėtvarkos institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis. Tokiu būdu sudaromos galimybės ugdyti vaikų socialinius įgūdžius. Tyrimas taip pat atskleidė, kad socialiniams darbuotojams ugdant vaikų socialinius įgūdžius svarbios žinios apie vaiko amžiaus tarpsnio ypatumus, žinios kaip ugdyti vaikų socialinius įgūdžius. Taip pat išryškėjo analitinių gebėjimų, bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimų ir veiklų organizavimo gebėjimų svarba ir tokių vertybių kaip empatija, kantrybė, atsakomybė ir sąžiningumas svarba. Tyrimu atsiskleidė veiksniai, laiduojantys sėkmę, ugdant vaikų socialinius įgūdžius. Svarbią reikšmę turi palankaus mikroklimato dienos centre kūrimas, sietinas su emociniu komfortu ir saugumu, glaudaus ryšio palaikymu tarp centro darbuotojų ir vaikų, pagarbiu bendravimu, darbuotojų pavyzdžio rodymu. Taip svarbią reikšmę turi tikslingas ir nuoseklus socialinių įgūdžių ugdymas dienos centre sietinas su socialinių įgūdžių ugdymo įgyvendinimu įvairiose dienos centro veiklose, bendradarbiavimu su šeima. Taip pat išryškėjo ir socialinių įgūdžių ugdymo tobulinimo kryptys dienos centruose - tai specialistų kvalifikacijos kėlimas, šeimos įtraukimo stiprinimas, darbuotojų gerovės užtikrinimas. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad socialinių įgūdžių ugdymo procesą apsunkina vaikų motyvacijos stoka, tėvų ribotas įsitraukimas ir vaikų emocijų bei elgesio sunkumai. Sunkumai sprendžiami taikant kompleksines priemones: individualų darbą su vaiku, emocijų reguliavimo ir elgesio keitimo metodus, nuoseklų socialinių įgūdžių ugdymą, bendradarbiavimą su administracija, kolegomis ir vaiko tėvais/ globėjais bei organizuojamas supervizijas.

SUMMARY

The master's thesis "The Role of Day Centers in Developing Children's Social Skills" examines the development of children's social skills in day centers, analyzing the theoretical assumptions of this process and the practical experience of social workers. The relevance of the study is determined by the fact that some of the children attending day centers grow up in an environment affected by social risk factors, where there is a lack of consistent education, emotional security and examples of constructive interpersonal communication. This environment does not always provide the conditions for the formation of essential social skills, so day centers become an important space for socialization, emotional and self-regulation skills. The aim of the work is to reveal the peculiarities of developing children's social skills in day centers from a theoretical and empirical point of view. Tasks of the work:

1. To reveal the peculiarities of social skills and importance of their development.
2. To discuss the theoretical assumptions of developing social skills in children's day centers.
3. To examine the experience of social workers in developing children's social skills in day centers.

Methods used: Theoretical: analysis of scientific literature to reveal the characteristics of social skills, the importance of their development and to discuss the theoretical assumptions of social skills development in children's day centers. Empirical: a qualitative research type was chosen for the empirical study using a semi-structured interview method to reveal the experience of social workers in developing children's social skills in day centers. Qualitative content analysis was chosen to analyze the research data.

Theoretical analysis has shown that social skills are an essential part of a person's socialization and form the basis of child's ability to function successfully in a social environment. The development of the following social skills is closely linked to the direct well-being of the child and adaptation processes: self-control, empathy, responsibility and compliance with rules, communication and cooperation, recognition and management of emotions. Targeted development of social skills from early childhood helps to form positive relationships with others, reduces the risk of problematic behavior and contributes to safer, more successful child development and processes. At day centers, children are not only kept busy after school, but also learn communication, cooperation, emotional and behavior management, responsibility, rule-following through various activities, strengthening their relationships with each other. It is precisely because of the social and emotional difficulties experienced by children, limited educational opportunities in the family environment and bullying at school that strengthening social skills in day centers is becoming an essential task for the safe development of children. The effectiveness of social skills training in day centers is linked to consistency, purposeful methods and the ability to respond to the individual needs of children. Importance is attached to the role of the social worker who ensures the focus of education, the application of experiential learning and maintenance of cooperation between colleagues,

families and other institutions. Empirical research has revealed practical aspects of social skills training in day centers. The research data showed that children attending day centers lack communication, cooperation, self-control, empathy and self-confidence skills. This lack of skills is caused by various objective and subjective factors: developmental disorders, domestic violence, parent's lack of social skills, parenting style, negative peer influence and bullying at school. Children's social skills are developed through various activities at the day center: games, sport activities, self-management at day center, artistic activities, educational films and trips. Social workers use both individual work and various group work methods to develop children's social skills such as discussing situations, role-playing, modeling, providing feedback and practical real-life situations. When developing children's social skills, the day center team specialists cooperate with each other by observing and assessing the state of children's social skills, discussing guidelines and specific methods for developing these skills, all taking responsibility and commitment to develop children's social skills. Social workers also cooperate with schools, libraries, children's homes, the community, law enforcement agencies and non-governmental organizations in developing children's social skills. This creates opportunities to develop children's social skills in various environments. The study also revealed that when developing children's social skills, it is important for social workers to have knowledge about characteristics of child's age group and how to develop children's social skills. The importance of analytical skills, communication and cooperation skills, activity organization skills were also highlighted, as was the importance of values such as empathy, patience, responsibility and honesty. The study revealed factors that ensure success in developing children's social skills. Creating a favorable microclimate in day center, associated with emotional comfort and security, maintaining close contact between center staff and children, respectful communication and setting an example of staff is of great importance. Targeted and consistent social skills training at the day center is also important, linked to the implementation of social skills training in various day center activities and cooperation with the family. The directions for improving social skills training in day centers have also become clear: improving the qualifications of specialists, strengthening family involvement and ensuring the well-being of employees. The results of the study revealed that the process of developing social skills is hampered by lack of motivation among children, limited involvement of parents and difficulties with children's emotions and behaviour. These difficulties are addressed through a combination of measures: individual work with the child, emotion regulation and behaviour change methods, consistent social skills training, cooperation with administration, colleagues and child's parents/ guardians and organized supervision.

PRIEDAI

KLAUSIMYNAS

Laba diena,

Esu Mykolo Romerio universiteto, Socialinio darbo magistrantūros studijų programos studentė Loreta Vasilevičiūtė. Atlieku magistro baigiamojo darbo tyrimą, kuriuo siekiu atskleisti socialinių darbuotojų patirtis ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose. Prašau jūsų pasidalinti savo patirtimi. Laikantis anonimiškumo ir konfidencialumo principo nei Jūsų vardas, nei pavardė, nei įstaiga, kurioje dirbate, nebus minimi, interviu duomenys baigiamajame darbe bus pateikiami apibendrinta forma. Siekiant užtikrinti informacijos tikslumą, norėsiu pokalbį įrašyti. Interviu įrašai bus prieinami tik man. Taip pat noriu informuoti, kad Jūs turite teisę neatsakyti į bet kurį klausimą arba nutraukti interviu. Ar sutinkate dalyvauti tyrime ir kad interviu būtų įrašomas?

Klausimai

1. Papasakokite kokių socialinių įgūdžių vaikai stokoja. Kaip ši stoka reiškiasi?
2. Kokios aplinkybės turi įtakos vaikų socialinių įgūdžių stokai?
3. Papasakokite kuo svarbus vaikų socialinių įgūdžių ugdymas?
4. Papasakokite per kokias veiklas ir kaip jose ugdomi vaikų socialiniai įgūdžiai?
5. Kokius metodus ir kaip juos taikote ugdydami vaikų socialinius įgūdžius?
6. Kaip jūs bendradarbiaujate su vaiko tėvais / globėjais ugdydami vaikų socialinius įgūdžius?
7. Kaip jūs specialistai bendradarbiaujate dienos centre ugdant vaikų socialinius įgūdžius?
8. Su kuo dar bendradarbiaujate ugdant vaikų socialinius įgūdžius?
9. Ko reikia socialiniam darbuotojui ugdant vaikų socialinius įgūdžius?
10. Kokie veiksniai ir kaip padeda sėkmingai ugdyti vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose?
11. Kaip, jūsų nuomone, būtų galima tobulinti vaikų socialinių įgūdžių ugdymo procesą dienos centruose?
12. Kokie sunkumai ir kaip pasireiškia ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose?
13. Kaip jūs sprendžiate kylančius sunkumus?

4 lentelė. Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo dienos centruose praktika

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Vaikų stokojami socialiniai įgūdžiai	Komunikacijos	<p>„Vaikai sunkiai reiškia savo mintis, neatitaiko tinkamo balso tono, gali būti sukryžiuotos rankos, akių kontakto nepalaikymas ar nosisukimas kalbant, slepia informaciją, nepasitiki draugais“ (S1), „Dalis jų linkę leisti laiką telefone žaisdami ar bendraudami, bet jų bendravimas nėra žodinis, labiau emocinis su šypsenėlėmis“ (S2), „Per ekranus lengviau pasikalbėti, o realybėje kartais užmegzti norimą pokalbį darosi vis sunkiau, nežino nuo ko pradėti, kaip užkalbinti, kokiomis temomis kalbėti“ (S2), „Aš pasigendu tiesiog paprasčiausio dalyko, mokėjimo pasisveikinti ryte atėjus ar tarkim atsiveikinti išeinant“ (S4), „Apskritai užmezgimas pokalbio yra sudėtingas, mokėjimas kalbėti tinkamu tonu“ (S4), „Atsirado baimė bendrauti, atrodyti nepatogiam“ (S4), „Pasireiškia sunkumais užmegzti pokalbį, vaikams sunkiau kurti santykius, tampa agresyvesni, uždaresni“ (S5), „Sunku ištransliuoti ko jis nori, tada ir poreikis kažkoks lieka nepatenkintas“ (S6), „Vaikas užsidaro savyje, nebendruoja“ (S7), „Vaikams sunku aiškiai išreikšti savo mintis ar jausmus, pasireiškia užsisklendimu, vengimu bendrauti arba priešingai - impulsyvumu, greitu susierzinimu, vaikams tampa sunku</p>

		susikaupti ar konstruktyviai reaguoti į stresines situacijas” (S8).
	Bendradarbiavimo	„Tarpusavyje nemoka dalintis, vaikai nenori dirbti kartu“ (S1), „Nemoka išklausti ar dirbti grupėje, nesugeba pasiklausti ir apskritai priešinasi bet kokiam grupės darbui“ (S4), „Nemokėjimas dalintis dažnai sukelia agresiją ypač kai vaikas nenori dalintis savo asmeniniais daiktais veiklos metu” (S5), „Sunku jiems dalintis su kitais vaikais” (S6), „Sunku prisitaikyti ir dirbti draugų rato aplinkoje, pasiklausti ir tartis tarpusavyje“ (S7).
	Pasitikėjimo savimi	Vaikai labai priklausomi nuo kitų, nuolat klausia jų nuomonės, bijo suklysti” (S1), „Sunku priimti sprendimus patiems“ (S2), „Socialiniai įgūdžiai prisideda prie vaiko savivertės stiprinimo, neturint jų jaučiamasi prastesniu“ (S5).
	Savitvartos	„Kai vaikai supyksta jie nesivaldo gali apsistumdyti, griebti kažką ir mesti į draugus, naudoja smurtą ar žodžiu negražiai kažką pasako” (S1), „Elgiasi nekantriai, visada nori būti ar pradėti veiklą pirmi” (S1), „Kai vaikai pavydi draugams, jie nekontroliuoja savęs ir gali agresyviai keršyti jiems” (S1), „Vaikai valdosi sunkiai, greitai supyksta” (S2), „Vaikai nerimastingi, tikrai sunkiai susikaupia ar valdosi” (S3), „Situacijos, kaip aprėpti, kaip reaguoti, čia pagrindų pagrindas, kurie reikalingi žmogui, kad tinkamai elgtųsi” (S4), „Pasireiškia impulsyvios reakcijos, agresija, nesivaldančiu elgesiu” (S5), „Gali pradėti stumdytis ir tik vėliau pagalvoti, kad

		<p>nereikėjo taip daryti” (S8), „Vaikams sunku valdytis ir nesinaudoti telefonais per užsiėmimus ar prie stalo, prasideda pašalinės veiklos” (S6), „Kad pasiektų savo tikslus, nesivaldo, gali būti agresyvūs, mušti kitus” (S7), „Pasitaiko sunkumų laikantis taisyklių ar valdantis, sunku palaukti savo eilės” (S8).</p>
	<p>Empatijos</p>	<p>„Vaikai yra abejingi draugų jausmams, apkalbinėja apie kito bėdas užuot užjautę, nuvertina jausmus“ (S1), „Vaikai turi lavinti empatiją įsijausdami į kitus“ (S2), „Empatija, nes ji reikalinga suprasti kitus, kurti tvirtesnes draugystes“ (S8).</p>
<p>Veiksniai, turintys įtakos vaikų socialinių įgūdžių stokai</p>	<p>Raidos sutrikimai</p>	<p>„Raidos sutrikimus turintys vaikai apsunkina efektyvų socialinių įgūdžių ugdymą, vaikai negeba išreikšti poreikių ar suprasti kitų“ (S1), „Ugdyti įgūdžius sunku kai vaikas turi raidos sutrikimą pvz., lengvesnę autizmo formą ar hiperaktyvumą, nes nesiklauso ar laksto ir taip darydami neišmoksta to ko išmoksta kiti vaikai” (S8).</p>
	<p>Patiriamas smurtas šeimoje</p>	<p>„Tėvų nesidomėjimo vaikų gyvenimo, kai jie neskiria pakankamai dėmesio, smurtauja ar piktnaudžiauja psichotropinėmis medžiagomis“ (S1), „Jeigu vaikas ugdomi smurtinėje aplinkoje jis patirs įvairių sunkumų gyvenime“ (S3), „Mušimai pasitaikantys, aišku ir emocinis smurtas ir visos smurto formos” (S6), „Stresas šeimoje, gal vaikas patiria patyčias iš vyresnių brolių” (S7).</p>

	Tėvų socialinių įgūdžių stoka	<p>„Jeigu tėvai neugdo vaiko tinkamai ar patys turi sunkumų, patiems trūksta socialinių įgūdžių, dažnai ir vaikas jų neturės” (S1), „Jei šeimoje augantis vaikas bus nematomas, nemylimas, to ir pats nesugebės išreikšti” (S2), „Pačios pirmos įgūdžių ištakos yra šeimoje” (S3), „Jeigu patys tėvai stokoja socialinių įgūdžių ir sako vaikams “daryk taip”, o patys daro visiškai skirtingai, be abejo nesuformuos gerų socialinių įgūdžių” (S3), „Jeigu socialinių įgūdžių šeimoje vaikai neturi, negauna iš tėvų, turi blogą pavyzdį arba jokių pavyzdžių neturi, automatiškai sutrinka socialinių įgūdžių vystymo procesas“ (S4), „Blogas tėvų išprusimas arba nesugebėjimas bendrauti su vaikais tinkamu tonu, mandagiai, sutrikdo vaikų socialinių įgūdžių ugdymą” (S4), „Jei namuose trūksta stabilumo, bendravimo ar emocinės paramos, vaikams sudėtingiau išmokti tinkamo elgesio modelio” (S8).</p>
	Tėvų auklėjimo stilius	<p>„Autoritarinis, nes tėvai būna labai valdingi, siekia paklusnumo iš vaiko, nuvertina vaiką, kad jis menkesnis, nutinka taip, jog vaikas nepasitiki savimi, negeba atlikti darbų savarankiškai” (S1), „Autoritarinis, nes griežtos taisyklės, reikalaujančios paklusnumo iš vaikų, galbūt yra taikomos bausmės“ (S2), „Griežtas stilius, per stipriai kontroliuojantis auklėjimas, gali sukelti vaikams baimę, vaikas nesupranta ribų, gali susiformuoti hipergloba” (S3), „Tokie stiliai, liepimai, paklusnumo reikalavimas, nepaaiškinimas,</p>

		<p>kodėl iš vaikų to norima, kodėl jie taip turi elgtis” (S4), „Autoritarinis, chaotiškas ir apleidžiantis auklėjimas” (S5), „Atlaidus tėvų auklėjimo stilius lemia, jog vaikas auga be taisyklių, gauna visko per daug, su pertekliumi tenkinami jo poreikiai, todėl esant pvz., dienos centre, įvyksta konfliktai su kitais vaikais, nes poreikiai tenkinami robotai arba pagal reikiamybę” (S8).</p>
	<p>Bendraamžių neigiama įtaka</p>	<p>„Netinkama draugų kompanija gali išmokinti vaiką įsitraukti į vagystes, skatinti delinkventinį elgesį, nes taip daro draugai, o vaikas nori pritapti prie draugų, gali elgtis kai jie, smurtauti prieš kitus, impulsyviai ką nors daryti” (S1), „Vyresnio amžiaus vaikus gali pradėti veikti draugų grupės” (S3), „Jeigu vaikas papuolė į aplinką kur socialinių įgūdžių stoka gaunasi kaip užburtas ratas, nes namuose taip elgiamasi, gatvėje taip elgiamasi su draugais” (S4), „Taip pat bendraamžių įtaka ir atmosfera“ (S5). „Draugai gali mokinti tarpusavio bendravimo, bet jeigu aplinka netinkama, ji gali paskatinti netinkamą elgesį” (S5), „Draugai negeriausi pasirinkti, apskritai aplinka, nes jie stebi viską ir sugeria, kopijuoja” (S6), „Draugai, kadangi geroje kompanijoje – įtaka teigiama, o jei neigiama aplinka – visą laiką bus neigiama įtaka. Draugų poveikis labai didelis netgi sakoma vienas nuo kito kopijuoja” (S7), „Taip pat matosi įtaka kai vaikas mažai dalyvauja bendruomeninėse veiklose, turi ribotą socialinių ryšių ratą pvz., draugai, kurie elgiasi netinkamai” (S8).</p>

	<p>Patyčios mokykloje</p>	<p>„Socialinių įgūdžių ugdymą pristabdo kai vaikas jau ateina emociškai paveiktas po mokyklos, kurioje galbūt patyrė patyčias, vaikas užsisklendžia“ (S1), „Tarp bendraamžių yra sunkiau bendrauti. Jie bijo kitų vaikų, nesusikaupia ruošiant pamokas, patyčių aplinkoje patiria psichologinių sunkumų“ (S3), „Jeigu mokykloje vyksta patyčios, vaikas nenori bendrauti, užsidaro savyje, nenori atsiskleisti“ (S5), „Jei mokykloje vaikas patiria patyčias tai atėjęs į dienos centrą jis nenorės nieko mokintis, bus nerimastingas ar išsitempęs“ (S8).</p>
<p>Socialinių įgūdžių ugdymo svarba</p>	<p>Emocinė gerovė</p>	<p>„Svarbūs tuo, kad vaikas gerai jaustųsi emociškai, turėtų aukštesnę savivertę“ (S1), „Vaikai patiria mažiau streso“ (S2), „Vaikai mokosi atpažinti, reikšti savo emocijas, taip pat suprasti kitų emocijas“ (S2), „Socialiniai įgūdžiai padeda vaikams valdyti emocijas“ (S5), „Socialiniai įgūdžiai padeda vaikams jaustis saugiai“ (S8).</p>
	<p>Pozityvūs tarpusavio santykiai</p>	<p>„Svarbūs tuo, kad vaikas mokėtų tinkamai elgtis su aplinkiniais, kad jam būtų lengva funkcionuoti gyvenime“ (S1), „Mandagi kalbos kultūra, žmogaus orumo nepažeidimas“ (S1), „Vaikai jaučiasi mažiau izoliuoti nuo aplinkinių, geba kurti stipresnius santykius“ (S2), „Geri socialiniai įgūdžiai padeda aiškiai komunikuoti“ (S2), „Socialiniai įgūdžiai padeda vaikams sėkmingai bendrauti“ (S5), „Reikia gebėti pagarbiai bendrauti“ (S6), „Nes be įgūdžių nesugebėtų bendrauti su aplinkiniais“ (S7).</p>

	Mokėjimas bendradarbiauti su kitais	„Gerai socialiniai įgūdžiai padeda dirbti komandoje“ (S2), „Socialiniai įgūdžiai padeda bendradarbiauti ir mokina vaikus dirbti grupėse“ (S4), „Jeigu neišsiugdys bendradarbiavimo įgūdžių, nieko nebus tiek šeimoje, tiek apskritai“ (S6), „Vaikai išmoksta komandinio darbo kai reikia atlikti užduotį kartu“ (S8).
	Akademiniams pasiekimams	„Taip pat akademinis augimas priklauso nuo to kaip yra gebama bendrauti“ (S2), „Pagrindas sėkmingo gyvenimo, mokslų ir bendradarbiavimo su bendraamžiais“ (S4), „Jie į mokslą atsiliepia, padeda išlaikyti dėmesį“ (S7), „Jie būtini siekiant efektyviai bendrauti su mokytojais, prašyti pagalbos, spręsti sunkumu“ (S8).
	Asmenybės formavimasis	„Socialinių įgūdžių ugdymas yra labai svarbus vaiko asmenybės formavimui. mažiau galbūt susidurs su sunkumais“ (S3), „Socialiniai įgūdžiai formuoja pagrindą sėkmingam vaikų gyvenimui, savarankiškumui“ (S4), „Vaikas tampa atviresnis, mažiau agresyvus“ (S5), „Socialinių įgūdžių ugdymas formuoja vaiką ir jo gebėjimus sąveikauti“ (S7).
Socialinių įgūdžių ugdymas įvairiose veiklose	Žaidimai	„Per įvairius žaidimus vaikai išmoksta perimti vienas kito vaidmenį, suprasti, priimti sprendimus“ (S1), „Pavyzdžiui žaidimai, jie moko dalintis, tartis, laukti savo eilės“ (S2), „Stalo žaidimų metu ugdoma vaikų kantrybė laukti savo eilės, laikytis nustatytų žaidimo taisyklių klausymasis ir reagavimas, emocijų valdymas pralaimėjus ar laimėjus, konfliktų sprendimas“ (S2), „Konstravimo kartu

		<p>metu vyksta bendradarbiavimas, pagalbos teikimas draugui, komunikavimas, problemų sprendimas, palaikymas“ (S2), „Komandinis žaidimas ugdo bendradarbiavimo gebėjimą, priimti žaidimo taisykles, mokėti pralaimėti, kartu laimėti“ (S4), „Kai vaikai supyksta žaisdami, jie mokosi draugiškumo, mokosi dalintis“ (S5), „Per žaidimus vaikai daugiau bendrauja ir bendradarbiauja, mokosi draugiškumo“ (S5), „Per žaidimus matome kaip vaikai bendrauja tarpusavyje ir pamačius netinkamą elgesį kalbamės, pasakome kaip turėtų būti“ (S6), „Stalo žaidimai moko taisyklių laikymosi“ (S6), „Per grupinius žaidimus įtraukti vaikus išreikšti emocijas“ (S7), „Kai dirbama grupėmis, natūraliai kyla situacijos, kuriose vaikai mokosi tartis ir ieškoti sprendimų“ (S8).</p>
	Sportinės veiklos	<p>„Per sportines veiklas vaikai dirba kartu, vyksta palaikymas, empatija, sprendžiami konfliktai“ (S1), „Komandinės sporto veiklos skatina bendradarbiavimą, lavina gebėjimą tartis ir priimti grupės taisykles, taip pat ugdo komunikaciją“ (S2), „Estafečių metu ugdomas bendradarbiavimas, komandos nariai skatinami vienas kitam padėti, dirbti iš vien, ugdoma komunikacija, instrukcijų supratimas, komandos nario signalų supratimas, taisyklių laikymasis ir sąžiningumas“ (S2), „Sportinės veiklos taip pat ugdo komandinio darbo įgūdžius, savireguliacijos įgūdžius“ (S3), „Kiekviena</p>

		sporto šaka ugdo vaikų gebėjimą bendradarbiauti, spręsti konfliktus“ (S4).
	Savitvarka dienos centre	„Vaikai mokosi pareiagingumo, atsakingumo susitvarkant savo darbo vietą, tvarkantis bendras centro veiklas“ (S1), „Kartu reikia tvarkytis, prižiūrėti dienos centro aplinką, taip išmoksta kantrumo, kaip būti paslaugiams ir pagelbėti draugui, laikytis susitarimų, įsipareigojimų“ (S8).
	Meninės veiklos	„Per muzikos ir dailės terapijas skatinamas vaikų bendradarbiavimas, darbas komandoje“ (S1), „Per kūrybą vaikas atsiskleidžia, daugiau bendrauja, galima pamatyti jo emocijas“ (S5), „Per kūrybines veiklas vaikai išreiškia save, daugiau bendrauja su kitais bendraamžiais“ (S7).
	Pamokantys filmai	„Per pamokančius filmus vaikai įgauna žinių kaip deramai elgtis bei koks elgesys nėra socialiai priimtinas“ (S1), „Per pamokančius filmus vaikai ugdomi bendravimo įgūdžius, mokosi priimti kitą koks jis yra“ (S8).
	Išvykos	„Išvykos, kurių metu vaikai geba mokintis vieni iš kitų ar aplinkinių, stiprina komandinio darbo įgūdžius“ (S1), „Pastebime, jog vaikai gana greitai ir tinkamai ugdomi socialinius įgūdžius išvykų metu bei bando tai ką išmoko taikyti po dienos centro būdami kitoje aplinkoje. Vaikai tampa empatiškesni draugams ir be rimtesnių konfliktų iš dalies sprendžia problemines situacijas“ (S1), „Vaikai labai nori visokių išvykų, bendrauti su žmonėmis“ (S4).

Socialinių įgūdžių ugdymo metodai ir taikymas	Situacijų aptarimai	„Aptariama kas galima būtų sakyti kitaip, kokios alternatyvos, kad neįžeisti kito, vaikai mokosi suvaldyti tam tikrą emociją, mokosi nusiraminti, neužgauti kito ir nemesti į jį daiktų“ (S1), „Situacijų aptarimu vaikai skatinami pažvelgti į įvykius iš skirtingų pozicijų, lavinamas aktyvus klausymasis, gebėjimas formuoti savo argumentus, pagarba kito nuomonei, spręsti konfliktus be smurto“ (S2), „Vaikai mokosi išsakyti savo nuomonę, stiprėja gebėjimas klausyti, ugdo kritinį mąstymą ir pagarbą kitai nuomonei“ (S2), „Per socialines situacijas ugdomi socialiniai įgūdžiai bendradarbiavimas, bendravimas, pagarba“ (S4), „Situacijų analizėje analizuojamas atvejis, išmokstama kritiškai mąstyti, spręsti problemas“ (S8), „Vaikai aktyviai klausosi kito nuomonės, reiškia savo mintis ar jausmus, pasiūlo idėjų“ (S8).
	Vaidmenų žaidimai	„Vaikai įsijaučia į įvairiausių socialinius vaidmenis, taip lavėja vaikų empatija, bendravimas, problemų sprendimas“ (S2), „Per vaidmenų žaidimus vaikas tampa atviresnis, daugiau bendrauja su draugais ir socialiniais darbuotojais, labiau pasitiki savimi“ (S5), „Vyksta vaidmenų žaidimai, per kuriuos vaikai įsijaučia į kitą asmenį ir supranta kaip kitas jaučiasi“ (S8).
	Modeliavimas	„Pvz., įvyksta konfliktinė situacija ir mes bandome modeliuoti kas vyktų jei būtų nepanaudotas koks nors keiksmažodis ar smurtas“ (S6), „Jei matome netinkamą elgesį, kalbamės, paaiškiname, kaip turėtų būti“ (S6), „Daugiausiai taikau

		modeliavimą, mokiname kaip elgtis, ką sakyti ir ko ne“ (S7), „Modeliuojant elgesį vaikams parodoma, kaip atrodo tinkama reakcija ar bendravimas“ (S8).
	Grįžtamojo ryšio teikimas	„Paklausti ar patiko, jeigu nepavyko svarbu paskatinti ir pamotyvuoti – kitą kartą pavyks, reikia bandyti“ (S3), „Kiekvienas vaikas pasako ką jis suprato, ką išsineša“ (S4), „Aptariama kas pavyko, kas buvo sunku ir kas galima buvo pakeisti“ (S8).
	Praktika realioje aplinkoje	„Realios situacijos leidžia susidurti su iššūkiais, kurie tikri, tikros emocijos, mokinamasi kaip jas suprasti, kaip reaguoti“ (S1), „Bandome tai ką jie išmoko pritaikyti jų realioje aplinkoje, vaikai supranta, kad reikia būti mandagiams, viešoje vietoje nerėkauti, nešiukšlinti, būti pagarbiems“ (S8).
	Individualus darbas	„Vyksta privačiai, saugioje erdvėje, tik darbuotojas ir vaikas, galima su vaiku aptarti jo jausmus ir elgesį, pokyčius, galima aptarti jo rezultatus pokyčių, išgyvenimus, prisiminti taisykles ir jų laikymąsi“ (S1), „Individualus darbas padeda užmegzti stipresnį ryšį su vaiku, stiprinti jo savarankiškumą“ (S1), „Individualių užsiėmimų metu dėmesys skirtas vienam vaikui ir tai leidžia giliau suprasti jo problemas, stebėti kur sekasi sunkiausiai pvz., trūksta empatijos ar sunku spręsti konfliktus“ (S2), „Paprasčiausias metodas – pokalbis su vaiku, vaikai maži nori individualaus bendravimo“ (S3).

	Grupinis darbas	<p>„Grupinis darbas padeda vaikams matyti ir mokytis vieniems iš kitų, mokosi spręsti konfliktines situacijas, krizines situacijas, mokosi būti empatiški, dalintis“ (S1), „Grupinių užsiėmimų metu stiprinti savireguliaciją, empatijos bei emocijų valdymo įgūdžius“ (S2), „Reikalinga, kad vaikai dirbtų grupėse, kad paprasčiausiai dabar labai daug vaikai praleidžia laiko telefonuose, jie praranda įgūdį bendrauti“ (S4), „Įtraukiant daugiau grupinių veiklų ugdytūsi vaikų bendravimo įgūdžiai, nes matydami ir kopijuodami patys gebėtų suprasti kitus, atpažinti kitų emocijas, ieškotų kompromisų“ (S8).</p>
Bendradarbiavimas su tėvais / globėjais	Informacijos mainai ir komunikacija	<p>„Pagarbūs pokalbiai su tėvais telefonu ar susitikimai, išklausant tėvus, kalbamasi apie jų vaikus, sukuriamas pasitikėjimas, teikiamas palaikymas, siekiama užtikrinti vaiko gerovę“ (S1), „Aktyvus bendradarbiavimas apsikeičiant informacija svarbus, nes gali daug ko pasiekti vaiko labui“ (S4), „Skambinam, kalbamės, kai vaikas atėjo blogos nuotaikos“ (S4), „Bendraujame su šeimomis pokalbių, susitikimų, situacijų aptarimų metu, šeimos įsitraukimas padeda įtvirtinti įgūdžius namuose, vaikas būna mažiau agresyvus, mažiau užsidaręs“ (S5), „Būna susitikimai, per kuriuos pasišnekam, būna susiskambinam ir žinutėm bendraujam, jeigu tėvai bendradarbiauja ir namuose tęsia tą patį darbą ką ir mes darome, tuomet viskas labai gerai sekasi“ (S6), „Bendradarbiavimas vyksta pokalbiais</p>

		<p>telefonu ar tėvams atvykus į dienos centrą, apsikeičiame informacija apie vaiko pasiekimus, iššūkius, aptariami bendri tikslai ir lūkesčiai” (S8).</p>
	<p>Bendros veiklos</p>	<p>„Estafetės su tėvais ir vaikais, kūrybiniai darbeliai, kaip žvakių darymas, kalėdinio vainiko pynimas, taip sustiprėja vaikų saugumo jausmas, mažėja baimių, geriau geba valdyti emocijas ir dažniau kalbėtis apie tai ką jaučia“(S2), „Stengiamės įtraukti tėvus į vaikų aplinką dienos centre, bendros veiklos kaip paveikslo kūrimas, susėdimas prie stalo per šventes kur vaikai mato jei tėvai pagarbiai elgiasi atėję į centrą, tai ir patys išmoks tai daryti“ (S8).</p>
<p>Specialistų bendradarbiavimas dienos centre</p>	<p>Komandinis darbas</p>	<p>„Susėdame kartu ir pagalvojame kokias intervencijos priemonės galima vaikui teikti, kad jis mokintųsi valdyti emocijas. Įtraukiame ir psichologo pagalbą ir kiti specialistai“ (S1), „Labai svarbus komandinis darbo principas – tolerantiškas, bendradarbiaujantis darbuotojas“ (S3), „Kai iškyla problemos, tiesiog smagu kai yra komanda kai gali pasitarti ir gauti patarimą“ (S4), „Susirinkimai būna ir kolektyvo ir su administracija, su visais pasitariame kai būna skaudesnės situacijos, darom tuos pačius žingsnius“ (S6), „Bendri susitikimai, vienodai darome tuos pačius žingsnius“ (S6), „Svarbiausia pastebėti vaiką ir kad būtų vieningai priimami sprendimai, kad nebūtų taip, kad vienas nukreipia vienaip, o kitas kitaip“ (S7), „Komandinė komunikacija ypač svarbi nustatant individualius tikslus ir</p>

		organizuojant pagalbą“ (S8), „Labai reikalingas ir palaikymas iš vadovų, nes suprastume, jog darbą atliekame tinkamai ir sumažėtų nerimas, abejonės, kad kažkas nepavyko“ (S8).
	Dokumentavimas	„Stebime ir pildome stebėjimų protokolus, žurnalus ir turime vaiko bylos, aplankus“ (S2), „Fiksuojame darydami individualų veiklos planą vaikui, aptariame kur yra kokia spraga ir įnešame korekcijas planuose“ (S7), „Specialistai kartu planuoja veiklas įtraukdami socialinių įgūdžių ugdymą į jų planus“ (S8).
	Dalijimasis patirtimi	„Mes diskutuojame ir bandome rasti sprendimą bei siekiame kartu tobulėti“ (S2), „Kartais kitų nuomonė atrodo kaip didžiulė pagalba“ (S4), „Pasitariame tarpusavyje ir sprendžiame kaip padėti vaikui, kad jam būtų lengviau“ (S5), „Aptariame ir nutariame kaip naudoti ir kokią priemonę taikyti“ (S7), „Specialistai keičiasi informacija apie vaikų poreikius, stebi jų pažangą“ (S8).
	Konfidencialumas	„Konfidencialumo laikantis sukuriama saugi aplinka, kurioje galima atvirai žinant, kad informacija niekur kitur neiškelia“ (S1), „Visi darbuotojai turi laikytis konfidencialumo, ypač dėl jautrių duomenų apie šeimą ar vaiką“ (S3), „Svarbus, nes jo pagalba kuriama aplinka, kurioje galima jausti pasitikėjimą, pasidalinti patirtimi be baimių“ (S8).
	Atsakomybių pasidalijimas	„Vienas asmuo neturėtų spręsti situacijos vienas, visi prisiimame atsakomybę kaip komandos nariai ugdydami vaikų

		socialinius įgūdžius“ (S3), „Vieningas bendradarbiavimas svarbus su kiekvieno prisiimta atsakomybe, tada ir rezultatas būna geresnis” (S5).
Bendradarbiavimas su išoriniais partneriais	Mokykla	„Pasitarus su mokyklos psichologais stiprinamas vaiko pasitikėjimą savimi, atvirumas, mažinamas agresyvumas“ (S5), „Pabendravus su mokyklų socialiniais pedagogais, tie kurie prisideda prie vaikų socialinių įgūdžių ugdymo, per įvairias veiklas ugdomi bendravimo įgūdžiai“ (S7), „Dažnai bendradarbiaujama su mokykla, kuri su mumis dalijasi informacija apie vaiką ir kartu aptariame kokius pastebime vaiko sunkumus ir kaip juos pastiprint pvz., bendravimo“ (S8), „Su mokyklos socialiniais pedagogais ir psichologais palaikome ryšį stiprinant vaiko emocinę būseną jei jis pvz., per daug reiškia agresiją ar per jautriai reaguoją į bet kokį draugo komentarą ir arba liejasi ašaros, arba smurtauja, pasitariama ir mokinama valdyti emocijas, elgesį“ (S8).
	Biblioteka	„Bibliotekos grupinėse veiklose pvz., dėliojimas ar piešimas kartu, vyksta pokalbiai, per kuriuos mokinamasi išklaudyti, bendradarbiauti ir dirbti komandoje“ (S1), „Bibliotekoje vyksta edukacinės veiklos, kuriose dalyvaujame su vaikais ir taip vaikai gali plėsti ryšius su kitais, mandagiai bendrauti, dirbti kartu“ (S8).

	Su šeiminiiais vaikų namais	„Bendradarbiaujant su šeiminių namų socialiniais darbuotojais sukuriama tarsi nenutrūkstanti grandinė, kurios pagalba vyksta tęstinumas, kalbama apie vaiko problemas, kurioje vietoje ir kokius įgūdžius stiprinti, apsitariama kokius metodus taikyti“ (S1), „Pasidalijimas informacijos leidžia pažinti vaiką ir stiprinti jo silpnąsias savybes“ (S8).
	Bendruomenė	„Bendruomenės renginiuose vaikai mokosi taisyklių, koks elgesys priimtinas ir koks ne, mokosi socialinių normų ir vertybių“ (S1), „Per bendruomenės renginius vaikai išmoktų kaip tinkamai elgtis stebėdami ir kopijuodami suaugusiuosius“ (S6), „Dalyvaujat bendruomenės renginiuose vaikai gali išmokti bendrauti, mandagumo, teigiamos sąveikos su aplinkiniais“ (S8).
	Teisėtvarkos institucijos	„Pareigūnai veda prevencinius ar intervencinius užsiėmimus padedančius vaikams formuoti suvokimą kaip atsispirti neigiamai aplinkos įtakai, ugdo atsakomybę ir bendradarbiavimą su kitais, vaikai sužino ribas ir blogo elgesio pasekmes“ (S1), „Į dienos centrą pasikviečiame policijos atstovus, kurie papasakoja apie įvykusius įvykius, apie vaikų pareigas, taisykles ir jų laikymąsi, pristato ko negalima daryti, kokie sukčiavimai vyksta, kaip vaikus įtraukia, nes būna vaikus įtraukia į prostitucijas, vagystes“ (S2), „Pareigūnų vedamos veiklos ar parodomoji vaizdinė medžiaga padeda vaikams ugdyti darbą grupėse, stiprinti pasitikėjimą savimi, išmokti laikytis taisyklių“ (S8).

	Nevyriausybinės organizacijos	„NVO organizacijom pvz., gyvūnų globos namai, kur vaikas mokosi empatijos“ (S1), „Maisto banku stipriname vaikų bendruomeniškumą ir savanorystę“ (S1), „Su organizacijomis bendraujame norint sustiprinti tiek vaiką, tiek jo šeimą, jų pagalba ugdome pozityvų bendravimą, bendradarbiavimą“ (S8).
Socialinio darbuotojo kompetencijos	Žinios apie vaiko amžiaus tarpsnio ypatumus	„Būtina tinkamai suprasti vaikus pagal jų amžių, žinodami jų poreikius galėsime padėti kaip atpažinti emocijas ir kaip jas padėti valdyti“ (S1), „Socialiniam darbuotojui reikia daug žinių: susipažinti su vaiku, atsižvelgiant į jo amžių, jo šeimą ir kaip tinkamai panaudoti gautą informaciją“ (S3), „Ir mano kaip specialistės patirtis sako, pats svarbiausias dalykas yra užmegzti ryšį su tuo vaiku, pažinti jį ir ugdyti atsižvelgiant į jo amžių, jo gebėjimus“ (S4), „Reikia žinių apie vaiko raidą, emocijų reguliavimą, bendravimo ir konfliktų sprendimo metodų“ (S5).
	Žinios kaip ugdyti vaikų socialinius įgūdžius	„Būtina žinoti kaip vesti socialinių įgūdžių užsiėmimus, kaip valdyti konfliktus, krizines situacijas, žinoti asertyvaus bendravimo būdus, žinios padėtų dirbti efektyviai su vaikais darba“ (S1), „Pirmiausia, reikia būti specialistu, baigti tam tikrus mokslus, turėti pats tinkamų įgūdžių, kad galėtų perteikti socialinių įgūdžių ugdymą vaikams“ (S4), „Mokymai visada reikalingi, žinias atsinaujinti reikia ir būtina, kad galėtume tinkamai ugdyti pačių vaikų socialinius įgūdžius“ (S6), „Norėtusi ir kad būtų naujinami praktiniai metodai,

		kurie mums padėtų stiprinti vaikų socialinius įgūdžius (S8).
	Analitiniai gebėjimai	„Analizavimo gebėjimai labai svarbūs identifikuojant problemą ir ją analizuojant, reikia mokėti suprasti bei tinkamai išspręsti situaciją ar vaiko poreikius kaip tinkamai atliepti“ (S1), „Analitinis mąstymas suteikia darbuotojams struktūros, giliau padeda suprasti situacijas bei priimti apgalvotus sprendimus“ (S8).
	Bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimai	„Svarbūs bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai bendraujant su kitomis institucijomis, nes tarp jų gali iškilti konfliktai, todėl reikia žinoti kaip elgtis, ką sakyti“ (S1), „Būtinai gebėjimai – užmegzti kontaktą su vaiku ir šeima, bendradarbiauti ir nenugalinti asmenų“ (S3), „Reikalingi komunikaciniai įgūdžiai ir gebėjimas bendradarbiauti, kad mokėtų prieiti prie vaiku, mokėtų užmegzti pokalbį“ (S5).
	Veiklų organizavimo gebėjimai	„Šie gebėjimai apima planavimą, koordinavimą ir bendravimą su kitais žmonėmis, kas labai svarbu norint gerų rezultatų, aiškiai mokėti perduoti informaciją ir ją apdoroti gavus iš kitų“ (S1), „Veiklų organizavimo gebėjimai yra socialinių įgūdžių taikymas praktiškai ir realiai, pasitelkiant bendravimą, apdorojant informaciją ko reikia vaikams ir viską suplanuojant, kad gautume apčiuopiamus rezultatus“ (S8).
	Empatija	„Reikia būti empatiškam, mokėti užjausti, nekritikuoti, būti tolerantiškam, supratingam“ (S1), „Empatijos neturėjimas tiesiogiai veikia darbo veiksmingumą, jeigu

		<p>esi empatiškas įmanoma suprasti geriau vaiko emocijas ir visą situaciją, kurti pasitikėjimą su klientu“ (S1), „Mano nuomone, labai svarbi yra empatija socialiniam darbuotojui. Empatija tai reiškia mokėjimas išklaudyti ir įeiti į jo-vaiko padėti“ (S4), „Jeigu darbuotojas empatiškas, vaikai kopijuodami pavyzdį taip pat išmoks užjausti kitus“ (S5), „Empatija leidžia suprasti vaiką ir leisti jam būti išklaustytam, vertinamam“ (S8).</p>
	<p>Atsakomybė ir sąžiningumas</p>	<p>„Atsakomybė ir sąžiningumas, nes vaikai taip pat kopijuoja darbuotojo elgesį ir supranta, jog reikia atsakyti už savo veiksmus“ (S1), „Darbuotojams laikantis taisyklių ir vaikai noriai mokosi tą daryti“ (S5), „Svarbu sąžiningumas, vaikas mato kad tu sąžiningas - pasakei ir padarei“ (S7).</p>
	<p>Kantrybė</p>	<p>„Labai daug reikia kantrybės dirbant su vaikais“ (S1), „Kantrybė leidžia nenuleisti rankų kai socialinių įgūdžių ugdymo procesas vyksta lėtai, nes tai neįvyksta per vieną ar dvi dienas, tai gali tęstis metus, ištisius metus“ (S2), „Labai svarbi kantrybė, nes vaiką pažinti ir suprasti kaip su juo dirbti reikia laiko“ (S4), „Vaikai mato pavyzdį, todėl jei darbuotojas yra kantrus, vaikai taip pat gali to išmokti“ (S5), „Reikia kantrybės ,kad nusistatymo nebūtų prieš vaikus ,ai čia iš tokios šeimos, ai čia iš kitokios“, tokių išankstinių nuostatų kad nebūtų, kad supratingumas būtų, supratimas ir pagarba, ir meilė“ (S6), „Kantrybė reikalinga darbuotojui, kad jis nesprogtų, nepaveiktų vaiko, o kad suprastų“ (S7),</p>

		„Kantrybė leidžia nesupykti ant vaiko, suprasti jį, į situaciją pažvelgti ramiai“(S8).
--	--	--

3 priedas

5 lentelė. Veiksniai, laiduojantys vaikų socialinių įgūdžių ugdymo sėkmę dienos centruose

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Palankus mikroklimas dienos centre	Emocinis komfortas ir saugumas	„Saugi aplinka, kurioje aiškios taisyklės, aiški dienotvarkė vaikams padeda jaustis saugiau ir geriau“ (S1), „Man atrodo svarbiausia saugi ir palaikanti emocinė aplinka, nes vaikai tuo metu jaučiasi priimti, suprasti ir nesmerkami“ (S2), „Rutinos laikymasis, tikslumas suteikia vaikams stabilumo ir saugumo“ (S3), „Saugi aplinka, jei nesijaus saugus nedalyvaus veiklose, nebendras“ (S5), „Didžiausią reikšmę turi saugi, stabili ir aiški aplinka, kurioje vaikai žino taisykles ir jaučia palaikymą“ (S8).
	Glaudus ryšys tarp darbuotojų ir vaikų	„Jeigu vaikas turi glaudų ryšį su darbuotoju ir juo pasitiki, bendrauja atviriau ir išsako problemas, spręsti jas galima sklandžiau“ (S1), „Būtinai užmegztas ryšys su darbuotojais, nes teikia vaikams stabilumo“ (S2), „Darbuotojo bendravimas, tarpusavio

		<p>pasitikėjimas tarp vaikų ir darbuotojų - palaiko pozityvų tarpusavio ryšį“ (S3), „Gal svarbiausia sukurti ryšį su vaiku, kad pasitikėtų, tikėtų, po to gal ir klauso daugiau, priima informaciją labiau“ (S6), „Sukūrus glaudų ryšį su vaiku išvengiami nereikalingi konfliktai, nėra baimių kažką atlikti blogai, vaikai jaučiasi vertinami“ (S8).</p>
	<p>Pagarbus bendravimas su vaiku</p>	<p>„Pagarbus bendravimas svarbus vaiko emocinei gerovei, pasitikėjimui kurti ir leidžia vaikui išsakyti mintis bei jaustis vertinamu, lygiu“ (S1), „Mandagus bendravimas, vaiko pripažinimas ir bendravimas kaip su sau lygiu“ (S4), „Pagarbus specialistų darbas sustiprina vaikų norą mokintis naujų įgūdžių“ (S5), „Pagarbus bendravimas ir pozityvaus elgesio stiprinimas padeda vaikams labiau pasitikėti savimi ir savo gebėjimais, tinkamai bendrauti – be pykčių ar smurto“ (S8).</p>

	Darbuotojų pavyzdys	„Autoritetingas, bet draugiškas suaugusiojo santykis tampa vaikui kaip elgesio modeliu“ (S2), „Teisingas pavyzdys, pozityvus pavyzdys svarbus, vaikai kopijuoja mūsų elgesį“ (S4), „Dirbant su vaiku ir šeima, rodant jiems pavyzdį, viskas persikelia į tolimesnį vaiko gyvenimą“ (S7), „Pavyzdžio rodymas, nes vaikai kopijuoja elgesį, todėl rodant pagarbą ar mandagiai bendraujant, to išmoks ir vaikai“ (S8).
Tikslingas ir nuoseklus socialinių įgūdžių ugdymas dienos centre	Socialinių įgūdžių ugdymo įgyvendinimas įvairiose dienos centro veiklose	„Per kasdienės centre vykstančias veiklas ar susiklosčiusias situacijas mokinti juos bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių“ (S2), „Ugdyti socialinius įgūdžius per veiklas, užimtumą, maisto gamybą“ (S3), „Aktyvios veiklos per kurias mokinasi bendrauti, spręsti konfliktus“ (S4), „Ugdoma per kūrybines ir žaidybines veiklas, vaikai tampa atviresni, bendraujantys“ (S5), „Per centre vykstančias įvairias veiklas mokinama bendrauti, laikytis taisyklių“ (S6).
	Bendradarbiavimas su šeima	„Tėvų įsitraukimas labai padeda, nes be jų pagalbos ir noro prisidėti dalyvauti vaiko gyvenime nebus rezultato“ (S1), „Vaikas gali išmokti daug

		<p>dalykų dienos centre, stiprinti socialinius įgūdžius, tačiau jei nebus pratęsimo namuose, šeima nebendradarbiaus, rezultatas į vaiko ateitį ir gerovę bus pasiekiamas lėčiau arba visai gali nutrūkti“ (S1), „Bendradarbiaujama reguliariais pokalbiais ar susitikimais, teikiama informacija apie vaiką, taip sustiprėja vaikų saugumo jausmas, mažėja baimių, geriau geba valdyti emocijas ir dažniau kalba apie tai ką jaučia” (S2), „Glaudus bendradarbiavimas su šeima sukuria abipusę naudą, vaiko ugdymas yra palaikomas visose srityse“ (S8).</p>
<p>Vaikų socialinių įgūdžių ugdymo tobulinimo strategijos</p>	<p>Specialistų kvalifikacijos kėlimas</p>	<p>„Socialinių darbuotojų kvalifikacijos kėlimas suteiktų daugiau informacijos kaip ugdyti ir vertinti socialinius įgūdžius“ (S2), „Organizuoti daugiau mokymų darbuotojams, taip jie tobulėtų ir žinias panaudotų ugdant vaikus ir jų įgūdžius“ (S5), „Specialistai turėtų tobulintis yra daug naujovių ir specialistai turi kelti kompetencijas, kad neatsiliktų nuo visuomenės, nes žinome, kad ir vaikai labai progresyvūs kartais žinantys daugiau negu suaugusieji, todėl reikia mokėti</p>

		suprasti juos ir atliepti jų poreikius“ (S7).
	Šeimos įtraukimo stiprinimas	„Tėvų įsitraukimas į bendrus renginius ar veiklas kuriant glaudesnę ryšį“ (S2). „Padidinti tėvų įsitraukimą, nes daug šeimų mažai bendradarbiauja ir nenori dalyvauti, tuomet nukenčia vaikų ugdymas“ (S5), „Stiprinant bendradarbiavimą su šeimomis, jas įtraukti sukuriant stipresnę ryšį, kuris užtikrins efektyvų vaiko socialinių įgūdžių ugdymą“ (S8).
	Darbuotojų gerovė	„Manau reikėtų užtikrinti darbuotojų emocinę gerovę, kad nebūtų perdegimo, streso“ (S1), „Padėtų reguliarios intervizijos, galimybė turėti ir kad vadovai pasirūpintų, kad darbuotojai nors kažkiek turėtų galimybę gauti ir nemokamas individualias psichologo konsultacijas“ (S2), „Per didelis krūvis, dėl kurio sunku dirbti, o pagalbinių žmonių trūksta. Stengiamės visų vaikų poreikius vis vien aprėpti“ (S5), „Galbūt darbuotojų reiktų daugiau, vaikų daug, o mūsų mažai, sunku taip dirbti“ (S6).

6 lentelė. Sunkumai ugdant vaikų socialinius įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys
Sunkumų pobūdis	Vaikų motyvacijos trūkumas	„Kai vaikams trūksta motyvacijos pasidaro sunku įtraukti juos į grupę ir mokinti socialinių įgūdžių, vaikai vengia bendrauti su draugais, pasyviai stebi“ (S1), „Kartais būna sunku kai vaikai ateina tiesiog išvargę po mokyklos, niekuo nebenori užsiimti, dažniausiai nenori kalbėti“ (S2), „Vaikų nenoras dalyvauti veiklose, tiesiog sėdi atskirai, nedalyvauja veikloje, nieko nenori“ (S5), „Motyvacijos stoka kai nenori dalyvauti veiklose“ (S8).
	Tėvų nenoras bendradarbiauti	„Tėvų abejingumas ir nenoras prisidėti prie socialinių įgūdžių ugdymo, namuose neužsiima su vaikais ir patys kartais pavyzdį nelabai gerą rodo, tai sunku būna., vaikų nenoras kažką keisti“ (S6), „Tėvų nenoras bendradarbiauti trukdo ugdyti vaikų socialinius įgūdžius, vaikas negauna vieningos paramos, nes tėvai neaptaria vaikų patiriamų iššūkių, nesuteikia teigiamų pavyzdžių kaip reikia elgtis“ (S8).

	<p style="text-align: center;">Vaikų emocijų ir elgesio problemos</p>	<p>„Socialinių įgūdžių ugdymo procesą gali apsunkinti vaikai, kurie turi elgesio ir emocijų sutrikimų, daug sunkiau dirbti su tokiais vaikais. Jiems būdingi silpni socialiniai įgūdžiai, emocijų nevaldymas, motyvacijos trūkumas, agresija“ (S1), „Vaikas ateina jau susierzinęs, piktas pradeda mėtyti daiktus, kelti konfliktus, kalbėti necenzūriniai žodžiais, tuomet tampa ypač sunku su vaiku susikalbėti“ (S2), „Vaikai ateina iš labai skirtingų šeimų ir turi skirtingų emocinių elgesio sutrikimų, būna sunku dirbti“ (S4), „Emociniai ir elgesio sunkumai, kurie apsunkina darbą dienos centre“ (S5), „Vaiko individualios savybės ir vaikų brandos periodas, elgesio problemos. Galėtų išbalansuoti visą grupę, trukdyti veiklą“ (S7), „Pasireiškia stiprūs emocijų valdymo sunkumai, kai staigūs pykčio proveržiai, supykus ar nuliūdus mėtomi daiktai. Spontaniškas elgesys kai vaikas bijo naujovių, bijo rizikuoti ar išbandyti kitas veiklas. Impulsyvus elgesys kai šaukia, tranko durimis, nekontroliuotai apsiverkia“ (S8).</p>
--	---	---

	<p>Dienos centre neigiama emocinė aplinka</p>	<p>„Kai aplinka priešiška ar joje prieš vaiką nusiteikę draugai, vaikas nenorės ugdytis, bijos suklysti, nenorės lankyti centro ir jausis nepriimtas“ (S1), „Kai darbuotojas nėra saugus tai jis gali perduoti tą nesaugumą ir savo klientams“ (S3), „Ugdymą paveikia ir neigiama aplinka pvz., jei šioje visada vyksta pykčiai ar patyčios, vaikas nebus suinteresuotas išmokti kažko naujo, jis bus piktas arba užsidaręs“ (S8).</p>
	<p>Šeimos aplinkos neigiamas poveikis</p>	<p>„Daug kas priklauso nuo atmosferos namuose. Jei šeimoje vyrauja agresyvumas ar žeminimai, ribotas bendravimas – vaikas neturės teigiamo autoritetingo pavyzdžio, jausis nesaugus, nesuprastas, menkavertis“ (S1), „Šeimos įtaka kaip sunkumas, nes kaip išėjo iš namų ar irzlus ar šeimoje buvo barnis ar pasityčiojo iš vaiko. Toks vaikas neramus, irzlus, nežino ką griebti, nenori bendrauti. Vyksta pokalbiai, bandoma užmegzti ryšį ar atsivers“ (S7), „Šeimos aplinkoje vaikas semiasi pavyzdžių, bet jei jie neigiami ar pastovi nepagarba ir barniai, vaikas negebės išreikšti jausmų, tinkamai bendrauti“ (S8).</p>

	<p>Vaiko pasinėrimas į technologijas</p>	<p>„Technologijos blaško dėmesį, apskritai keičia kaip yra bendraujama, vaikai veidukus siunčia, rašo su klaidomis, gyvai nepraktikuoja bendravimo ar mažai vysta, tai trukdo jų komunikabilumo vystymuisi ir kitiems įgūdžiams ugdyti“ (S1), „Vaikai daugiau bendrauja telefonais siųsdami veidukus, gyvai bendrauja mažiau“ (S2), „Aš galvočiau technologijos, šiuolaikinės, kurios vis daugiau užima vaikų gyvenimą, nebežino kaip bendrauti“ (S4), „Naudodami technologijas vaikai tampa nerimastingi, nervuoti, sunku jiems atsitraukti nuo socialinių tinklų, greičiau supyksta, todėl sunku susikalbėti“ (S8).</p>
<p>Sunkumų sprendimo būdai</p>	<p>Individualus darbas su vaiku</p>	<p>„Pokalbiai labai pagelbėja sprendžiant sunkumus, nes pokalbio metu susipažįstama su klientu ir jo problema, kuriamas pasitikėjimas, ryšys, pokalbio metu galima klientui parodyti empatiją, kad jis yra rūpinamas, išgirstas“ (S1), „Jei vienam vaikui trūksta bendravimo įgūdžių, o kitam empatijos mokinti galima individualiai“ (S2), „Kalbamės, reflektuojam apie tai kas įvyko“ (S4), „Per individualius pokalbius</p>

		<p>sprendžiame iškilusius sunkumus“ (S5), „Kalbamasi su vaiku individualiai, siekiant suprasti priežastys ir jausmus, rasti pagalbos būdus“ (S8).</p>
	<p>Terapinės ir elgesio keitimo technikos</p>	<p>„Terapinės technikos padeda išmokti atpažinti emocijas ir jas valdyti, keisti negatyvų mąstymą į pozityvų, mokinasi suprasti ir keisti elgesį į tokį koks tinkamas“ (S1), „Turime relaksacijos kabinetą su gyvūneliais, naudojame padedant vaikui koreguoti netinkamą elgesį, atsipalaiduoti“ (S7), „Taikomi emocijų valdymo pratimai, elgesio modeliavimas, kuriamos aiškios ir pasikartojančios struktūros“ (S8), „Taikome vaikui ir muzikos ar meditacinio kvėpavimo terapijos užsiėmimus, vaikas tada atsipalaiduoja, nusiramina ir apgalvoja veiksmus, supranta, jog yra pasekmės už veiksmus, išmoksta atsiprašyti draugų netinkamai pasielgus“ (S8).</p>
	<p>Nuoseklumas ugdant vaikų socialinius įgūdžius</p>	<p>„Turi būti nuoseklumas ir trūkstamo įgūdžio mokymas per skirtingas veiklas“ (S2), „Reikia nuoseklumo, kad vaikams susiformuotų įgūdis“ (S3), „Įgūdžiai turi būti ugdomi nuosekliai tiek dienos centre,</p>

		<p>ties namuose turi ugdyti tėvai“ (S4), „Sėkmingai ugdyti socialinius įgūdžius reikalingas nuoseklumas, nesugrius procesas“ (S7), „Svarbiausia yra nuoseklumas, empatija ir bendras planas, padedantis vaikui jaustis saugiam ir palaikomam“ (S8).</p>
	<p>Bendradarbiavimas su administracija, kolegomis, vaiko tėvais</p>	<p>„Kolegų palaikymas svarbus sprendžiant sunkumus, glaudus ryšys su klientais, pasitikėjimas“ (S1), „Turbūt valdžios įsitraukimas svarbus, jei labai kokia nors situacija, kurios pati nebegaliu išspręsti, tai taip, kreipiuosi į kolegas, į tėvus, bandome kartu rasti išeitį“ (S6), „Glaudus ir geras administracijos palaikymas padėtų įveikti sunkumus, nes socialiniai darbuotojai dirbantys su vaikais ir asmenų grupėmis yra ir patys pažeidžiami“ (S3), „Jei nesaugiai jaučiasi tada nenori dalyvauti vaikas, reikia stipraus bendradarbiavimo tarp darbuotojų ir tėvų užtikrinant vaikams saugumą, taip pat kolegų palaikymas“ (S5).</p>
	<p>Supervizijos</p>	<p>„Reikia organizuoti supervizijas kurios padidintų darbo efektyvumą, nes darbuotojas jausis geriau, palaikomas“ (S1), „Reikalingos supervizijos, kur</p>

		dalijimāsi gerāja patirtimi ir pan., tada palengvēja, kartais pagalvoji, kad galima rasti sprendimū“ (S3).
--	--	--